

Muhabet – En oase i byen

**En erfaringsopsamling og beskrivelse af
værestedet Muhabet**

Udarbejdet af
Marie Andersen, SPUK, Socialt og Pædagogisk Udviklings- og Kursuscenter
i samarbejde med Esther Malmberg, SPUK.
København, marts 2008.

KAPITEL 1 – ”DET HANDLER OM AT SE ANDRE OG SELV BLIVE SET”	3
1.1. ’KÆRLIGT SAMVÆR’	3
1.2. ET UALMINDELIGT VÆRESTED SER DAGENS LYS	4
1.3. EN ERFARINGSOPSAMLING OG BESKRIVELSE AF MUHABET	5
KAPITEL 2 – RESUME OG ANBEFALINGER TIL FORANDRINGER OG FOKUSOMRÅDER	6
2.1. RESUMÉ	6
2.1.1. <i>Muhabet-modellen</i>	6
2.1.2. <i>Metodeelementer i Muhabet-modellen</i>	7
2.1.3. <i>Besøgst Statistik</i>	8
2.1.4. <i>De henvisende behandlingsmyndigheders syn på Muhabet</i>	8
2.2. MUHABETS GÆSTEBUD – EN VURDERENDE OPSAMLING	8
2.2.1. <i>En utraditionel uformel professionalisme</i>	9
2.3. FORSLAG TIL FOKUSOMRÅDER OG OVERVEJELSER OVER UDVIKLINGSTILTAG	10
2.3.1. <i>De frivillige netværkspersoner</i>	11
2.3.2. <i>Synlighed</i>	11
KAPITEL 3 – HISTORIEN OM EN GÆST	13
HISTORIEN OM A	13
KAPITEL 4 - EN HELT ALMINDELIG DAG I ET UALMINDELIGT VÆRESTED	14
4.1. CAFEEN	14
4.2. MORGENBORDET	15
4.3. DET FÆLLES MÅLTID	16
4.4. EFTER MÅLTIDET	16
HISTORIEN OM B	18
KAPITEL 5 – VÆRESTEDET MUHABET	19
5.1. MUHABETS FORMÅL	19
5.2. MUHABETS ORGANISERING	19
5.3. MUHABETS LOKALER	20
5.4. FINANSIERING	20
5.5. MUHABETS MEDARBEJDERE	20
5.5.1. <i>Najib Haddar</i>	20
5.5.2. <i>Emine Ayyıldızoglu Haddar</i>	21
5.5.3. <i>Lise Poulsen</i>	21
5.5.4. <i>Aminah Tønnsen</i>	21
5.5.5. <i>Det interne samarbejde imellem medarbejderne</i>	22
5.6. MUHABETS FRIVILLIGE	22
5.6.1. <i>Frivillige donatorer</i>	22
5.6.2. <i>Frivillige netværkspersoner</i>	23
5.6.3. <i>Gæster som frivillige</i>	23
5.7. MUHABETS GÆSTER	23
5.7.1. <i>En blandet gæsteskare</i>	24
5.7.2. <i>Psykiske lidelser</i>	24
5.7.3. <i>Familieforhold</i>	25
5.7.4. <i>Kommunetilhørsforhold</i>	25
5.7.5. <i>Nationaliteter og sprog</i>	26
5.7.6. <i>Henvisning og rekruttering</i>	26
HISTORIEN OM C	28
KAPITEL 6 - ’MUHABET-MODELLEN’	29
6.1. ’MUHABETS GÆSTEBUD’ SOM RAMME	29
6.1.1. <i>Gæst/vært-forholdet</i>	30
6.1.2. <i>Social gæstfrihed i Muhabet</i>	31
6.1.3. <i>Motiver for gæstfrihed</i>	32
6.1.4. <i>Gæsterollen i Muhabet</i>	33

6.1.5. <i>Det personlige indspil i gæst/vært-forholdet</i>	34
6.1.6. <i>Det relationelle gæst/vært-forhold</i>	34
6.1.7. <i>'At nyde uden at yde'</i>	36
6.1.8. <i>Fælles samvær frem for fælles tredje</i>	37
6.1.9. <i>Gæst eller frivillig – en glidende overgang</i>	38
6.1.10. <i>Gæstebud og anonymitet</i>	39
6.2. ANERKENDELSE	40
6.2.1. <i>Behovet for anerkendelse</i>	41
6.2.2. <i>Medfølelse, ikke medlidenhed</i>	42
6.2.3. <i>Anerkendelse gennem forskelsbehandling</i>	42
6.3. RUMMELIGHED	43
6.3.1. <i>Er der grænser for rummeligheden?</i>	44
6.4. EN FREMMED KOMMER PÅ BESØG	45
6.4.1. <i>Kultur og etnicitet</i>	45
6.4.2. <i>Sprog</i>	47
6.4.3. <i>Integration</i>	48
6.5. METODEELEMENTER I MUHABET-MODELLEN	49
6.5.1. <i>Sansestimulering</i>	49
6.5.2. <i>Brug af frivillige netværkspersoner</i>	53
6.5.3. <i>Kvindedagen</i>	55
6.5.4. <i>Lektiehjælp</i>	56
6.5.5. <i>Rådgivning / vejledning</i>	56
6.5.6. <i>Caféaftenerne</i>	56
6.5.7. <i>Ture ud af cafeen</i>	57
6.5.8. <i>Besøgskorps</i>	57
6.5.9. <i>Ramadanpakker</i>	57
HISTORIEN OM D	59
KAPITEL 7 – BESØGSSTATISTIK	61
7.1. KONKLUSIONER PÅ BAGGRUND AF BESØGSSTATISTIKKEN	62
HISTORIEN OM E	63
KAPITEL 8 – DE HENVISENDE BEHANDLINGSMYNDIGHEDER	65
8.1. DE HENVISENDE BEHANDLINGSMYNDIGHEDERS EGEN MÅLGRUPPE	65
8.2. KONTAKTEN TIL MUHABET	65
8.3. HENVISNINGEN	65
8.4. VÆRDIFULDE ELEMENTER I MUHABET-MODELLEN	67
8.5. DE HENVISTES UDSAGN OM MUHABET	68
8.6. ALTERNATIVE HENVISNINGSMULIGHEDER	69
8.7. ANBEFALINGER FRA DE HENVISENDE BEHANDLINGSMYNDIGHEDER	69
8.8. MUHABET-MODELLEN SOM INSPIRATION I DET OFFENTLIGE SYSTEM	69
KAPITEL 9 – EFTERSKRIFT	70
KAPITEL 10 – LITTERATURLISTE	72
BILAG 1 – BÅDE VANVITTIG OG FORNUFTIG	73
BILAG 2 – ERFARINGSOPSAMLINGENS METODE	79

Kapitel 1 – ”Det handler om at se andre og selv blive set”

”Det handler om at se andre og selv blive set”.

Således beskriver Najib Haddar, medstifter og daglig leder af værestedet Muhabet, formålet med Muhabets eksistens. I bund og grund er Muhabet sat i verden for at tilbyde sine gæster et sted, hvor de kan opleve et fællesskab med andre mennesker, og hvor de bliver set og anerkendt, som de mennesker, de er.

Muhabet er et værested for psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund. Værestedet er indrettet som en café og har åbent alle hverdage fra kl. 12-17. Hver dag fra kl. 12 serveres der morgenmad for cafeens gæster, og omkring kl. 14 serveres dagens fælles middagsmåltid.

Cafeen har fire fastansatte medarbejdere, men derudover er der tilknyttet en større gruppe af frivillige, som dels donerer råvarer til maden samt andre naturalier, dels bidrager med deres tilstedeværelse i cafeen. Medarbejderne og de frivillige arbejder sammen for at tilbyde Muhabets gæster socialt samvær, omsorg, forståelse og et gratis måltid mad.

1.1. ’Kærligt samvær’

Fra Marokko til Indonesien betyder Muhabet ’*kærligt samvær*’. Og netop det kærlige samvær imellem Muhabets gæster, frivillige og medarbejdere står som noget helt centralt i værestedet. Det kærlige samvær er så at sige Muhabets ’kerneydelse’, og det som al aktivitet i cafeen centrerer sig omkring. Det er et samvær, som ikke kræver andet af gæsterne, end at de er til stede. Hvad enten de sidder helt tavse eller snakker livligt med de andre gæster i cafeen, og hvad enten de ligger på sofaen og blunder eller er med til at lave mad sammen med en medarbejder, så er de sammen med andre mennesker i nogle timer om dagen.

Najib Haddar sammenligner det, som man tilbyder i Muhabet med det, som barbersalonen i Kabul kan tilbyde.

”Det vi gør, det svarer til barberen i Kabul. Barberen har en salon, hvor han barberer folk. Og der er én person, der bliver barberet, og ti personer der bare sidder der. De bliver ikke barberet i dag, og det bliver de heller ikke i morgen. De er der bare. Og barberen lytter til dem og giver dem plads, men han passer også sit arbejde”. (Najib)

Det, der går igen fra Muhabet på Frederiksberg til barbersalonen i Kabul, er ideen om, at man som besøgende tager del i et uforpligtende samvær. Inden for åbningstiden kan man komme og gå, når man vil. Der er ingen krav om, at man bidrager til de fælles snakke og diskussioner i cafeen eller salonen – men der er rum for, at man kan fortælle om sig selv og sin situation og blive lyttet til – hvis det er det, man har behov for. Desuden ved både Muhabets medarbejdere og barberen i Kabul, hvordan det er fat med én. De ved, at man har en psykisk lidelse, at ens måske kone lige har forladt én, og at man har det psykisk dårligt. Og man er velkommen alligevel.

Muhabet går imidlertid et skridt videre end barberen i Kabul. Udover at tilbyde sine gæster socialt samvær og fællesskab i et rum fri for krav, tilbyder Muhabet nemlig også gratis mad og drikke, omsorg og nærhed.

1.2. Et ualmindeligt værested ser dagens lys

Værestedet Muhabet har eksisteret i ca. 4½ år. Ideen om at skabe et værested, der som det eneste i Danmark specifikt henvender sig til psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund, opstod på baggrund af de to stiftere Najib Haddar og Emine Ayyildizoglu Haddars arbejds erfaringer inden for de sociale og psykiatriske systemer. Som pædagoger og familiekonsulenter i socialt udsatte familier og som tolke på psykiatriske hospitaler havde Najib og Emine mødt mange ensomme og nedbrudte mennesker, som på grund af deres psykiske lidelser såvel som på grund af sproglige barrierer befandt sig i en marginaliseret og socialt isoleret situation.

”Disse mennesker er isolerede i dobbelt forstand. De er isolerede fra ’almindelige mennesker’ på grund af deres sygdom, men de er så sandelig også isolerede fra de andre syge, fordi de ikke forstår deres sprog”. (Najib)

Samtidig oplevede Najib og Emine, at de sociale og behandlingsorienterede tilbud til disse mennesker ikke i tilstrækkelig grad tog hensyn til den enkeltes baggrund og forudsætninger for at indgå i sociale sammenhænge. Set fra deres perspektiv tog det socialpsykiatriske system ikke hensyn til, at der var tale om en gruppe, der ikke nødvendigvis følte sig set, hørt og forstået i de traditionelle tilbud, der ofte alene bar præg af danske traditioner for madlavning, indretning og socialt samvær. Derfor besluttede Najib og Emine i 2003 at åbne et anderledes værested. Et værested, der specifikt henvender sig til psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund, og som derfor kan rumme den sproglige, kulturelle og sociale mangfoldighed, som denne gruppe repræsenterer.

Første skridt på vejen til at åbne et værested var at finde nogle egnede lokaler. Det var vigtigt for Najib og Emine, at Muhabet kom til at ligge i et kvarter, som ikke var socialt belastet, og som samtidig lå relativt centralt i København. Herved kunne de nemlig skabe en oase i byen, som gav gæsterne mulighed for at forlade de trøstesløse omgivelser, som mange af dem bor i til daglig.

Najib og Emine fandt en tidligere slagterbutik med store vinduer ud til gaden og med plads til at etablere en café og et kontor. Der hørte også en kælder til lokalerne, som man blandt andet kunne indrette til brug for gæsternes børn. De to stiftere af Muhabet renoverede for egne midler og med hjælp fra venner og familie Muhabets lokaler, så de kom til at fremstå lyse og venlige og med et strejf af mellemøstlige traditioner.

Herefter var Muhabet klar til at åbne cafeen for sine gæster. I Muhabets første halvandet år drev Najib og Emine værestedet for egne midler. Der var givet et mindre tilskud over tre år fra Socialministeriet til støtte til frivilligt socialt arbejde, men det dækkede knapt huslejen. Det betød, at Muhabet kun kunne holde åbent to dage om ugen, da Najib og Emine var nødt til at arbejde ved siden af for at tjene til de yderligere omkostninger.

I foråret 2004 begyndte Lise Poulsen også at arbejde frivilligt, og Muhabet etableredes nu som en forening. Derefter blev der søgt om midler hos Integrationsministeriet. Midlerne blev bevilliget, og 1. januar 2005 blev Najib ansat som daglig leder af værestedet. Muhabet kunne nu holde åbent hver dag. Emine og Lise arbejdede stadig frivilligt, men fra efteråret 2005, begyndte Lise at arbejde på deltid, og der blev søgt og bevilliget yderligere midler i PUF-puljen under Socialministeriet. Fra 1. januar 2006 begyndte Najib og Lise at arbejde i Muhabet på fuld tid. Lise som administrator, Najib som daglig leder. Dernæst blev der fra 1. juli 2006 givet en bevilling på 2½ år fra Socialministeriet. Emine blev herefter ansat på fuld tid som frivilligkoordinator og 1. oktober 2006 blev Aminah Tønnsen ansat på deltid som cafémedarbejder.

Sideløbende har Frederiksberg og Københavns kommuner flere gange givet støtte til Muhabet over deres §18-midler, som støtter frivilligt socialt arbejde, ligesom private fonde igennem årene også har støttet værestedet. Ved udgangen af 2008 udløber Socialministeriets bevilling.

I dag har Muhabet således fire fastansatte medarbejdere. Derudover er der tilknyttet et korps på omkring 60 frivillige, som vier deres tid og overskud til samværet med Muhabets gæster.

1.3. En erfaringsopsamling og beskrivelse af Muhabet

Denne rapport udgør en erfaringsopsamling og beskrivelse af værestedet Muhabet. Årsagen til, at Muhabet har valgt at få skrevet denne rapport, er først og fremmest, at man ønsker at få samlet op på – og få beskrevet – de mange erfaringer, som er gjort i løbet af værestedets fem første leveår. Hvad er Muhabets erfaringer med, hvilke tilgange og metoder, der fungerer, når man vil tilbyde et værested for psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund? Hvordan skaber man et trygt og ligeværdigt fællesskab for disse mennesker? Og kan man på denne måde medvirke til at forbedre deres livskvalitet og evne til at mestre eget hverdagsliv?

Muhabet ønsker med denne erfaringsopsamling at opsamle og begrebssette deres viden og erfaringer om disse spørgsmål – en viden og erfaring, som de har erhvervet sig igennem deres snart fem-årige virke som værested for psykisk syge mennesker med flygtninge- og indvandrerbaggrund.

Formålet med at lave en erfaringsopsamling og beskrivelse af Muhabet er trefoldigt. Dels har rapporten til formål at formidle Muhabets tanker, ideer og metoder til aktører inden for det socialpsykiatriske felt samt eventuelle øvrige interesserede aktører. Dels har erfaringsopsamlingen til formål at redegøre for Muhabets praksis overfor de parter, som yder økonomisk støtte til værestedets daglige drift. Og endelig har erfaringsopsamlingen og beskrivelsen af Muhabet til formål at understøtte Muhabets egen udvikling ved at belyse værestedets praksis og foreslå udviklings- og forandringstiltag.

Kapitel 2 – Resume og anbefalinger til forandringer og fokusområder

I dette afsnit gives et kort resumé af erfaringsopsamlingen og beskrivelsen af værestedet Muhabet. Endvidere gives en vurdering af Muhabet som værested for psykisk lidende med flygtninge- eller indvandrerbaggrund. Og endelig gives nogle anbefalinger til fokusområder og forandringstiltag i Muhabet.

2.1. Resumé

Muhabet er et værested for psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund. Værestedet består af en café, hvor man som gæst kan komme og få et gratis måltid mad, hvor man kan tage del i et socialt samvær med andre psykisk lidende mennesker og hvor man kan møde omsorg og forståelse fra cafeens værter, frivillige og øvrige gæster.

Overordnet set ønsker Muhabet at medvirke til at løse det problem, at der eksisterer mennesker i det danske samfund, som på grund af et sammenfald af vanskelige sociale vilkår, en skrøbelig og umodstandsdygtig psyke samt en marginaliseret position i samfundet har en uværdig, smertelig og ensom hverdag. I den forbindelse er det Muhabets grundlæggende mål at give psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund en oplevelse af at være en del af en social kontekst. Den oplevelse af samhørighed, som ligger heri, menes at kunne bevirke, at Muhabets gæster oplever en forbedret livskvalitet og herved får styrket deres egen selvopholdelsesdrift.

Endvidere er det Muhabets mål at synliggøre problematikker omkring gruppen af psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund, for herved at bidrage til den faglige og politiske debat om denne gruppes marginaliserede position i det danske samfund.

2.1.1. Muhabet-modellen

I Muhabet har man udviklet sin egen model for, hvordan man kan tilbyde kærligt, omsorgsfuldt og uforpligtende samvær til psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund.

Grundlæggende bygger modellen på tanken om, at det under de rette betingelser er muligt for den psykisk lidende at komme sig, når der tilbydes muligheder, som han/hun kan gribe i sit eget tempo. Heri ligger et syn på den psykisk lidende som henholdsvis rask/normal og syg på én og samme tid, samt et ønske om at rumme den syge del og stimulere den raske og ressourcefyldte del af den psykisk lidende person. Implicit i Muhabet-modellen ligger også en opfattelse af det 'at komme sig' som en proces, der består af mange små skridt, og at en afgørende forudsætning for, at den psykisk lidende kan komme sig, er kontakt og samspil med andre mennesker.

Den overordnede hensigt med Muhabet-modellen kan derfor forstås som hensigten om at skabe en ramme, som for det første er attraktiv for den psykisk lidende at være i, for det andet kan rumme den psykisk lidende i dennes individuelle proces med at komme sig, og som for det tredje rummer muligheder, som den psykisk lidende kan gribe og gøre brug af i denne proces.

Muhabet er indrettet som en café, og det er gæstebudet, som danner ramme om det sociale samvær. Det betyder, at man ikke kommer i Muhabet som 'klient', 'patient' eller 'bruger', men som gæst. Man kommer med andre ord ikke først og fremmest i Muhabet som psykisk lidende, men som gæst af værestedet. Det betyder også, at Muhabets faste medarbejdere er 'værter' for Muhabets gæster, og at det derfor er deres opgave at byde dem velkomne og opvarte dem så godt, som de kan.

Når man inviterer psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund ind som gæster af Muhabet frem for at fastholde dem i en identitet som 'brugere', 'klienter' eller 'patienter', betyder det dels, at man forsøger at appellere til de besøgende om at gå ind i en rolle, som de på forhånd er fortrolige med. Dels betyder det, at man skaber en ramme, som muliggør det, der kan kaldes 'modstempling', det vil sige, at gæsterne kan gå ind i en anden rolle, end den de traditionelt set tildeles i det offentlige behandlersystem. Herved kan gæsterne definere sig som andet og mere end mennesker, der har behov for hjælp.

Et centralt aspekt ved Muhabet-modellen er, at man som gæst skal kunne komme i værestedet og nyde uden at yde. At møde op i Muhabet og nyde den gratis mad og det velgørende samvær udløser ikke forventninger til gæsterne om at levere modydelser i form af konkrete bidrag til fællesskabet i Muhabet eller i form af personlig udvikling. Når Muhabet opstiller en ramme for sine gæster, som tillader, at de kan komme i Muhabet og nyde uden at yde, sker det ud fra en overbevisning om, at muligheden for 'at komme sig' over en alvorlig psykisk lidelse forudsætter, at der ikke stilles nogen krav til den psykisk lidende om, hvordan, hvornår eller i hvilken kontekst vedkommende skal udvikle sig – og på længere sigt 'komme sig'. Men det bygger også på en overbevisning om, at gæsterne gerne *vil* yde – og at de faktisk også gør det i det omfang, de er i stand til det. Blot skal gæsterne selv have indflydelse på, hvor, hvornår og hvordan de vil yde. I Muhabet skaber man med andre ord rammer for, at gæsterne kan komme i værestedet og yde efter evne og nyde efter behov. Implicit i Muhabet-modellens gæstebudstanke ligger en anerkendende tilgang. En patient eller en klient arbejder man som professionel behandler på at forandre og udvikle, men en gæst anerkender man som vært som sin ligeværdige. Konkret kommer den anerkendende tilgang blandt andet til udtryk ved, at værterne løbende bestræber sig på at inddrage gæsternes individuelle kulturelle baggrund i cafeens dagligdag. Det betyder eksempelvis, at den mad, der serveres, er mellemøstligt inspireret og at den musik, som spilles i cafeen, stammer fra de enkelte gæsters hjemlande. Den anerkendende tilgang viser sig desuden i værternes omgang med deres gæster. Værterne anerkender deres gæster som ligeværdige ved at behandle dem forskelligt alt efter den enkelte gæsts behov, ønsker og personlige grænser.

Implicit i Muhabet-modellens gæstebudstanke ligger endvidere en rummelighedstankegang. Muhabets princip er, at alle, som ønsker at besøge Muhabet, skal kunne være der uanset alder, køn, etnicitet, religiøs og politisk overbevisning, social status og diagnose. Alle skal rummes. Dette princip har dels sin rod i et ønske om ikke at afvise mennesker, som har brug for et sted som Muhabet, dels i en erfaring med den manglende rummelighed og åbenhed, som man i Muhabet oplever, at det danske samfund udviser over for værestedets gæster.

2.1.2. Metodeelementer i Muhabet-modellen

I arbejdet med at skabe et kærligt, omsorgsfuldt og uforpligtende samvær i Muhabet benytter Muhabets værter en række forskellige metodeelementer¹. Blandt andet arbejdes der med sansestimulering. Via mad og drikke, musik, indretning, kram og berøring stimuleres gæsternes smags-, lugte-, høre-, syns- og følesanser. Og ved hjælp af sort humor, vittigheder og sjove historier stimuleres gæsternes humoristiske sans. De fælles måltider i Muhabet har tillige en forebyggende effekt, idet de medvirker til at nedbringe antallet af hospitalsindlæggelser for gæsterne.

Andre metodeelementer i Muhabet-modellen er brugen af frivillige netværkspersoner og donatorer, lettere rådgivning og vejledning til gæsterne samt afholdelse af kvinnedage, caféaftener og lektiehjælp til gæsternes børn. Endvidere arrangeres der fra tid til anden ture ud af cafeen. Og endelig har Muhabet etableret et besøgskorps, som besøger psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller

¹ Se i øvrigt afsnit 6.5. for en udbygning af Muhabet-modellens metodeelementer.

indvandrerbaggrund rundt omkring på de psykiatriske hospitaler samt en ordning med udlevering af 'ramadan-pakker' til patienter på de psykiatriske hospitaler.

2.1.3. Besøgsstatistik

Erfaringsopsamlingens besøgsstatistik viser med al ønskelig tydelighed, at Muhabet-modellen tilbyder en ramme, som er attraktiv for psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund at benytte sig af. I gennemsnit har Muhabet besøg af 24 gæster hver dag. På kvindedagene er der i gennemsnit 15 gæster. I de fem uger, som indgår i erfaringsopsamlingens besøgsstatistik har Muhabet i gennemsnit haft besøg af to nye gæster hver uge.

På en uge er der i gennemsnit 12 gæster, som besøger Muhabet næsten alle ugens dage. Gennemsnitligt 14 gæster besøger Muhabet to-tre dage om ugen, mens gennemsnitligt 23 gæster besøger Muhabet en dag om ugen. Samlet set betyder, at i alt 49 forskellige gæster kommer i Muhabet hver uge med forskellig frekvens. At Muhabet har så stor og trofast en gruppe af besøgende, kan ses som udtryk for, at Muhabet-modellen har en betydning for disse menneskers liv og at den også i større eller mindre omfang har en betydning i forhold til deres muligheder for at komme sig.

Den største andel af Muhabets gæster kommer fra København og Frederiksberg. Der kommer dog også mange gæster fra Storkøbenhavn samt fra byer så langt fra Muhabet som Roskilde, Frederikssund, Kirke Hyllinge og Helsingør. Over en tredjedel af Muhabets gæster er begyndt at komme i værestedet på foranledning af de positive fortællinger om Muhabet, som flourerer i flygtninge- og indvandrer miljøerne. Derudover er mange af Muhabets gæster begyndt at komme i Muhabet på baggrund af henvisninger fra distriktspsykiatrien, de psykiatriske hospitaler samt andre københavnske væresteder.

2.1.4. De henvisende behandlingsmyndigheders syn på Muhabet

De fem 'henvisere', som er interviewet i forbindelse med denne erfaringsopsamling, omtaler alle Muhabet i meget positive vendinger og beskriver det som et relevant tilbud for mange af deres patienter/klienter/brugere. Særligt lægger 'henviserne' vægt på den rummelighed, imødekommenhed og ligefremhed, som de oplever at Muhabet møder sine gæster med. Når de fem 'henvisere' på baggrund af deres kendskab til og syn på Muhabet vælger at henvise en patient/klient/bruger med flygtninge- eller indvandrerbaggrund til Muhabet, så sker det som regel på baggrund af en vurdering af vedkommendes behov for social kontakt. Ofte er det de patienter/klienter/brugere, som lever allermest isoleret, som henvises til Muhabet.

Generelt giver 'henviserne' udtryk for, at der ikke eksisterer tilstrækkelige alternativer til Muhabet. 'Henviserne' fortæller, at de synes, at der er for få tilbud, der retter sig specifikt imod gruppen af psykisk lidende mennesker med flygtninge- og indvandrerbaggrund, og efterlyser flere tilbud til denne gruppe i København.

2.2. Muhabets gæstebud – en vurderende opsamling

Muhabets idé og virksomhed – Muhabet-modellen – er skabt og udviklet af initiativtagerne Najib Haddar og Emine Ayyildizoglu Haddar. Muhabet-modellen er original i flere henseender. Dels er Muhabet-modellen original i den forstand, at den retter sig specifikt imod gruppen af psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund – en gruppe, som Muhabet er ene i Danmark om at rette et værestedstilbud direkte imod. Dels er Muhabet-modellen original i sin brug af gæstebudstanken.

I Muhabet arbejder man ud fra det grundsyn, at psykisk lidende mennesker *kan* komme sig – i hvert fald socialt. Men det forudsætter, at de psykisk lidende bryder deres sociale isolation og indgår i

samspil med andre mennesker. I Muhabet ser man de psykisk lidende som mennesker, der også har en intakt sund og rask side, som kan stimuleres ved hjælp af sanseindtryk, humor og socialt samvær. Muhabet-modellen viser sig herved på overbevisende måde at være i overensstemmelse med tænkningen bag recovery-begrebet², som det eksempelvis anvendes af psykologen Alain Topor.

Muhabet har skabt et værested, som psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund oplever som attraktivt at besøge. Det viser besøgsstatistikken med al tydelighed.

Når man kommer som gæst i Muhabet mødes man af sine værter med anerkendelse og rummelighed i et multikulturelt, accepterende miljø, hvor man kan finde *sin* plads og rolle i samværet. Man får mad, omsorg og opmærksomhed, og man respekteres som den, man er.

I Muhabet kan man som psykisk lidende være sammen med andre psykisk lidende mennesker og med andre raske mennesker, medarbejdere og frivillige, pårørende og børn. De medmenneskelige forhold og den gensidighed, der opstår i relationerne imellem gæster, frivillige og medarbejdere, betyder, at gæsterne føler sig værdsat som de mennesker, de er. Samtidig betyder det, at gæsterne tilbydes en ramme, hvori netværksskabelse med andre psykisk lidende mennesker såvel som med Muhabets værter og frivillige netværkspersoner kan forekomme.

Muhabet rummer en mangfoldighed af måder, hvorpå man kan være til stede og tage del i samværet på. Denne mangfoldighed gør det muligt og meningsfuldt for Muhabets gæster at tage del i Muhabets samvær på deres egne præmisser. I Muhabet har man nemlig lov til bare at være og til at deltage i samværet i det omfang, man er i stand til det eller har lyst og behov for det. I det omfang gæsternes aktuelle velbefindende tillader det, er det samtidig muligt, at man som gæst foretager positionsskift og for en dag, en time eller blot for fem minutter agerer i rollen som frivillig. Herved leverer Muhabet en ramme, hvori modstempling er en konstant mulighed.

I Muhabet er der ingen krav om en bestemt form for deltagelse eller udvikling fra gæsternes side. Det eneste der forventes af gæsterne er, at de forsøger at leve op til normerne for gæsterollen så godt, som de kan. En rolle som først og fremmest indebærer, at man tager imod beskyttelse og bespisning fra sine værter. Det kravfrie miljø, som Muhabet tilbyder sine gæster, betyder, at de psykisk lidende kan følge deres eget tempo, deres egen proces, og at de kan tage de skridt, som de er i stand til at tage, når de selv er klar til det.

Effekten af Muhabet-modellen er svær at måle – og vi kender den ikke præcist. Fra Topor og anden forskning ved vi imidlertid, at samspil med andre er en central forudsætning for at komme sig. Og fra medarbejdernes beretninger om deres gæster ved vi, at mange af gæsterne på flere områder har fået forbedret deres situation og hverdagsliv som følge af tilknytningen til Muhabet. Konkret fortæller medarbejderne, at der er sket et markant fald i hyppigheden af hospitalsindlæggelser for flere af Muhabets gæster, efter at de er begyndt at komme i værestedet. Muhabet har med andre ord skabt et unikt sted og en ramme med de bedste forudsætninger for, at gæsterne kan komme sig.

2.2.1. En utraditionel uformel professionalisme

”Den kemiske del af det kender vi af gode grunde ikke meget til. Men vi mener, at vores kendskab til psykisk syge og vores måde at omgås dem på har nogle aspekter, som kemien ikke kan hamle op med. Faktum er, at der kommer mennesker fra den lukkede og mennesker, som er stærkt medicinerede, og som stadig godt kan opføre sig ordentligt uden at råbe og larme. Og vi har hverken pisk

² Se i øvrigt vedlagte baggrundsnotat.

eller gulerod. Vi kan ikke true med indlæggelse eller lokke med pengetilskud. Den eneste gulerod vi har, er, at man kan komme og være sammen med andre mennesker”. (Najib)

Muhabet udgør et utraditionelt led i den offentlige omsorg for mennesker med psykisk lidelse. Virksomheden bryder på mange områder med en traditionel formel professionalisme. Rammen om Muhabets virksomhed er et gæstebud, hvor værter og gæster indgår i personlige relationer i et almenmenneskeligt samvær omkring måltider, musik og hyggelige samtaler. Det bliver i den forbindelse nærliggende at stille sig spørgsmålet, om der *er* tale om en professionel indsats? Er det hverdagsliv, som udfolder sig i Muhabet, udtryk for andet og mere end basal medmenneskelig omsorg?

Muhabets virksomhed er støttet af såvel offentlige som private midler, og den har som formål at støtte psykisk lidende mennesker i deres proces med at komme sig. De relationer, der etableres imellem værter og gæster, er således ikke alene et mål i sig selv. Der arbejdes også ud fra et bevidst og mere overordnet mål om, at gæsterne kan komme sig – også i en sammenhæng, der rækker ud over Muhabet-konteksten.

Muhabets medarbejdere kan karakteriseres som professionelle i den forstand, at de både har en professionel, faglig uddannelse og er lønnede. Man kunne imidlertid hævde, at professionalisme ikke blot er et spørgsmål om faglig uddannelse, men at begrebet også i høj grad også knytter an til spørgsmålet om, hvilken livserfaring, man har i sin bagage (hvordan man har tacklet og bearbejdet sine erfaringer), hvilken erfaringsbaseret viden, man har i relation til den målgruppe, som man arbejder med, og sidst men ikke mindst om og hvordan man reflekterer over sine erfaringer og sin viden i forhold til de konkrete situationer og de konkrete mennesker, man skal agere i forhold til. Professionalisme set i dette lys omfatter også den professionelle kompetence til at kende sin begrænsning, det vil sige evnen til at indse, hvornår man ikke er kompetent og må inddrage fagspecifik ekspertise. I det omfang, at Muhabets praksis baserer sig på en række bevidste og reflekterede metodeovervejelser – og i det omfang, at disse metodeovervejelser afspejler sig i den konkrete praksisudøvelse – har denne praksis karakter af en professionel praksis.

Set i denne professionalismeoptik er der i høj grad tale om en professionel indsats i Muhabet: En utraditionel, uformel professionalisme. I Muhabet er indsats og handlinger nemlig ikke tilfældige, men afspejler en bevidst og konstant reflektiv praksis. Relationer, samvær, forholdemåder og reaktioner er på samme tid umiddelbare og dybt gennemtænkte, idet de dels knytter an til det at indgå i et hverdagsfællesskab på mellemmenneskeligt plan, dels knytter an til et specifikt og gennemreflekteret mål om at støtte gæsterne i deres individuelle processer.

2.3. Forslag til fokusområder og overvejelser over udviklingstiltag

Muhabet definerer sig som et supplement til det traditionelle behandlersystem. Værestedet har et overordnet mål om, at gæsterne skal opnå en øget livskvalitet og måske på længere sigt komme sig (socialt). I den forstand bliver relationerne imellem værter og gæster som nævnt ikke alene et mål i sig selv. De bliver også et middel til at opnå et mål.

Herved – og i kraft af at virksomheden er støttet af offentlige midler – bliver Muhabet et led i det, der i filosofien og sociologen Jürgen Habermas’ terminologi kan betegnes som ’systemet’. Inden for Muhabets praksis – i samværet mellem værter og gæster – er det dog i høj grad en ’livsverden’³, der udfolder sig.

³ Livsverden skal her forstås som den livsarena, hvor vi er sammen i nogle selvetablerede fællesskaber – og altså uden for offentlige systemer. I sådanne fællesskaber kan man naturligvis være sammen om noget, men det primære er kontakten til det menneske, man har ’valgt’. (Jensen og Malmberg, 2005, p. 59)

At være et led i et system og det at have et overordnet formål eller en hensigt, som legitimerer en offentlig (med)finansiering, betyder imidlertid, at der til en vis grad er et udefra bestemt mål med Muhabets indsats. Muhabet og det offentlige system har på dette overordnede plan fælles interesser. Men spørgsmålet er, om eller hvordan disse interesser kan forenes på andre planer end det helt overordnede.

I dag udgør Muhabets selvstændighed et værn imod udefrakommende krav, som kan kompromittere gæst/værtforholdet og principperne om anonymitet og kravfrihed. Muhabet har klart behov for en fast finansiering for at sikre den fortsatte drift og skabe basis for videre udvikling. Men ved en fast offentlig finansiering vil kravet til dokumentation, registrering og udviklingsmål formentlig øges. Det vurderes som afgørende, at man i Muhabet er opmærksom på dette forhold, da det i sig selv kan udgøre en risiko for en udvikling og en institutionalisering, som ikke er ønskværdig for værestedet. Det alternative har nemlig generelt en tendens til at blive opslugt af systemerne.⁴

I Muhabet overvejer man, om det er muligt at etablere andre Muhabet'er i større byer såsom Århus og Odense. Man overvejer også, om det er muligt at etablere et bosted i tilknytning til Muhabet. I forbindelse med disse overvejelser er det ligeledes afgørende, at Muhabet forholder sig til ovenstående problemstilling.

2.3.1. De frivillige netværkspersoner

I forbindelse med de interview, der er blevet gennemført med fem af Muhabets frivillige netværkspersoner, har flere af de frivillige givet udtryk for, at de savner en klarere definition af, hvad det vil sige at være frivillig i Muhabet. Endvidere efterlyser flere et forum for vidensdeling og sparring internt imellem de frivillige samt et forum for sparring og idéudveksling imellem de frivillige og medarbejderne. Især udtrykkes et behov for sparring omkring konkrete situationer og hændelsesforløb med Muhabets gæster. Enkelte efterspørger tillige egentlig undervisning om temaer såsom psykiske lidelser.

Ovenstående kan ses som udtryk for flere ting. Dels kan det ses som udtryk for, at der er tale om en meget engageret gruppe af frivillige netværkspersoner, som ønsker at komme endnu mere 'under huden' på Muhabet og dets gæster, end de er i forvejen. Dels kan det ses som udtryk for, at Muhabets medarbejdere måske ikke fuldt ud har gjort sig klart, hvilken funktion de frivillige skal have i værestedet, og at de måske derved ikke har haft øje for de frivilliges behov for afklaring.

Hvis Muhabet vælger at imødekomme de frivilliges ønsker om fælles fora og måske endda om uddannelsesaktiviteter, er det imidlertid afgørende, at man overvejer, hvilken betydning sådanne tiltag kan have for Muhabets virksomhed. At tilbyde uddannelse til de frivillige lægger op til en yderligere professionalisering af virksomheden. Derfor kan det være relevant at overveje, om dette er ønskeligt, og om det eventuelt skal gælde hele skaren af frivillige i Muhabet eller en mindre udvalgt gruppe. Etableringen af formelle fora for vidensdeling og sparring kan på samme vis lægge op til en større grad af professionalisering af de frivillige.

Man bør derfor overveje, hvilken retning man ønsker at gå, hvad angår brugen af frivillige i Muhabet. Ønsker man at fastholde de frivillige netværkspersoner som frivillige, uforpligtede besøgende i Muhabet, eller ønsker man at bevæge sig i retning af at se de frivillige netværkspersoner som en slags ulønnede medarbejdere?

2.3.2. Synlighed

I den periode, da Muhabet var nystartet som værested gjorde Muhabet en stor indsats for at få udbredt kendskabet til værestedet. Blandt andet tog Muhabets medarbejdere rundt på de distriktspsy-

⁴ Jf. Thomas Mathiesen, *Det ufærdige*, 1973.

kiatriske centre og psykiatriske hospitaler og udleverede informationsmateriale. Det betyder, at man i dag har et godt kendskab til Muhabet på mange af de distriktspsykiatriske centre (og i mindre grad på de psykiatriske hospitaler). I forbindelse med de interview, som er blevet gennemført med fem repræsentanter for de henvisende behandlingsmyndigheder, fremhæver enkelte 'henvisere' imidlertid, at Muhabet med fordel kunne arbejde hen imod en større grad af synlighed. Dette gælder i særlig grad de psykiatriske hospitaler, som i nogle tilfælde kender meget lidt til Muhabets eksistens. En medarbejder på en psykiatrisk hospitalsafdeling efterspørger i den forbindelse information og besøg fra Muhabets medarbejdere på afdelingen. Ekstra Muhabet-foldere efterspørges også. En mulig måde at øge Muhabets synlighed kunne i den forbindelse være med jævne mellemrum at gentage uddelingen af informationsmateriale på de enkelte centre og afdelinger.

En anden måde at øge Muhabets synlighed inden for det psykiatriske og socialpsykiatriske felt er at sætte fokus på samarbejdsalliancer imellem andre aktører i feltet. Ved at sætte fokus på at skabe et decideret samarbejde med de øvrige tilbud til målgruppen, eksempelvis de psykiatriske hospitaler, andre væresteder eller aktivitetstilbud til målgruppen, er det muligt, at Muhabet ad denne kan vej øge kendskabet til og forståelsen for Muhabet-modellen.

Et særligt opmærksomhedspunkt i denne sammenhæng kunne være at indgå samarbejde med andre aktører om at sætte særligt fokus på indsatser for børn af psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund. Muhabets gæster har nemlig mange børn. På blandt andet Sundhedsstyrelsens foranledning har man i mange år udviklet viden om god praksis i indsatser for børn af psykisk lidende⁵, fordi man ved, at disse børn har særlige behov for omsorg, oplevelser og indsigt, som kan kompensere for de psykisk lidende forældres begrænsede muligheder. Der er også indsamlet viden om børn af psykisk lidende mennesker med etnisk minoritetsbaggrund, men spørgsmålet er, om der er relevante indsatser i kommunerne. Derfor kunne et muligt udviklingspunkt for Muhabet være at sætte øget fokus på gæsternes børn.

Vælger man i Muhabet at sætte fokus på synlighed bliver det relevant også at sætte fokus på det konkrete ordvalg i beskrivelser og præsentationer af værestedet. I Muhabets vedtægter omtales værestedets gæster eksempelvis som 'brugere'. Set i lyset af Muhabets gæstebudstanke bør man overveje, om denne begrebsbrug bør ændres. Det samme gælder Muhabets hjemmeside. Her omtales Muhabets gæster som 'psykisk syge'. Dette kan lede tanker i retning af et syn på Muhabets gæster som mennesker, hvis primære identifikationsmarkør er deres psykiske sygdom. Et sådant syn på gæsterne strider klart imod det menneskesyn, som Muhabet i øvrigt giver udtryk for, idet man i Muhabet grundlæggende ser sine gæster som mennesker, der nok har psykiske lidelser, men som også har en rask og ressourcefyldt side.

Ovenstående forslag til fokuspunkter og overvejelser over udviklingstiltag skal naturligvis ses i lyset af erfaringsopsamlingens vurdering: Generelt vurderes Muhabet som en virksomhed, der med kontinuitet og på en professionel og medmenneskelig facon formår at tilbyde en ramme, hvori psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund kan komme sig. For Muhabets medarbejdere kræver indsatsen stor rummelighed, og det har været et langt og sejt træk, som har ført til, at Muhabet i dag – efter snart fem års eksistens – rummer en gæsteskare på 210 mennesker og gennemsnitligt har besøg af 49 forskellige gæster hver uge. Mange af gæsterne vedbliver med at komme i Muhabet, og set i et behandlingsperspektiv kan fem års tilknytning forekomme at være lang tid. Set i et livsperspektiv forekommer fem år dog at være kort tid.

⁵ Socialt Udviklingscenter, www.sus.dk har siden 1996 arbejdet med dette område.

Kapitel 3 – *Historien om en gæst*

I løbet af denne erfaringsopsamling præsenteres fem fortællinger. Historierne er skrevet af Muhabets medarbejdere og baserer sig på medarbejdernes viden om de enkelte gæster.

De fem historier omhandler fem af Muhabets gæster. På hver sin måde tegner de fem livshistorier et billede af Muhabets gæsteskare, idet de fortæller om livsforløb, som er typiske for Muhabets øvrige gæster. Historierne fortæller om en traumatiseret flygtning, som havde psykiske lidelser allerede inden han kom til Danmark, om indvandrere, som har boet og arbejdet i Danmark i mange år og som har fået psykiske lidelser sent i livet, om indvandrere, som har fået psykiske lidelser tidligt i livet og har levet med deres lidelser i mange år – og om mennesker, som er blevet udstødt af familie og netværk på grund af deres psykiske lidelser og seksuelle orientering. Men historierne fortæller også om gæsternes møde med Muhabet. Et møde, der har betydet, at gæsterne i dag oplever, at de indgår i et fællesskab på lige fod med andre, og at de bliver set og anerkendt som de mennesker, de er. For flere af gæsterne har dette møde tillige betydet, at de i dag er blevet bedre i stand til at forvalte deres liv, og at de derfor har opnået et mere værdigt hverdagsliv.

Den første af de fem historier følger her. De øvrige historier er placeret forskellige steder i erfaringsopsamlingen. (Se indholdsfortegnelse)

Historien om A

A er oprindeligt fra Tyrkiet, men har boet i Danmark siden hun var barn. Hun er 27 år i dag. Ifølge A's familie, har A altid været anderledes. Ifølge skolen var hun uden for pædagogiske rækkevidde. Som voksen har hun fået diagnosen skizofreni og retarderet. Hun får nu depotmedicin og har fået tilkendt førtidspension.

A's søster og to brødre har ligeledes fået tilkendt førtidspension på grund af psykiske problemer. A's far havde også diagnosen skizofreni og paranoia.

A er gift (med sin fætter) og har 2 børn, en pige ca. 9 år, og en dreng på ca. 4 år. Pigen bor i Tyrkiet hos sine bedsteforældre på farens side. Drengen blev indlagt på hospitalet med en hjertefejl kort efter fødslen, og derefter blev han anbragt hos en dansk plejefamilie. A besøger sin datter i Tyrkiet en til to gange om året. Hun har ikke set sin søn siden anbringelsen.

(En frivillig i Muhabet har dog forsøgt at etablere besøgsordning mellem A og sønnen, men uden held).

A har kontakt til sin mor og til sine fire andre søskende. Faderen er død. A bor for sig selv med sin mand, men opholder sig tit hos sin mor, der i øvrigt bor sammen med A's farmor – som også er moderens moster. Udover farmoren, bor A's to søstre og den ene søsters to børn også hos moren. I alt bor fire generationer i samme hus. A's familie støtter og beskytter A, men blander sig også i hendes liv på godt og ondt.

Følelsen af at være alene, og oplevelsen af at være den eneste, der har det sådan, som hun har det, har længe været en tung byrde for A. Byrden er dog blevet lettet en smule ved, at hun er begyndt at komme i Muhabet. I Muhabet er hun del af en gruppe på fem-seks kvinder, som deler den samme skæbne (psykisk lidelse, problemer med familien, konflikter med myndighederne og tvangsfjernelse af deres børn). Kvinderne støtter hinanden i at tale frit om deres problemer. De griner og græder også sammen.

A drømmer stadig om at hente sin datter hjem fra Tyrkiet og om at se sin søn. Og så drømmer hun om at få barn nummer tre.

Kapitel 4 - *En helt almindelig dag i et ualmindeligt værested*

Klokken er lidt i tolv på en helt almindelig vinterdag på Frederiksberg. I Muhabets cafélokaler på Vesterbrogade går cafeens medarbejdere og gør klar til at åbne døren for dagens gæster. De brygger te og kaffe, tænder stearinlys og sætter musik på anlægget. På et af cafeens fire caféborde dækkes der op til morgenmad med brød, smør, ost, marmelade og halal-pølse. Der stilles også en stak tallerkener og servietter frem. Så er der klar til, at Muhabet kan tage imod dagens gæster.

4.1. Cafeen

Muhabet set fra Vesterbrogade (www.Muhabet.dk)

Muhabet består af et cafélokale, som både rummer et område med caféborde og stole, to sofahjørner og en køkkenafdeling. Når man træder ind ad døren ligger køkkenafdelingen i cafeens fjerneste venstre hjørne. Den er indrettet med et stort komfur, opvaskemaskine, vask og et køkkenbord. Væggen i køkkenafdelingen er dækket af hylder, hvor der står en masse krukker og dåser, som indeholder en sand mangfoldighed af krydderier, linser, ris, pasta, kaffe og the.

Muhabets køkkenafdeling (www.muhabet.dk)

I cafeens fjerneste højre hjørne er det ene af cafeens to sofahjørner. Sofaen er i rødlige og gyldne farver og dekoreret med små puder. Der er også en knagerække, hvor gæsterne kan hænge deres overtøj, samt en dør ud til gården. Trappen ned til kælderens ligger også i denne ende af cafélokalet. Forrest i lokalet – til højre for indgangsdøren – er cafeens største sofahjørne placeret. Der står to hvide sofaer med brune og gyldne broderier samt tre stole og et stort sofaborde i hjørnet. Til venstre for indgangsdøren er fire caféborde med tilhørende stole og cafésofaer placeret. To af bordene er meget lange og passer til ca. otte personer, mens de to andre borde er lidt mindre og passer til ca. seks personer.

Cafeen emmer af hjemlig hygge og er præget af mellemøstlige traditioner for indretning. Blandt andet er cafélokalet udsmykket med knap tyve forskellige tekander i alverdens afskygninger, med figurer, billeder og børnetegninger og med tørrede chilifrugter og auberginer, som hænger i snore ned fra loftet. På bordene står der blomster og små skåle med kerner og sukkerkugler i stærke farver. På et bord midt i lokalet står der bakker med glas og kopper, sukkerkrukker, sødetabletter og en lille kande mælk. Der står også en kaffekande og en marokkansk tekande, som altid er fulde af dampende varm kaffe, the og vand.

Væggene i cafélokalet er malet i en varm gul farve, mens trappen ned til kælderen er malet i en blå-grøn farve, som ofte ses i tyrkiske hjem. Nede i kælderen er væggene også gule. Kælderen består af flere rum, hvoraf det ene er indrettet til brug for de gæster, som ønsker at bede, eller som deltager i torsdagens kvindegymnastik. Der er også indrettet et lille legehjørne i dette rum. I et andet kælder-rum er der opstillet borde, hvorpå der står computere, som gæsterne og de frivillige kan benytte. Kælderen rummer desuden et lagerrum til ekstra service, gryder og andre køkkenremedier. Muhabet har også et kontorlokale, hvor cafeens medarbejdere udfører det administrative arbejde, og hvor der også er mulighed for at trække sig tilbage og lægge sig et øjeblik for at hvile ører og øjne.

4.2. Morgenbordet

Allerede et par minutter i tolv kommer den første gæst ind i cafeen. Vedkommende bydes hjerteligt velkommen af de faste medarbejdere og indbydes til at tage plads ved morgenbordet og få sig en kop the. Efter kort tid er de første fire-fem gæster ankommet og er hver især blevet budt velkomne. Flere har taget imod invitationen til at sætte sig ved morgenbordet. Andre har valgt at sidde lidt for sig selv. Der er også kommet en eller to frivillige, som hilses velkommen og bydes på morgenmad af de faste medarbejdere. Et par af cafeens medarbejdere sidder også ved morgenbordet og drikker den første af dagens mange kopper tyrkisk/irakisk the.

Rundt om bordet snakkes der om løst og fast. Måske diskuteres dagens vejr og royale nyheder, eller der snakkes om den halalpølse, som Muhabet serverer for sine gæster. Der bliver også grint meget, og nogle af gæsterne og medarbejderne laver lidt sjov med hinanden.

Efter at de første gæster har indtaget morgenmaden, rejser flere af dem sig op for at gøre plads til de nye gæster, som strømmer ind. De sætter sig stedet i sofaen eller ved et af de andre caféborde. I løbet af en time er de første 10-15 gæster ankommet til Muhabet. Nogle sætter sig ved morgenbordet og får en bid brød og en kop kaffe eller the, andre sætter sig for sig selv eller sammen med gæsterne ved de andre borde.

I cafeen er der en hyggelig og rolig stemning. Der høres ingen vrede udbrud eller aggressive udladninger, og stemningen blandt gæsterne er afslappet og munter. Der spilles musik fra gæsternes forskellige hjemlande, og der dufter af den mad, som er ved at blive tilberedt i køkkenet. Nogle af cafeens gæster sidder for sig selv og slapper af uden at snakke med nogen. Andre læser avis eller sidder og strikker eller hækler. Og endnu andre sidder i mindre grupper omkring cafébordene og de to sofaborde og snakker med hinanden eller med medarbejderne og de frivillige. Der snakkes om vejr og vind, om musikken, som strømmer ud af højtalerne og om den mad, som de kan dufte, er ved at

blive tilberedt. Der snakkes også om de gode og dårlige oplevelser, som gæsterne, de frivillige eller de faste medarbejdere har været ude for i ugens løb, og der udveksles erfaringer, gode råd og sjove bemærkninger.

Nogle kvinder sidder for sig selv og snakker sammen i det ene hjørne af cafeen, mens mændene sidder sammen i et andet hjørne. I et tredje hjørne sidder både mænd og kvinder sammen og snakker. Indimellem føres der også samtaler på tyrkisk, arabisk eller på et helt tredje sprog. Det er både gæsterne, de frivillige og de faste medarbejdere, der tager del i disse samtaler – hvis de altså kan tale sproget.

De faste medarbejdere har dog også andre gøremål. Najib står i køkkenet og tilbereder dagens fællesmåltid, og Lise går til og fra samtalerne for også at passe sine administrative opgaver inde på kontoret. Emine er også med i samværet i cafeen, men i dag er hun kommet lidt senere til cafeen, fordi hun først skulle ud og hente donationer fra frivillige bidragsydere. Aminah er i cafeen det meste af tiden og hygger om gæsterne.

4.3. Det fælles måltid

Klokken er blevet et par minutter i to. I cafeen summer det af liv, latter og hyggesnak. 24 gæster er på besøg i dag, og fire frivillige er også mødt op. I køkkenet står Najib sammen med en af gæsterne, som i dag er frivillig i køkkenet. Sammen lægger de sidste hånd på dagens fællesmåltid. Ude i cafeen går Aminah og rydder af efter morgenbordet sammen med en frivillig og en af cafeens gæster. Der dækkes op til næste måltid – dagens fællesmåltid. Alle borde tages i brug, så der kan blive en plads til alle ved fællesmåltidet. Gæsterne blander sig imellem hinanden. Mand og kvinde, gæst og frivillig, tyrker, kurder, marokkaner og albaner sidder side om side og venter på, at dagens højdepunkt skal indtræffe, og den dampende varme suppe og den krydrede gryderet bliver serveret for dem.

Det er Najib, som anretter maden på tallerkenerne og sørger for, at der altid er nok mad til alle.

Aminah går rundt og fordeler tallerkenerne imellem gæsterne og de frivillige. Der falder mange kommentarer fra gæsterne og de frivillige om madens duft, smag og sammensætning.

Under måltidet er der mange, som spiser i tavshed. Andre taler afdæmpet med dem, som de sidder sammen med. I dag serveres der to retter – en krydret grøntsagssuppe og derefter en gryderet med kød og grøntsager. Mange af gæsterne roser maden, og der høres ingen klager fra gæsterne over menuen. De spiser det, som de får serveret, og når der ikke er mere mad, ja så er der bare ikke mere mad.

4.4. Efter måltidet

Efter fællesmåltidet er det de faste medarbejdere, som tager ud af bordet, og som rydder op i køkkenet. Men et par af gæsterne og de frivillige giver også en hånd med og hjælper med at bære tallerkener og glas ud og med at fylde service i opvaskemaskinen. Efter at det er gjort, brygges der frisk the og kaffe, som stilles frem, så gæsterne kan bydes på en kop, eller så de selv kan tage for sig. Der stilles også en lille bakke med søde kager eller frugt frem på et af cafébordene.

Nogle af cafeens gæster går igen umiddelbart efter, at fællesmåltidet er overstået. Mange tager dog imod tilbuddet om en kop the eller kaffe og lidt til den søde tand. De sidder sammen i mindre grupper og snakker med de andre gæster, de frivillige eller de faste medarbejdere. Enkelte af gæsterne benytter sig også af muligheden for at få hjælp af en frivillig eller en medarbejder til at læse et brev fra deres sagsbehandler eller til at formulere en ansøgning om et hjælpemiddel.

I løbet af eftermiddagen svinder det lidt i antallet af gæster. Nogle er trætte eller har andre ærinder, de skal passe, og går hjem ved 15-16-tiden. Andre bliver lige til lukketid kl. 17.

Eftermiddagen er dagens mest rolige periode i Muhabet. Godt nok pjattes og grines der ofte, men der sænker sig også velgørende ro over Muhabet, efter at fællesmåltidet er overstået. Det er tydeligt,

at maverne er mætte, og at hovederne er ved at være trætte efter en dag med socialt samvær i Muhabet.

Kl. 17 er det lukketid i Muhabet, og de faste medarbejdere opfordrer de sidste gæster til at gå hjem. De fleste frivillige går også kl. 17, men et par af dem bliver lige lidt længere og snakker med de faste medarbejdere om, hvordan dagen er gået, og hvad de har oplevet. De faste medarbejdere slutter dagen af med at rydde op og med at tælle op, hvor mange gæster, der har været på besøg i Muhabet i dag. De fortæller også hinanden om deres oplevelser med gæsterne og om eventuel ny udvikling i de enkelte gæsters situation.

Historien om B

B er oprindeligt fra Marokko, men har boet i Danmark siden 1983. Han er ca. 45 år gammel. B har meget svært ved at kommunikere på dansk. I Danmark arbejdede B i en periode som opvasker på forskellige restauranter. Han har også arbejdet med rengøring. B har været gift, og fik også et barn. Siden blev han skilt fra sin kone. Sit barn har han ikke set, siden barnet var helt lille. Det er ca. 21 år siden i dag.

B's fremtræden er feminin. Han har langt hår, som han sætter i hestehale. Nogle gange bruger han sminke. B er homoseksuel og er af denne grund udstødt af sit marokkanske netværk og af sin familie. I stedet er han ofte emne for sladder i disse kredse.

B har indenfor det sidste år fået tilkendt førtidspension på grund af sin psykiske tilstand.

B lider af paranoia. Han tror på dårlige ånder, onde øjne og besættelse af djæveln (djin). Første gang B besøgte Muhabet var for snart tre år siden, hvor han blev fulgt til Muhabet af sin kontaktperson fra Distriktspsykiatrien. Dengang svedte han over det hele og var tydeligt angst ved situationen. Han satte sig for sig selv i et hjørne af cafeen med frakke og kasket på, og snakkede ikke med nogen. Sådan havde han det i seks-syv måneder, inden han langsomt begyndte at tale med Muhabets medarbejdere. Langsomt og forsigtigt begyndte han at snakke med Najib og siden hen også med Emine. Han begyndte også at snakke med nogle af Muhabets gæster med tyrkisk baggrund. Gæster med marokkansk baggrund ville han ikke have noget med at gøre.

Nu besøger B Muhabet næsten hver dag. Han snakker med de fleste gæster, frivillige og medarbejdere. Dog ikke altid uden at det involverer konflikter og ubehag for ham. Han oplever nemlig ofte, at de eksempelvis sender ham onde øjne, og at de er besat af djæveln.

Nogle dage kommer B i højt humør og spreder latter i hele Muhabet. På disse dage danser han, klæder sig ud som kvinde og får alle til at grine. Andre dage er han mere trist, og kan begynde at græde og snakke om, at han savner sin familie. Tit lægger han sig på sofaen og appellerer til at medarbejdere, frivillige og de øvrige gæster skal vise ham omsorg.

Som psykisk lidende homoseksuel mand med indvandrerbaggrund er Muhabet blevet en oase for B. I de fleste andre sammenhænge, som B færdes i, er han marginaliseret – enten på grund af sin psykiske lidelse, sin seksualitet eller sit etniske tilhørsforhold. Men i Muhabet oplever han, at han kan komme og være sig selv og blive anerkendt, som den han er på lige fod med Muhabets øvrige gæster.

Da B's far døde for nogen tid siden, fandt B trøst i Muhabet. Da han vendte hjem fra begravelsen i Marokko, blev der gennemført 'sadaqat' for B. Sadaqat er et ritual, hvor den, der har mistet, kan give mad og til gengæld modtage bønner og gode tanker fra de tilstedeværende. Traditionelt set afholdes sadaqat i hjemmet, men i B's tilfælde blev ritualet gennemført i Muhabet. En ung tyrkisk kvindelig gæst sagde en bøn for B.

Førhen var B vant til livet på gaden og på københavnske barer for homoseksuelle. I dag danner Muhabet for en stor del rammen om B's liv. B oplever at komme et sted, hvor livet går sin gang, hvor der bliver hyggesnakket, og hvor man kan dele sine glæder, sorger og bekymringer. B er blevet integreret i livet.

Kapitel 5 – Værestedet Muhabet

Dette afsnit rummer en faktuel beskrivelse af værestedet Muhabet. Først og fremmest beskrives formålet med værestedet Muhabet, værestedets organisering samt de midler som sikrer den daglige drift af Muhabet, herunder værestedets faste medarbejdere og frivillige. Endvidere beskrives Muhabets målgruppe, det vil sige Muhabets 'gæster'.

5.1. Muhabets formål

Overordnet set ønsker Muhabet at medvirke til at løse det problem, at der eksisterer mennesker i det danske samfund, som på grund af et sammenfald af vanskelige sociale vilkår, en skrøbelig og umodstandsdygtig psyke samt en marginaliseret position i samfundet har en uværdig, smertelig og ensom hverdag.

I Muhabets vedtægter formulerer foreningen sit overordnede formål: *'Muhabets overordnede formål er at give den enkelte bruger mulighed for at føle sig som en del af et fællesskab og igennem samvær med andre brugere, såvel frivillige som gæster, at opleve samvær og samhørighed. Dette kan skabe fundamentet for en forbedring af livskvaliteten for den enkelte bruger, så han/hun kan blive bedre i stand til at forvalte sit liv og herunder ikke mindst at opnå et værdigt hverdagsliv'*.

Grundlæggende består formålet med Muhabet således i at give psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund en oplevelse af at være en del af en social kontekst. Den oplevelse af samhørighed, som ligger heri, menes at kunne bevirke, at Muhabets gæster oplever en forbedret livskvalitet og herved får styrket deres egen selvopholdelsesdrift.

Udover at tilbyde gæsterne muligheden for at føle sig som en del af et fællesskab ser Muhabet det også som sin opgave at medvirke til at synliggøre problematikker omkring gruppen af psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund. Muhabets formål er således også – på baggrund af konkret viden og erfaringer med målgruppen – at give sit besyv med i den faglige og politiske debat om denne gruppes marginaliserede position i det danske samfund.

5.2. Muhabets organisering

Muhabet er stiftet som en forening, og der er tilknyttet en bestyrelse. Bestyrelsens opgave er at støtte og inspirere Muhabets medarbejdere til at varetage driften og den fortsatte udvikling af Muhabet. I forbindelse hermed bidrager bestyrelsens medlemmer hver især med deres faglige ekspertise. Endvidere er det bestyrelsens ansvar at overvåge Muhabets økonomiske situation.

Najib Haddar er ansat som daglig leder af Muhabet og har det overordnede ansvar for cafeen samt for Muhabets besøgskorps. Derudover er der som nævnt ansat tre faste medarbejdere, Emine Ayyildizoglu Haddar, Lise Poulsen og Aminah Tønnsen. De er alle tre ansat som cafémedarbejdere, men derudover har Emine og Lise nogle specielle ansvarsområder. Emine er frivilligkoordinator og har det overordnede ansvar for koordineringen af det frivillige arbejde, herunder også det opsøgende arbejde med frivillige donatorer. Emine har tillige ansvar for kvindedagene. Lise er administrator og har det overordnede ansvar for de administrative opgaver i Muhabet.

Foruden de fire faste medarbejdere råder Muhabet over et korps på ca. 60 frivillige 'netværkspersoner', som hver især i større eller mindre omfang bidrager til Muhabets daglige virke. Mange kommer for at være sammen med gæsterne i cafeen, andre bidrager med lektiehjælp til gæsternes børn. De frivillige netværkspersoner har dog ikke noget ansvar for Muhabets daglige virke. Dette ansvar ligger udelukkende hos de faste medarbejdere.

Udover de frivillige, som bidrager med deres tilstedeværelse i Muhabet, er der også en stor gruppe af frivillige, som på anden vis bidrager til Muhabets daglige drift. Det drejer sig om erhvervsdrivende i lokalområdet, som donerer madvarer og andre naturalier til cafeen. Deres bidrag betyder, at Muhabet kan tilbyde gratis mad til sine gæster.

Endelig er Muhabet blevet godkendt som praktikplads for studerende på den sociale højskole og pædagogseminarierne, og har derfor jævnligt praktikanter tilknyttet til cafeen.

5.3. Muhabets lokaler

Muhabet råder over et cafélokale, som også rummer en køkkenafdeling, et kontor, to toiletter samt et kælderlokale med opbevaringsrum samt tre mindre rum. Lokalerne er tidligere butikslokaler, som Najib og Emine med venners hjælp har istandsat så de i dag fremstår lyse og venlige og med et strejf af mellemøstlig indretnings- og madkultur.⁶

5.4. Finansiering

Muhabet er finansieret ved hjælp af fonds- og puljemidler samt frivillige donationer. Indtil udgangen af 2008 drives Muhabet for SATS-puljemidler. Fremover ønsker Muhabet at sikre driften ved hjælp af kommunale midler. Derudover søges der fonds- og puljemidler til at finansiere udviklings tiltag i Muhabet. Årligt koster det ca. 2½ million kroner at drive Muhabet. Dette beløb omfatter alle udgifter til driften. Derudover modtager Muhabet frivillige donationer fra forretningsdrivende. Disse donationer muliggør, at Muhabet kan tilbyde sine gæster gratis mad og drikke.

Endvidere er Muhabet fra 2007 blevet tilknyttet VISO, Den Nationale Videns og Specialrådgivningsorganisation. I forbindelse med VISO-sager inden for det socialpsykiatriske felt yder Muhabet specialrådgivning.

5.5. Muhabets medarbejdere

Muhabets værter bærer ingen navneskilte. I Muhabet skal man nemlig kende sine værter på deres individuelle personlighed, kropssprog og væremåde – ikke på et fortrykt navneskilt på skjorten.

Muhabets faste medarbejdere bidrager på hver deres måde og med hver deres personlighed og erfaringer til at skabe det *kærlige samvær*, som præger Muhabet.

5.5.1. Najib Haddar

Najib Haddar er født og opvokset i Marokko. Han kom til Danmark som ung mand i 1983. I Marokko blev Najib uddannet gymnasielærer i historie og geografi. I Danmark har han tillige uddannet sig som pædagog. Najibs modersmål er arabisk, men han taler også flydende fransk, engelsk og dansk.

Najib har arbejdet på forskellige pædagogiske institutioner, men det er arbejdet som familiekonsulent i truede familier med anden etnisk baggrund end dansk, der har fyldt mest i hans arbejdsliv som pædagog. Sideløbende med arbejdet som familiekonsulent har Najib arbejdet som tolk i hospitalsverdenen, herunder på psykiatriske hospitaler. Najib er medstifter af Muhabet og har været daglig leder af cafeen siden værestedets start i 2003.

Når Najib ikke står i køkkenet i Muhabet og laver mad til sine gæster finder man ham ofte fordybet i samtale med en eller flere af Muhabets mandlige gæster. I og med at Najib er Muhabets eneste mandlige medarbejder har han den tætteste kontakt med de mandlige gæster i Muhabet. Han har dog også kontakt til mange af Muhabets kvindelige gæster, men overfor dem holder han en lidt større distance. Det gør han for at signalere respekt og for ikke at overtræde kvindernes grænser.

⁶ Se i øvrigt kapitel 4.

Over for Muhabets gæster er Najibs omgangsform generelt præget af en stor ro, venlighed og imødekommenhed. Han laver ofte sjov med gæsterne, men altid på en afdæmpet og rolig facon. Han signalerer dog også, at gæsterne (såvel som de frivillige) forventes at leve op til de normer for samvær, som eksisterer i Muhabet.

5.5.2. Emine Ayyildizoglu Haddar

Emine Ayyildizoglu Haddar er født og opvokset i Tyrkiet. Hun kom til Danmark som 17-årig i 1979. Emine arbejdede i flere år med alt fra rengøring og madlavning til fabriksarbejde. I 1989 blev hun uddannet pædagog. Emines modersmål er tyrkisk, men hun taler også flydende dansk.

Emine arbejdede som familiekonsulent i truede familier i mange år. Sideløbende med dette arbejde blev hun godkendt som tolk, og arbejdede herefter som tolk i forskellige sammenhænge. Hun stiftede tillige en kvindegruppe i Lyngby, som eksisterede fra 1989 til 2004. Emine har også været plejemor – og har stadig et af sine plejebørn boende hjemme. Emine er medstifter af Muhabet, men blev først ansat i 2006. Før det arbejdede hun frivilligt i Muhabet.

Emine har en meget munter omgangsform med Muhabets gæster. Der grines ofte højt og længe, når Emine er i cafeen. Både fordi Emine fortæller vittigheder og sjove historier, men også fordi flere af gæsterne ofte selv slår sig lidt mere løs, når Emine er til stede. Særligt bidrager Emine til den muntre og lidt løsslupne stemning, der som regel præger kvindedagene i Muhabet. De kvindelige gæster søger ofte Emines selskab. Særligt de tyrkisktalende kvinder.

Selvom man ofte finder Emine i gang med en livlig snak med de kvindelige gæster om musik, mad eller noget helt tredje, så har hun også en rolig og meget forstående facon over for de gæster, som har behov for det. Det betyder, at gæsterne ofte betror sig til hende og opsøger hende, når de har behov for at 'læsse af' og møde forståelse.

5.5.3. Lise Poulsen

Lise Poulsen er født og opvokset i Danmark. Hun blev uddannet i dramaturgi fra Århus Universitet i 1983. Lises modersmål er dansk, men hun taler også flydende engelsk.

Kultur møde og integration af flygtninge og indvandrere har været omdrejningspunkt for Lises arbejdsliv. Hun har blandt andet arbejdet i Dansk Flygtningehjælp, Mellemløst Samvirke og på Nationalmuseet. Derudover har hun arbejdet sammen med en forumteatergruppe – blandt andet om forestillinger om integration og konfliktløsning. Lise har været ansat i Muhabet siden 2005. Før det arbejdede hun i en kortere periode frivilligt i Muhabet.

Lise bruger sine mange erfaringer med arbejdet med kultur møde og integration af flygtninge og indvandrere aktivt i sit arbejde i Muhabet. Konkret oplever hun eksempelvis, at flygtninge og indvandrere, som hun har haft kontakt til via sine tidligere ansættelser, i dag benytter sig af Muhabets tilbud. Det betyder, at Lise deler fælles oplevelser og en fælles historie med disse gæster – oplevelser og historier, som hun kan bruge aktivt i samværet med gæsterne.

Når Lise ikke sidder foran computeren i Muhabets kontor og skriver ansøgninger om fondsmidler eller korresponderer med Muhabets samarbejdspartnere og interessenter, ser man hende ofte i snak med en eller flere af Muhabets gæster. Lises arbejdstid i Muhabet er fordelt nogenlunde ligeligt imellem arbejdet på kontoret og samværet med gæsterne i cafeen. I cafeen er hendes omgangsform med gæsterne afslappet og hjertelig. Samtidig signalerer hun en stor interesse for Muhabets gæster.

5.5.4. Aminah Tønnsen

Aminah Tønnsen er født i Danmark, men er opvokset syd for grænsen. Hun er uddannet korrespondent og har boet i Marokko fra 1970 til 1978. Aminahs modersmål er dansk, men hun taler også flydende engelsk, tysk og fransk. Hun forstår desuden lidt arabisk.

Før Aminah blev ansat i Muhabet arbejdede hun som forfatter og foredragsholder. Dette arbejde har hun i mindre omfang forsat efter sin ansættelse. Hun er forfatter til en lang række fag- og undervisningsbøger om islam. Endvidere fungerer hun som gæstelærer ved Københavnske skoler og er tillige engageret i Islamisk-Kristent Studiecenter. Desuden er hun medlem af et 'etnisk ressource-team', og har i forbindelse hermed gennemført kurser i omsorgsarbejde, sjælesorg og krisepsykologi. Aminah har været ansat på deltid i Muhabet siden 2006. Før arbejdede hun frivilligt i Muhabet i en kortere periode. I modsætning til de øvrige medarbejdere har Aminah ikke andre ansvarsområder end samværet med og opvartningen af Muhabets gæster. Det betyder, at hun er en meget stabil og gennemgående figur i Muhabet. Det meget sjældent, at Aminah ikke er til stede i cafeens åbnings-tid. Aminah har en rolig og meget respektfuld omgangsform med Muhabets gæster.

5.5.5. Det interne samarbejde imellem medarbejderne

I Muhabet arbejder man ud fra en flad struktur. Det betyder, at alle vigtige beslutninger træffes af medarbejderne i fællesskab, at alle er informerede, og at alle kan tage over og aflaste hinanden. Om end Najib er daglig leder af værestedet, er det Muhabets fire medarbejdere, som i fællesskab træffer beslutninger i forbindelse med Muhabets daglige drift såvel som i forbindelse med nye tiltag eller ændringer i værestedet. Ofte tages Muhabets bestyrelse også med på råd, når større beslutninger skal træffes.

Muhabets medarbejdere arbejder ud fra en fælles forståelse af Muhabet-modellen. De grundlæggende værdier i Muhabet er der således enighed om. Det betyder imidlertid ikke, at de fire medarbejdere altid håndterer samværssituationerne med gæsterne på samme måde. På hver sin måde lader medarbejderne deres individuelle personligheder og forudsætninger spille ind på praksisudøvelsen. Samtidig sørger medarbejderne for at overlappe og støtte hinanden i udførelsen af de mange arbejdsopgaver, når der er behov for dette.

5.6. Muhabets frivillige

Frivillighedsbegrebet spiller en central rolle i Muhabet. Den mad, som Muhabet serverer for sine gæster, laves af råvarer som frivilligt doneres af slagtere, grønthandlere og andre erhvervsdrivende i Muhabets nærområde. Udover Muhabets medarbejdere er der i dagligdagen i gennemsnit to personer som frivilligt bruger deres dag på at være sammen med Muhabets gæster. Og selv gæsterne bidrager indimellem frivilligt til Muhabets drift ved at tilbyde at lave mad eller give en hånd med til opvasken. Muhabets frivillighedsbegreb dækker således over flere typer af frivillighed, idet det både omfatter frivillige donatorer, frivillige netværkspersoner samt gæster, som frivilligt bidrager til Muhabets fællesskab.

5.6.1. Frivillige donatorer

Muhabets daglige drift baserer sig i høj grad på donationer fra private erhvervsdrivende såsom slagterbutikker, grønthandlere, bagere og supermarkeder. Der er primært tale om butikker fra Muhabets lokalområde, men der kommer også donationer ind så langt væk fra som Vanløse og Rødovre. Muhabet karakteriserer disse donatorer som en del af Muhabets frivillige.

”Kødet kommer fra slagteren. Og det ved de godt. Det vil sige, at slagteren ved, at jeg er syg. Det betyder, at det bliver mindre tabubelagt. Der er nogen, der ved, at jeg er syg, og de kommer alligevel her og snakker med mig”. (Najib)

Det har en stor signalværdi, at det er private erhvervsdrivende, der frivilligt bidrager til, at Muhabet kan byde sine gæster på et godt måltid mad. Dels signalerer det, at de erhvervsdrivende har set og anerkendt, at der eksisterer en gruppe af mennesker, for hvem det er afgørende at kunne komme et

sted som Muhabet. Dels medvirker det til at mindske afstanden imellem Muhabets gæster og det 'normale' samfund.

5.6.2. Frivillige netværkspersoner

Den anden type af frivillige, som støtter Muhabet, er personer, som frivilligt bidrager med deres tilstedeværelse i Muhabet. Fælles for disse frivillige er, at de frivilligt tager del i samværet med Muhabets gæster. Det betyder, at de kommer i Muhabet, når de selv har tid, lyst og overskud til det. Nogle vælger at komme på faste dage, andre kommer mindre regelmæssigt.

De personer, som frivilligt bruger deres tid på at være sammen med Muhabets gæster, udgør i kraft af deres blotte tilstedeværelse i Muhabet et kontaktnetværk for gæsterne. Ved at møde op og tage del i samværet med Muhabets gæster bliver de en del af gæsternes ofte meget begrænsede netværk, og bidrager dermed til gæsternes oplevelse af at være en del af et fællesskab.

De frivillige netværkspersoner udgøres for størstedelens vedkommende af personer, som er gået på pension eller efterløn, og som derfor har tid til at være i Muhabet i dagtimerne. Der kommer dog også frivillige, som er i arbejde, eller som er studerende. Nogle frivillige finder tid til at komme i hverdagene, andre kommer primært til de månedlige caféaftener.

"Det at møde op en aften og spise og danse med psykisk syge en fredag aften, det er også at være frivillig. Man byder ind med sin tid, rummelighed og energi". (Lise)

Mange af Muhabets frivillige har en anden etnisk baggrund end dansk. Det betyder, at mange af de frivillige kan kommunikere med gæsterne på deres modersmål. Der er dog også en stor gruppe af frivillige i Muhabet, som har en etnisk dansk baggrund.

5.6.3. Gæster som frivillige

Den tredje type af frivillige, som støtter Muhabet, er Muhabets egne gæster. Det sker nemlig indimellem, at Muhabets gæster har overskud til på forskellig vis at bidrage til fællesskabet i Muhabet. Når de har overskuddet til det, kan gæsterne for eksempel tilbyde at lave dagens måltid, eller de kan gå til hånd med borddækning og opvask. Det sker også, at gæsterne melder sig frivilligt til at spille musik på caféaftenerne. Endelig kan gæsterne yde et frivilligt bidrag til Muhabet ved at donere råvarer til køkkenet såsom kaffe, sukker eller ris. Sådanne bidrag forekommer blandt andet i perioder, hvor Muhabet ikke får så mange donationer ude fra, og hvor maden derfor bliver lidt mindre opfindsom. Det sker, at gæsterne mærker dette og selv giver et lille bidrag. Som en af Muhabets medarbejdere udtrykker det:

"Vi skaber nogle rammer, hvor folk kan give noget igen. Og det tror vi på er noget fundamentalt menneskeligt. At man gerne vil give noget igen". (Lise)

5.7. Muhabets gæster

Selvom Muhabet officielt er et værested for psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund, så rummer Muhabets gæsteskare også mennesker, som ikke umiddelbart lader sig placere inden for denne betegnelse. Muhabet er nemlig først og fremmest et sted, som tilbyder *kærligt samvær* til mennesker, som af den ene eller den anden grund er isolerede og marginaliserede i det danske samfund, og som har behov for et sted, hvor de kan føle sig som en del af et fællesskab. Det betyder blandt andet, at Muhabet også jævnlige får besøg af ensomme og socialt isolerede mennesker med psykiske lidelser, som har etnisk dansk baggrund. Ideen er, at døren skal stå åben for alle, som har behov for et sted som Muhabet.

I forbindelse med denne erfaringsopsamling er der udarbejdet statistik over Muhabets gæstegruppe. I Muhabet har man et princip om, at gæsterne skal kunne besøge Muhabet anonymt. Det betyder, at der ikke sker nogen registrering af gæsternes personoplysninger, og at der ikke indhentes oplysninger om gæsterne fra myndighederne. Nedenstående statistik, som er udarbejdet af Muhabets medarbejdere, baserer sig derfor på den viden, som medarbejderne via deres samvær og samtaler med Muhabets gæster selv har erhvervet sig om gæsternes personlige forhold.

5.7.1. En blandet gæsteskare

I december 2006 talte Muhabets gæsteskare 106 voksne. Tilsammen havde disse gæster 130 børn i alle aldre, hvoraf mange benyttede sig af muligheden for at besøge Muhabet sammen med deres forældre. I december 2007 talte Muhabets gæsteskare 166 voksne. Tilsammen havde disse gæster 163 børn i alle aldre.

I dag (februar 2008) tæller Muhabets gæsteskare 210 voksne. Tilsammen har disse gæster 278 børn i Danmark og 20 børn i hjemlandet. 117 af Muhabets gæster er kvinder og 92 er mænd (samt en gæst, hvis køn ikke er oplyst). De fleste af Muhabets gæster er over 40 år gamle. I alt er 136 gæster over 40 år, mens 68 gæster er under 40 år. (Seks af gæsternes alder kendes ikke).

I alt 102 af Muhabets gæster er første- eller andengenerationsindvandrere i Danmark, mens 63 gæster har flygtningestatus. De resterende 45 gæsters status kendes ikke af Muhabets medarbejdere.

Selv om de fleste af Muhabets gæster kan betegnes som 'mennesker med psykiske lidelser og med flygtninge- og indvandrerbaggrund', har de naturligvis vidt forskellige baggrunde, ressourcer og problematikker. En mulig måde at skabe sig et overblik over Muhabets gæsteskare er ifølge Muhabets medarbejdere at inddele den i de følgende seks grupper:

1. Traumatiserede flygtninge, som havde psykiske lidelser inden, de kom til Danmark – og som ofte er blevet yderligere traumatiserede under deres ophold i danske asylcentre.
2. Flygtninge, som har fået psykiske lidelser som følge af deres ophold i danske asylcentre.
3. Indvandrere, som har fået psykiske lidelser tidligt i livet, og som har levet med deres lidelser i mange år.
4. Indvandrere, som har boet og arbejdet i Danmark i mange år, og som har fået psykiske lidelser sent i livet.
5. Mennesker med psykiske lidelser, som har en etnisk dansk baggrund.
6. Flygtninge, indvandrere og etniske danskere, der er ensomme, isolerede og marginaliserede, men som ikke har egentlige psykiske lidelser.

Som følge af deres psykiske lidelser er en stor andel af Muhabets gæster blevet tilkendt førtidspension. Derudover lever mange af kontanthjælp. I alt er 75 af Muhabets gæster tilkendt førtidspension, mens 41 modtager kontanthjælp. 22 gæster får folkepension. De resterende 70 gæsters økonomiske status kendes ikke.

5.7.2. Psykiske lidelser

"Vi snakker ikke så meget om sygdom. Men vi lever med i deres liv. Vi lever med i deres sygdom, sorger og glæder". (Najib)

I Muhabet beskæftiger man sig mindst muligt med gæsternes diagnoser og medicinforbrug. Ofte kendes gæsternes sygdomsbillede ikke, og der spørges aldrig til gæsternes psykiske lidelser, med mindre de selv tager initiativ til at tale om dem. Derfor har man ikke noget fuldstændigt dækkende billede af gæsternes psykiske lidelser. Imidlertid står det klart, at de psykiske lidelser, som i overvejende grad præger Muhabets gæster, er skizofreni, posttraumatisk stresssyndrom, depression og mani-depressivitet. Dertil kommer, at mange af gæsterne i perioder lider af paranoia.

Udover egentlige psykiske lidelser lider mange af Muhabets gæster under dyb ensomhed og social isolation i deres hjemmemiljø.

5.7.3. Familieforhold

Mange af Muhabets gæster har familie i Danmark, men der er også mange, som lever alene. 126 af Muhabets gæster er enlige, mens 59 gæster er gift. De resterende 25 gæsters ægteskabelige status kendes ikke. Mange af Muhabets gæster har børn i Danmark. I alt har 16 gæster et barn, 37 har to børn, 17 har tre børn, 27 har fire børn, 12 har fem børn, fire har seks børn og en har syv børn i Danmark. Dertil kommer, at nogle gæster har børn, som er bosat i hjemlandet. I alt har 10 gæster et barn, 2 gæster to børn og to gæster tre børn i hjemlandet. 82 gæster har, så vidt Muhabets medarbejdere ved, ingen børn.

For gruppen af enlige gæster gør forskellige forhold sig gældende. Eksempelvis har nogle stiftet familie, men er blevet skilt fra ægtefællen, mens andre aldrig har været gift eller har fået børn. Nogle har endvidere måttet efterlade deres børn i hjemlandet. Nogle enlige har overhovedet ingen slægtninge i Danmark, mens andre har mange slægtninge og bekendte i Danmark. Enkelte gæster er blevet udstødt af deres familie og netværk på grund af deres psykiske sygdom.

For gruppen af gæster, som lever sammen med en ægtefælle, gør forskellige forhold sig også gældende. Nogle gæster er gift, men har ikke nogen børn. Andre har børn som bor i Danmark. Og endnu andre har børn i Danmark samt et eller to børn i hjemlandet.

Om end gruppen af gæster, som er gift, objektivt set er bedre stillet end de enlige, i og med at de har mennesker omkring sig i hverdagen, som hjælper dem og sørger for, at de får deres basale fysiske behov opfyldt, så oplever man i Muhabet, at denne gruppe også lider under stor ensomhed. Derudover plages mange af skyldfølelse over at være en byrde for familien.

”Ensomheden må være den samme for begge grupper. Fordi hvor meget har de til fælles med deres familie? De ser snarere sig selv som skyld i familiens elendighed. De ser, at det er dem, som bremser dem. De har dårlig samvittighed oveni”. (Najib)

Udover Muhabets gæster besøger gæsternes børn og øvrige pårørende også indimellem cafeen.

5.7.4. Kommunetilhørsforhold

Muhabets gæster kommer fra nær og fjern for at besøge cafeen. Den største andel af gæster kommer fra København og Frederiksberg. Men derudover kommer der også mange gæster fra Storkøbenhavn samt fra byer så langt fra Muhabet som Roskilde, Frederikssund, Helsingør og Køge.

Konkret fordeler Muhabets gæster sig således:

Bosat i:	Antal gæster:	Bosat i:	Antal gæster:	Bosat i:	Antal gæster:
København	114	Rødovre	2	Høje Taastrup	1
Frederiksberg	31	Albertslund	1	Ishøj	1
Gladsaxe	6	Ballerup	1	Kirke Hyllinge	1
Brøndby	5	Birkerød	1	Køge	1
Hvidovre	5	Brøndbyøster	1	Lyngby	1
Taastrup	4	Dragør	1	Næstved	1
Bagsværd	3	Frederikssund	1	Ringsted	1
Roskilde	3	Gentofte	1	Hjemløs	4
Herlev	3	Hedehusene	1	Sct. Hans Hospital, Roskilde	1
Greve	2	Helsingør	1	Ukendt	11

5.7.5. Nationaliteter og sprog

”Døren står åben for alle. Vi ville ikke fiske efter, at der skulle være 30 % danskere, vi lader det bare stå åbent. Selvfølgelig ville vi blive kede af det, hvis Muhabet blev helt fyldt af danskere, fordi det var ikke meningen med det. Men det sker heller ikke”. (Najib)

Muhabets gæster fordeler sig på 37 forskellige nationaliteter. Heraf er den største andel gæster fra Tyrkiet, Marokko, Iran og Irak. Flere af Muhabets gæster har dog tilknytning til mere end ét land udover Danmark, idet de eksempelvis har boet i et andet land end oprindelseslandet i en årrække. Flere gæster har tillige forældre med forskellige nationale tilhørsforhold. Endelig er flere af Muhabets gæster født og opvokset i Danmark. Heraf har en del af dem forældre med indvandrer- eller flygtningebaggrund.

Konkret har Muhabets gæster efter eget udsagn tilknytning til følgende lande:

Oprindelsesland:	Antal gæster:	Oprindelsesland:	Antal gæster:
Tyrkiet	41	Albanien	2
Tyrkiet/Kurder	10	Bulgarien	2
Født i Danmark af tyrkisk/kurdiske forældre	5	Thailand	2
Født i Danmark af tyrkiske forældre	3	Algeriet	1
Marokko	31	Argentina	1
Irak	21	Brasilien	1
Turkmener (samt tilknytning til Irak)	4	Filippinerne	1
Irak/Kurder	2	Indien	1
Irak (samt tilknytning til Palæstina)	1	Italien	1
Iran	17	Libanon	1
Iran/Kurder	1	Liberia	1
Iran (men omtaler sig selv som sydafrikaner)	1	Libyen	1
Iran (samt tilknytning til Italien)	1	Rusland	1
Palæstina	11	Rwanda	1
Danmark	8	Spanien	1
Danmark (samt tilknytning til Frankrig)	1	Sri Lanka	1
Danmark (samt tilknytning til Litauen)	1	Sverige	1
Danmark (samt tilknytning til Rusland)	1	Syrien	1
Somalia	6	Tunesien	1
Pakistan	5	USA	1
Jordan	3	Yemen	1
Født i Danmark af jordanske forældre.	2	Østrig	1
Afghanistan	4	Ukendt	2
Egypten	3		

5.7.6. Henvisning og rekruttering

”Vi får ikke fat i dem, det er dem, der får fat i os”. (Najib)

Muhabets gæster kommer som nævnt fra alle egne af København og er også bredt repræsenteret i Storkøbenhavn. Mange er startet med at komme i Muhabet på baggrund af henvisninger fra distriktpsychiatrien, de psykiatriske hospitaler og andre københavnske væresteder. Men over en tredjedel af Muhabets gæster er begyndt at komme i værestedet på foranledning af de positive fortællinger om Muhabet, som flourer i flygtninge- og indvandrer miljøerne. Derfor spiller de nuværende

gæsters omtale af Muhabet i deres netværk en stor rolle i rekrutteringen af fremtidige gæster. Ifølge Muhabets medarbejdere har særligt de ældre gæsters anbefalinger af Muhabet en stor indflydelse på de nye gæsters fremmøde. Inden for de kredse, som mange af Muhabets gæster med flygtninge- eller indvandrerbaggrund kommer i, har det stor betydning, hvis en ældre mand, gerne en hajj⁷, siger god for Muhabet. På trods af, at manden har en psykisk lidelse, bliver der ifølge Muhabets medarbejdere ofte lyttet mere til hans anbefaling end til eksempelvis en politikers eller en imams anbefaling. En hajj's anbefaling betyder også langt mere end psykiaterens eller psykologens anbefaling. Når en hajj siger god for Muhabet, så begynder familiemedlemmer, venner og bekendte af samme nationalitet som vedkommende også ofte at komme i værestedet.

”Ikke nok med at de kan anbefale Muhabet, de kan også signalere, at ’jeg kommer her, og derfor kan du og dine børn også gøre det’”. (Najib)

Udover at ’jungletrommerne’ i flygtninge- og indvandrer miljøerne har stor betydning for gæsternes fremmøde, så spiller Muhabet selv en rolle i forhold til rekrutteringen af nye gæster ved at opfordre potentielle gæster til at komme og besøge cafeen. Dette sker blandt andet via Muhabets besøgs-korps.

Hermed følger en oversigt over, hvem der har henvist, opfordret eller støttet Muhabets gæster til at besøge cafeen:

Har opsøgt Muhabet på foranledning af:	Antal gæster:	Har opsøgt Muhabet på foranledning af:	Antal gæster:
’Jungletrommer’ i flygtninge- og indvandrer miljøerne	77	Socialpsykiatriske centre	3
Distriktspsykiatriske centre	26	Opsøgende psykoseteam	2
Muhabets medarbejdere og frivillige	26	Egen læge	2
Pårørende	13	Landsforeningen Sind	2
Psykiatriske hospitaler (Herunder en fra Rigshospitalet, to fra Bispebjerg hospital, to fra Glostrup hospital, fire fra Frederiksberg hospital, en fra Hvidovre hospital samt to fra Sct. Hans Hospital)	12	Dansk Flygtningehjælp	1
Kommuner (sagsbehandlere og/eller støttekontaktpersoner)	11	Krisecenter	1
Eget initiativ (Har besøgt Muhabet direkte fra gaden)	11	Kvindegruppen FAKTI (Foreningen kvinder til fremme af integration)	1
Medier (herunder tre via avisartikel eller -annonce, en via Internettet samt en via udsendelse i Tv2 Lorry)	5	Etnisk Rådgivningscenter Noor.	1
Bosted	4	Center for Ludomani	1
Kristeligt Studenter-settlement (selvejende institution, driver socialt klub- og netværksarbejde på Vesterbro)	4	Ukendt	4
Mødestedet (Café for indvandrere og danskere på Vesterbro, Kirkernes indvandrerarbejde på Vesterbro)	3		

⁷ Muslim som har været på pilgrimsrejse til Mekka.

Historien om C

C er oprindeligt fra Marokko og er formentlig omkring 45-48 år gammel. Da C kom til Danmark, efterlod hun sig en datter i Marokko, som hun ikke har haft kontakt til, siden datteren var tre år gammel. C har i dag boet flere år i Danmark, end hun har boet i Marokko.

C har en bror i Århus, som er gift og har tre(?) små børn. Hun besøger sin bror og hans familie i ramadanen og nyder at blive opvartet af dem og være sammen med dem. Især nyder hun samværet med børnene. C får nyt tøj under besøgene i Århus, og i tiden efter sin hjemkomst viser hun det stolt frem i Muhabet. Hun magter egentlig ikke at have sin familie på besøg hjemme hos sig selv, men klarer det alligevel på en eller anden måde.

C har i 13 år 'gjort rent og alting' på DFDS-færger på ruter til og fra England og Norge. Men en dag blev C påkørt af en bybus og har siden været uarbejdsdygtig. Hun har konstant hovedpine, husker dårligt og har mistet en del af sit sprog. Hun går til læge 'næsten hver dag' (bl.a. til gynækolog, tandlæge og psykolog).

C ryger mange cigaretter og er klar over, at det ikke er godt for hendes helbred. Hun er misundelig på de to mandlige gæster i Muhabet, som inden for de seneste måneder er holdt fuldstændigt op med at ryge. Hun magter dog ikke selv at stoppe.

C får i dag førtidspension. Til en medarbejder i Muhabet har hun fortalt følgende om sin situation: 'Jeg vil gerne arbejde og tjene penge, men jeg kan ikke, for jeg er syg. Jeg har ondt hele tiden'. C har fortalt, at hun ofte hører stemmer om natten – stemmer som siger, at hun skal gå ud på altanen og kaste sig ud over rækværket. Når stemmerne kommer, klæder hun sig på og vandrer helt alene rundt i Københavns gader for at undslippe stemmerne. Når hun går rundt på denne måde, opfattes det som om, at hun er prostitueret og på jagt efter kunder. Hun er derfor stort set udstødt af det marokkanske samfund. Hun omgås ikke marokkanere privat, og hun bliver aldrig inviteret med til deres sammenkomster. I Muhabet snakker hun kun sjældent med de andre marokkanske gæster.

En gang om ugen går C til noget, som efter hendes beskrivelse at dømme må være en form for vækkelsesmøde, hvor man kan få et billigt måltid mad, og hvor der synges salmer og prædikes en eller anden form for kristendom. C fortæller om stedet til en medarbejder: 'Jeg tror ikke på, hvad de siger, for jeg tror på Allah; men jeg kan godt lide at snakke med de andre mennesker. Det er rigtig hyggeligt'.

C finder trøst i islam og er meget påpasselig med at overholde sine daglige bønner. Hun er velplejet og vil gerne snakke; men ensomheden står malet i hendes ansigt.

Det er meget vigtigt for C at blive set. Hvis man overser hende i Muhabet, siger hun: 'Jeg er her også!'.

Kapitel 6 - 'Muhabet-modellen'

Muhabet har udviklet sin egen model for, hvordan man kan tilbyde psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund kærligt, omsorgsfuldt og uforpligtende samvær. Grundlæggende bygger modellen på tanken om, at det under de rette betingelser er muligt for mennesker med psykiske lidelser at komme sig, når der tilbydes muligheder, som han/hun kan gribe. Heri ligger et syn på den psykisk lidende som henholdsvis rask og syg på én og samme tid, samt et ønske om at rumme den syge del og stimulere den raske og ressourcefyldte del af den psykisk lidendes person. Implicit i Muhabet-modellen ligger også en opfattelse af, at det 'at komme sig' er en proces, som består af mange små skridt, og at en afgørende forudsætning for, at den psykisk lidende kan komme sig, er kontakt og samspil med andre mennesker.

Den overordnede hensigt med Muhabet-modellen kan derfor forstås som en hensigt om at skabe en ramme, som for det første er attraktiv for den psykisk lidende at være i, for det andet kan rumme den psykisk lidende i dennes individuelle proces med at komme sig, og som for det tredje rummer muligheder, som den psykisk lidende kan gribe og gøre brug af i denne proces.

Den tilgang og tænkning, som Muhabet-modellen bygger på, ligger således på overbevisende måde i tråd med den tænkning, der rummes i et udvidet recovery-begreb om, hvordan mennesker med alvorlige psykiske lidelser kan finde mening og sammenhæng i deres tilværelse.⁸

Muhabet-modellen bygger på en tilgang og en række værdier, som tilsammen gør Muhabet til et anderledes værested. I det følgende præsenteres Muhabet-modellens grundlæggende værdier og tilgang.

6.1. 'Muhabets gæstebud' som ramme

I Muhabet er de mennesker, som benytter værestedet, 'gæster'. Man kommer ikke i Muhabet som 'klient', 'patient' eller 'bruger', men som gæst af værestedet. Muhabets faste medarbejdere er 'værter' for Muhabets gæster, og det er deres opgave at byde dem velkomne og opvarte dem, som en vært opvarter sin gæst. Hermed signalerer Muhabet, at man betragter sine gæster som ligeværdige. En patient eller en klient vil man, som professionel, arbejde hen imod at helbrede, udvikle eller lave om på. Men en gæst anerkender man, som vært, som ligeværdig, med et forandringspotentiale som ligner enhver anden persons forandringspotentiale.

At man i Muhabet ikke har 'brugere' af værestedet, men 'gæster', betyder, at man forsøger at appellere til de besøgende om gå ind i en rolle, som de på forhånd er fortrolige med. Uanset hvor alvorlige de besøgendes psykiske lidelser er, og uanset hvor socialt afsondret de lever, så ved de som regel, hvad det vil sige at være gæst hos andre, og de er som regel også i stand til at gå ind i rollen som gæst. Hermed forsøger man at appellere til nogle af de ressourcer, som gæsterne på trods af deres sygdom, allerede er i besiddelse af.

I og med at Muhabet har karakter af et gæstebud, tilbyder værestedet nogle rammer, der muliggør det, der kan kaldes 'modstempling'. Samtidig med at man i det offentlige behandlersystem forsøger at hjælpe sine klienter og patienter, er der generelt en tendens til, at man kommer til at stemple disse mennesker som afvigere og fastholde dem i en identitet som klienter og patienter. Ifølge PhD og psykolog Morten Nissen og socialrådgiver Lone Clausen skal dette ikke ses som en misforståelse

⁸ Se i øvrigt vedlagte baggrundsnotat, Bilag 1

fra behandlernes side, men snarere som et spørgsmål om, at samfundet ved at stemple disse mennesker som afvigere definerer, hvad der er normalitet og dermed opretholder den sociale orden.⁹ Muhabets gæster er ofre for denne tendens, når de bevæger sig rundt i det psykiatriske behandlersystem. Psykiatere, psykologer, læger og sagsbehandlere forsøger at hjælpe gæsterne, men samtidig fastholder de dem også i rollen som mennesker, der skal hjælpes. Set i dette perspektiv kan Muhabet ses som en ramme, der muliggør modstempling. Idet Muhabet hverken har patienter, klienter eller brugere, men gæster på besøg, tilbyder værestedet sine gæster en mulighed for at træde ind i en anden rolle end den, de normalt har i det traditionelle behandlersystem. Muhabet muliggør med andre ord, at gæsterne kan definere sig som andet og mere end mennesker, der har behov for hjælp. Denne mulighed for modstempling ses som et vigtigt element i gæsternes proces med at komme sig.

6.1.1. Gæst/vært-forholdet

Da Muhabet har opbygget sin praksis omkring gæst/vært-forholdet bliver det interessant at overveje, hvorledes dette forhold kan forstås og begrebsliggøres. Den britiske antropolog Tom Selwyn definerer i den forbindelse gæstebudet eller værtskabet som et område for skabelse eller udbygning af relationer til de personer, som betegnes som gæster. Via gæstebudet bearbejder man som gæst og vært relationerne til hinanden for herved at skabe kontakt og yderligere kendskab til hinanden. *'Hospitality converts: Strangers into familiars, enemies into friends, friends into better friends, outsiders into insiders, non-kin into kin'*¹⁰.

Til gæstebudet knytter der sig traditionelt set en forventning om, at værten tager ansvar for, at gæsterne er bispiste og beskyttede fra udefrakommende trusler. Ifølge den britiske professor Conrad Lashley knytter der sig mange betydninger til bispisningen af gæsterne. Dels signalerer maden venlighed, overskud og civiliseret adfærd fra værtens side, og bevirker samtidig, at gæsten ikke går sulten fra besøget. Dels iscenesætter værten via måltidet sig selv og kommunikerer samtidig til gæsterne, hvem han er, og hvordan de skal forholde sig til ham.¹¹

Beskyttelse og bispisning er dog ikke i sig selv tilstrækkeligt for at være en god vært. Ifølge professor Elisabeth Tefler har en god vært nemlig gæstens generelle velbefindende for øje og har blik for, hvilke øvrige behov gæsten måtte have. *'What good hosts are good at is making their guests happy. In other words, they know what will please them and are able to bring this about'*¹².

Tefler skelner imellem kommerciel gæstfrihed og social gæstfrihed. Mens der i forbindelse med kommerciel gæstfrihed indgår økonomiske transaktioner, er den sociale gæstfrihed karakteriseret ved at sætte det sociale samvær i fokus. Social gæstfrihed kan yderligere inddeles i tre kategorier, som relaterer sig til værtens motiver:

Other regarding motives: Værtens motiver med at være gæstfri er at komme andre i møde med venlighed og godhed. Det kan være enkeltpersoner, eller det kan være en gruppe af mennesker, som værten synes særligt godt om. Værtens motiver kan også dreje sig om bekymring og medmenneskelighed eller om en følelse af forpligtelse til at hjælpe mennesker, som har det svært.

Reciprocal motives: Værtens motiver med at være gæstfri er dels at opfylde andres behov, dels at få sine egne behov opfyldt. Man giver med andre ord for at få noget igen. Det kan eksempelvis være taknemmelighed, modydelser eller en invitation. Hvis værten ikke får tilstrækkeligt igen i forhold til, hvad han har givet, vil det kunne opfattes som udnyttelse.

⁹ Nissen og Clausen, 1997, p. 51.

¹⁰ *'Gæstfrihed omformer: fremmede til bekendte, fjender til venner, venner til bedre venner, udenforstående til indlemmede, ikke-familiære til familiære'*. (Selwyn i Lashley & Morrison).

¹¹ Lashley i Lashley & Morrison (I Thomsen)

¹² *'Det gode værter er gode til, er at gøre deres gæster glade. Med andre ord ved de, hvad der vil tilfredsstill dem, og er i stand til at bringe det i spil'*. (Tefler i Lashley & Morrison)

Selfregarding motives: Værtens motiver med at være gæstfri er at sætte sig selv i centrum. Gæstebudet handler med andre ord ikke om at opfylde andres behov, men om at opfylde værtens behov for opmærksomhed og anerkendelse. Gæstfriheden kan også dække over et motiv om at manipulere sine gæster til noget, som de ikke ønsker.¹³

6.1.2. Social gæstfrihed i Muhabet

I Muhabet forholder man sig bevidst til, hvad det er for en type gæstfrihed, man ønsker at tilbyde sine gæster. I den forbindelse kan Muhabets tilgang til gæstebudet ses som udtryk for, at der tages afstand fra den type gæstfrihed, der kan karakteriseres som kommerciel gæstfrihed. Snarere forekommer det, at Muhabets praksis bygger på den type af gæstfrihed, som kan karakteriseres som social gæstfrihed. Dette viser sig først og fremmest ved, at der ikke er nogen økonomiske mellemværender imellem værter og gæster. Det er gratis at blive bespist og beskyttet i Muhabet. Muhabets princip om at tilbyde gæsterne gratis opvartning er først og fremmest truffet ud fra en idé om, at der ikke bør være økonomiske transaktioner imellem en vært og dennes gæster. Desuden er valget truffet på baggrund af en erkendelse af, at de fleste af Muhabets gæster har en meget dårlig økonomi og ofte ikke ville være i stand til at betale for maden.

”Vi siger fra starten, det her er gratis, og du har din ære i behold. Vi spørger ikke til, hvorfor du ikke har råd til det og det”. (Najib)

Når det er gratis at komme på besøg og spise med i Muhabet, drejer det sig endvidere om, at man ønsker at signalere, at man i Muhabet anerkender sine gæster som ligeværdige. I Muhabet opfattes vært og gæst som *lige værdige* til at tage del i samværet i værestedet.

Imidlertid betyder Muhabets fokus på ligeværdighed ikke, at man ikke anerkender, at der eksisterer et ulige magtforhold imellem gæst og vært. Tværtimod anerkender man, at gæst og vært ikke er lige stillede. Det ulige magtforhold indebærer, at der er tale om asymmetriske relationer, idet det er værten som sætter rammerne for samværet og som regulerer og sanktionerer i de tilfælde, hvor gæsten bevidst eller ufrivilligt bryder rammerne. Samtidig er man dog meget opmærksom på, at det ulige magtforhold ikke resulterer i underdanighed fra gæsternes side.

”Vi appellerer ikke til underdanighed, vi spiller bare på mekanismerne i vært/gæst-forholdet. Jeg gør det så godt, som jeg overhovedet kan for dig, mens du er her, og du skal bare lade mig gøre det”. (Najib)

I Muhabet centrerer gæstebudet sig som nævnt omkring det fælles måltid, den løbende opvartning med the, kaffe og nødder og om samvær og samtaler imellem gæster, frivillige og medarbejdere. Muhabets tilgang til gæst/vært-forholdet er inspireret af mellemøstlige traditioner for gæstebud. En medarbejder refererer i den forbindelse den tyrkisk/kurdiske forfatter Yashar Kemals beskrivelse af det mellemøstlige gæstebud. Når en gæst banker på døren, er det første, som man som vært sørger for, at byde velkommen og tilbyde gæsten mad og husly. Først herefter begynder man at præsentere sig selv og snakke sammen.

Muhabets værter sørger løbende for, at deres gæster er vel bespiste under hele besøget i Muhabet. Implicit i rollen som vært i Muhabet ligger dog også generelt en forventning om, at man opvarter sine gæster så godt, som man kan. Det betyder, at man som vært forsøger at aflæse og opfylde sine gæsters behov, hvad enten det drejer sig om behovet for at få stimuleret smags, lytte- og lugtesansen

¹³ Tefler i Lashley & Morrison (i Thomsen).

eller om behovet for socialt samvær. Derudover er det værtens opgave at tilbyde sine gæster et hyggeligt og trygt miljø, hvor de føler sig velkomne og godt tilpas. Det indebærer blandt andet, at værten er forpligtet til at beskytte sine gæster, hvis de føler sig generede af udefrakommende trusler eller af hinanden indbyrdes. Hermed bliver en del af værtens opgave også at agere som konfliktmægler.

”Du er gæst, jeg er vært. Du ved, hvad der bliver forlangt af dig som gæst, og jeg ved, hvad der bliver forlangt af mig som vært. Jeg skal sørge for, at du har det godt, så længe du er under mit tag. Der er ikke nogen, der generer dig, og hvis nogen gør det, så er det min pligt at beskytte dig. Det ved du, hvis du kommer fra Indonesien, Pakistan eller Marokko. Sådan er min rolle som vært”. (Najib)

6.1.3. Motiver for gæstfrihed

Set i lyset af Elisabeth Teflers kategorisering af motiver for gæstfrihed er det muligt at tolke Muhabets praksis som en praksis, der primært er motiveret af hensynet til gæsten, det vil sige af ’other regarding motives’¹⁴. At støtte og hjælpe den særlige gruppe, som psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund udgør, forekommer at være værternes primære intention bag Muhabets gæstebud.

”Jeg kan godt lide at vise særligt hensyn til dem, som normalt ikke bliver set. Dem som bliver forbigået – enten på grund af deres måde at være på eller deres udseende eller deres psykiske tilstand”. (Emine)

Det drejer sig med andre ord om at komme en særlig gruppe af mennesker i møde med hjælpsomhed og generøsitet. En gruppe, som på grund af psykiske lidelser og en marginaliseret position i det danske samfund, har det meget svært og derfor har et særligt behov for værternes støtte og hjælp. Om end Muhabets værter yder en omsorgsfuld, hjælpsom og generøs indsats, er det imidlertid også muligt at se Muhabets praksis som en praksis, der også rummer gensidige motiver for gæstfrihed.¹⁵ Forventningen om, at Muhabets gæster giver noget tilbage til værestedets fællesskab, er nemlig ikke fuldstændig fraværende. Blandt andet forventes det, at gæsterne så vidt muligt bestræber sig på at leve op til de normer, der knytter sig til gæsterollen i Muhabet (se mere herom nedenfor). Herudover forventes det blandt andet, at gæsterne bidrager med deres selskab i den udstrækning, de er i stand til det. At bidrage med sit selskab kan i den forbindelse være alt fra at sidde i en sofa i cafeen uden at tale med nogen til at snakke, grine og græde sammen med de andre gæster, de frivillige eller medarbejderne. Flere af Muhabets medarbejdere giver i den forbindelse udtryk for, at det kan være svært at håndtere situationer, hvor gæster næsten udelukkende kommer i Muhabet for at få et gratis måltid mad. Samtidig er de dog bevidste om, at nogle gæster simpelthen ikke magter at gøre andet. Man ved, at gæsterne yder efter evne, og så skal de også have lov til at nyde efter behov. Følger man tolkningen af Muhabets praksis i lyset af Teflers kategorisering til dørs, er det desuden muligt at se værternes indsats som delvist motiveret af ønsket om at få opfyldt egne behov eller af ønsket om at opfylde et formål, som også er bestemt udefra. Udover at værternes gæstfrihed kan forstås som motiveret af ønsket om at yde støtte, omsorg, beskyttelse og bespisning – med eller uden forventningen om modydelse fra gæsterne i form af deltagelse i Muhabets fællesskab – kan den nemlig også forstås som delvist motiveret af Muhabets behov for selv at blive set og anerkendt af andre. Hermed menes ikke, at værternes gæstfrihed er motiveret af et egoistisk behov for selv at

¹⁴ Se p. 30.

¹⁵ Se p. 30.

blive set, men snarere at Muhabets gæstfrihed til dels er motiveret af et ønske om at synliggøre, og ikke mindst at få anerkendt Muhabet som et nødvendigt supplement til de etablerede tilbud til mennesker med psykiske lidelser. Endvidere kan Muhabets gæstfrihed ses som motiveret af ønsket om at sætte sine gæsters marginaliserede position og vanskelige situation på den socialpolitiske dagsorden på baggrund af medarbejdernes konkrete erfaringer og viden om denne gruppe.

6.1.4. Gæsterollen i Muhabet

”Som gæst ved du, at du aldrig skal råbe ad værten, spytte efter ham eller kritisere maden. Du skal være glad for det, du får. Fordi værten giver det, han kan, og gæsten er taknemmelig for det, han får”. (Najib)

Ligesom der implicit i værtsrollen ligger en række normer for, hvordan man er en god vært, så ligger der også implicit i gæsterollen en række normer for, hvordan man er en god gæst. Til Muhabets gæsterolle knytter der sig først og fremmest en forventning om, at man som gæst lader sig opvarte af sine værter og tager imod det, som værterne kan tilbyde én. Det betyder blandt andet, at man som gæst må acceptere, at det er værterne som bestemmer, hvilken mad der serveres, og hvornår den serveres. Det betyder også, at man må acceptere, at det er værterne, der definerer normerne for samværet i cafeen.

”Jeg kan ikke forestille mig, at nogen af gæsterne ville slå på mig eller på de andre medarbejdere. Og jeg har set dem være meget voldsomme i andre sammenhænge end Muhabet, og jeg ved, at flere af dem har dom for vold eller voldtægt”. (Najib)

De samværsnormer, som Muhabet lægger vægt på, at man som gæst overholder, er først og fremmest, at man ikke råber, og at man generelt ikke udviser en aggressiv adfærd. Desuden behandler man de andre gæster såvel som de frivillige og faste medarbejdere med respekt. Man kritiserer ikke værternes indsats, hvad enten det gælder madlavningen, musikvalget eller den generelle opvartning af gæsterne. Og man accepterer de grænser, som værterne sætter for én.

Hverdagseksempel:

Muhabets medarbejdere fortæller om to gæster, som en dag var på besøg i Muhabet. Den dag blev der spillet musik i Muhabet, og de to gæster dansede til musikken. Det sker tit, at Muhabets gæster opfører en lille dans i cafeen, men denne dag dansede de to gæster meget vildt og skabte stor uro i cafeen. Muhabets medarbejdere bad de to gæster om at stoppe deres dans eller om at gå ned i kælderen, hvis de ville danse så vildt. Gæsterne blev imidlertid ved med at danse. For at skåne de øvrige gæster, som ikke brød sig om den megen uro, som dansen skabte, bad Muhabets medarbejdere de to gæster om at gå hjem og komme tilbage igen dagen efter. De to gæster accepterede dette og gik hjem. Dagen efter mødte de op i cafeen igen og blev budt hjerteligt velkommen af Muhabets medarbejdere. Gæsterne selv undskyldte for deres opførsel dagen før.

Der sættes kun i meget begrænset omfang ord på normerne for gæsteadfærd i Muhabet. Når man som ny gæst starter med at komme i Muhabet, introduceres man til gæst/vært-tanken i Muhabet, men der sættes ikke ord på de konkrete forventninger til gæsternes adfærd. Dette skyldes dels, at man har en forventning om, at gæsterne på forhånd er fortrolige med gæsterollen, og ved hvilke normer der traditionelt set knytter sig hertil. Dels forventer man, at gæsterne lærer normerne at kende via samværet med de andre gæster, frivillige og medarbejdere. Ved at iagttage og fornemme, hvordan de andre gæster opfører sig og interagerer med hinanden og med de frivillige og de faste medarbejdere, forventes de nye gæster at kunne tilpasse sig dagligdagen i Muhabet. Endvidere spil-

ler flere af de 'gamle' gæster en betydningsfuld rolle i forhold til at introducere nye gæster til Muhabets gæsterolle, idet de i ord og handling viser de nye gæster, hvordan man er en god gæst og irttesætter dem, hvis de ikke lever op til disse normer.

6.1.5. Det personlige indspil i gæst/vært-forholdet

I Muhabet eksisterer der som nævnt en række normer for, hvordan man er en god gæst og en god vært. Normer som alle forventes at efterleve. Imidlertid spiller gæsternes og værternes individuelle personlighed (og gæsternes aktuelle velbefindende) naturligvis også ind i den måde, hvorpå rollerne forvaltes og samspillet former sig. Nogle gæster er eksempelvis meget åbne og imødekommende over for de andre gæster og søger også værternes selskab, mens andre er mere reserverede og holder sig for sig selv. Nogle gæster har meget nære relationer til hinanden og drager stor omsorg for de øvrige gæster, mens andre holder sig mere for sig selv. Nogle gæster tilbyder desuden ofte deres hjælp i køkkenet, mens andre foretrækker at lade sig opvarte.

På samme måde spiller værterne personlighed også ind i den måde, hvorpå de forvalter deres værtsroller. Det betyder, at værternes individuelle personlighed er med til at tegne Muhabets profil. Dette har særlig stor betydning i forhold til de to værter, som har stiftet Muhabet, Najib og Emine. Det er nemlig i høj grad deres personlighed, der tegner Muhabet som værested. Det er med andre ord ikke et hvilket som helst værested, som gæsterne besøger.

"Når man kommer, så kommer man ikke til Muhabet som et kommunalt tilbud, man kommer hos Najib og Emine". (Najib)

Imidlertid understreger Muhabets medarbejdere, at værdierne og principperne bag Muhabets praksis så at sige transcenderer de individuelle karakteristika og personlige relationer. Det betyder, at Muhabet-modellen ikke kun kan fungere med Emine, Najib, Lise og Aminah som værter, men også ville kunne fungere med andre værter og i andre kontekster.

6.1.6. Det relationelle gæst/vært-forhold

De mennesker, som ifølge Alain Topors undersøgelse¹⁶ er kommet sig over alvorlige psykiske lidelser, sætter uden undtagelse relationer til andre mennesker i centrum for deres bedringsproces. Værtsskabet i Muhabet kan som antydnet i det ovenstående ses som et rum for skabelse eller udbygning af relationer til og imellem gæsterne. Via gæstebudet bearbejder og udbygger man som vært og gæst de personlige relationer til hinanden og lærer gradvist hinanden bedre at kende. I forbindelse hermed bliver det imidlertid interessant at analysere relationernes karakter.

Ifølge psykolog Knud Erik Pedersen bør man først og fremmest skelne imellem begreberne 'kontakt' og 'relation'. Mens en 'kontakt' er noget midlertidigt eller øjeblikkeligt, der kan opstå mellem mennesker, bør en 'relation' ses som et varigt forhold imellem mennesker. I Pedersens optik er en personlig relation en forbindelse mellem bestemte mennesker, der indgår i kontakt og interaktion med hinanden. Karakteristisk for personlige relationer er, at de personer, der indgår i relationen, så at sige har hinanden som mål og ikke kun som middel. Der er ikke kun tale om et forhold, hvor parterne får et økonomisk eller praktisk udbytte af deres kontakt, men (også) om et forhold, hvor relationen mellem parterne på det menneskelige plan er et mål i sig selv.¹⁷

Relationer kan analyseres ud fra deres strukturelle form. Blandt andet kan der som nævnt i det ovenstående være tale om symmetriske eller asymmetriske relationer. Relationer kan imidlertid også analyseres ud fra deres instrumentelle form. Set i dette perspektiv har relationer en funktionel

¹⁶ Bilag 1

¹⁷ Pedersen, 1999, p. 91-92.

og en emotionel side. Mens den funktionelle side drejer sig om, hvilke formål man kan få opfyldt via relationen, drejer den emotionelle side om, hvilke følelsesmæssige kvaliteter der udspiller sig i relationen. Den funktionelle side drejer sig således om mål og effekt, mens den emotionelle side drejer sig om proces og dynamik.

Set i denne optik arbejder Muhabets værter bevidst med at etablere personlige relationer til deres gæster, og sætter i den forbindelse fokus på den emotionelle side af relationen. Udover at gæsterne skal have opfyldt en række basale behov for bospisning og beskyttelse, så stræbes der også efter, at relationen til værterne (og de øvrige gæster og frivillige) bliver et mål i sig selv for gæsterne. De personlige relationer kan i den forbindelse ses som et vigtigt og nødvendigt middel i de psykisk lidendes proces med at komme sig. I den forstand er der tale om professionelle, personlige relationer.

Ifølge Pedersen er den personlige relation kendetegnet ved at være et forhold, der eksisterer på tværs af tid, sted og sammenhæng. Han definerer den personlige relation som et forhold, der er karakteriseret ved følgende: For det første er der tale om forhold, der tåler separation. Det vil sige, at det er forhold, der vedvarer over tid på trods af adskillelse, konflikter og fravær imellem de personer, der indgår i relationen – eksempelvis imellem en vært og hendes gæst. For det andet er der tale om forhold, der har en historie. Det vil eksempelvis sige, at værten og gæsten kan tænke tilbage på episoder, som de har oplevet sammen. Endelig er der tale om forhold, der har en tidshorisont og et perspektiv for fremtiden. Værten og gæsten kan med andre ord se frem til at følge hinanden på kortere eller længere sigt. Som Pedersen formulerer det, er den personlige relation dermed et forhold, der ”... tåler en vis belastning (”at blive trådt på”) uden at bryde”¹⁸. Eksempelvis kan Muhabets gæster udfordre rammerne for det kærlige samvær i Muhabet ved at danse vildt, uden at relationen imellem gæster og værter brister.

I Muhabet etablerer værterne personlige relationer til deres gæster, som varer ved på trods af adskillelse, konflikter og fravær. At dette er tilfældet illustreres eksempelvis i det foregående hverdageseksempel, men viser sig også i gæsternes vedholdenhed på trods af længerevarende udlandsbesøg eller hospitalsindlæggelser. Ofte er det første som gæsterne gør, efter at de er hjemvendt fra familiebesøg i hjemlandet eller er blevet udskrevet fra den psykiatriske afdeling at besøge Muhabet og gøre værterne opmærksomme på, at nu er de tilbage igen.

Når Muhabets værter arbejder med at skabe personlige relationer til deres gæster, sker det blandt andet ved, at de skaber fælles historier og minder. Ture ud af cafeen eller caféaftener, hvor en teatertrup kommer og optræder, kan være situationer, som værter og gæster kan tænke tilbage på sammen som en fælles historie. Disse fælles historier optræder som et væsentligt element i gæsternes proces med at komme sig.

Der er naturligvis forskel på karakteren af relationerne imellem de enkelte gæster og værter. I nogle tilfælde baserer relationerne imellem gæster og værter sig i høj grad på samtaler imellem de to parter, mens de i andre tilfælde i høj grad baserer sig på en fysisk nærhed og på kropssprog. Nogle af gæsterne er tavst til stede, men det, at gæsterne kan være tavse sammen med andre mennesker, vidner om en stor tryghed ved Muhabet.

”Nogle gange er det nok bare at læse sin avis ved siden af personen. Nogle ville måske spørge, ’er elendigheden ikke den samme? De er jo alene alligevel’. Nej, det er de ikke. For der sidder et andet menneske lige ved siden af. Og skulle det ske på et tidspunkt, at vedkommende vil snakke, så sidder man klar til at lytte”. (Najib)

¹⁸ Pedersen, 1999, p. 92.

Den personlige relation i arbejdet i Muhabet bryder med den traditionelle professionelle indstilling til mennesker med psykiske lidelser. På samme måde bryder de gældende tidsdimensioner i Muhabet også med gængs tankegang i det traditionelle behandlesystem. Ganske vist har gæstebudet en fastlagt daglig tidsramme, men inden for åbningstiden tager man sig tid til hinanden. Der er ikke afmålt tid til den enkelte, og der er heller ikke sat nogen som helst grænse for, hvor længe eller hvor ofte man kan besøge Muhabet. Ej heller er der nogen pligt til at møde op, melde sig til eller melde afbud. Man kan besøge Muhabet så ofte og over så lange perioder, som det giver mening for én.

6.1.7. 'At nyde uden at yde'

Udover at man forventer, at de gør, hvad de kan for at leve op til rollen som gæst, stiller man ingen krav til sine gæster i Muhabet. Muhabets gæster skal ikke yde noget, hvis ikke de ønsker det eller er i stand til det. Det betyder, at man godt må 'nyde uden at yde' i Muhabet.

Når Muhabet opstiller en ramme for sine gæster, som tillader, at de kan komme i Muhabet og nyde uden at yde, så sker det ud fra en overbevisning om, at muligheden for 'at komme sig' over en alvorlig psykisk lidelse forudsætter, at der ikke stilles nogen krav til den psykisk lidende om hvordan, hvornår eller i hvilken kontekst vedkommende skal udvikle sig – og måske på længere sigt 'komme sig'. I andre sammenhænge møder Muhabets gæster ofte massive krav om forandring og udvikling – krav som signalerer, at gæsterne ikke er gode nok, som de er. Sådanne krav møder gæsterne ikke i Muhabet.

Når Muhabet opstiller en ramme, som tillader gæsterne at nyde uden at yde, sker det endvidere ud fra en overbevisning om, at gæsterne faktisk gerne vil yde, og at de faktisk også yder i det omfang, de kan. Gæsterne er med andre ord ikke reducerede til kun at være modtagere. Blot er der overordentlig stor forskel på, hvad og hvordan de enkelte gæster er i stand til at yde til fællesskabet i Muhabet. Derfor skal de selv have indflydelse på, hvor, hvornår og hvordan de vil yde. I Muhabet kan man med andre ord 'yde efter evne og nyde efter behov'.

Muhabets princip om at tilbyde gæsterne et miljø fri for krav om udvikling eller deltagelse i bestemte aktiviteter bygger endvidere på en holdning om, at det ikke må have negative konsekvenser for gæsterne, hvis de udvikler sig og 'kommer sig' en lille smule. Som patienter eller klienter i det offentlige system oplever gæsterne ofte, at hvis de viser, at de har det godt i en periode, så forventes der med det samme noget af dem. Eksempelvis forventes det, at de så er i stand til at begynde til danskundervisning, eller at de kan deltage i fastlagte udviklingsorienterede aktiviteter. Men det er der mange gæster, som ikke er i stand til, selvom de for en periode har fået det bedre. Konsekvensen heraf kan blive, at det ikke kan betale sig for gæsterne at få det bedre – eller vise, at de har det bedre – fordi de så mødes med en mængde krav, som de ikke kan honorere. På samme vis kan det få konsekvenser for gæsternes motivation for at komme sig, at de ofte fratages rettigheder til behandling og kontakt til professionelle omsorgspersoner, før de er parate til det, hvis de får det bedre.

I Muhabet ønsker man at give plads til, at gæsterne kan få det bedre, uden at det udløser krav om fortsat udvikling og deltagelse i diverse udviklingsorienterede aktivitetstilbud, og uden at det medfører fratagelsen af rettigheder som for eksempel rettigheden til at komme i Muhabet og nyde. At man har lyst til at danse den ene dag, betyder ikke at man så også skal kunne lave mad den næste dag. Og det betyder heller ikke, at man så ikke længere er berettiget til at komme i Muhabet. I Muhabet skal der nemlig både være plads til at have det rigtig godt og til have det dårligt.

"Her siger vi, jeg er glad på dine vegne, hvis du har det godt. Men jeg føler med dig, hvis du ikke har det godt". (Najib)

I Muhabet oplever man, at princippet om, at man godt må nyde uden at yde, faktisk indimellem bevirker, at gæsterne selv tager initiativ til at yde noget. Det, at der ikke stilles krav om, at gæsterne kommer sig, skaber et frirum for gæsterne, som tillader dem at komme sig i deres eget tempo.

”Her er der ikke nogen, der siger til dem, at de skal klæde sig pænt på. Og det er det, der er humlen i det. Hun har gjort det selv. Der er ikke nogen, der siger til hende, nu rejser du dig op og tager tøj på. Der kommer også mænd i Muhabet, hvor man kan lugte på to meters afstand, at de har barberet sig og taget aftershave på. Og det er jo det det handler om. Uden at nogen har en dagsorden med dem, så har de selv fanget et håb i livet. Og hvis man bare giver dem muligheden for det, så gør de det jo”. (Najib)

6.1.8. Fælles samvær frem for fælles tredje

Det er som nævnt det kærlige og uforpligtende samvær, som er omdrejningspunktet i Muhabet. Det betyder, at man vægter fælles samvær frem for fælles aktiviteter. Frem for at mødes om fælles tredje-aktiviteter¹⁹ mødes man i Muhabet om et veldækket cafébord, om personlige samtaler og om sjove og triste beretninger fra gæsternes, de frivillige og de faste medarbejders liv.

Muhabet ønsker af princip ikke at udbyde aktiviteter, der har et bestemt udviklingssigte. Aktiviteter såsom danskundervisning eller IT-undervisning er således ikke en del af Muhabets praksis. Fravalget af aktivitetsudbud med et bestemt udviklingssigte begrundes først og fremmest med, at Muhabet ønsker at profilere sig som et sted, hvor det personlige samvær står i centrum frem for konkrete aktiviteter. Endvidere begrundes fravalget med en antagelse om, at fastlagte aktiviteter har en indbygget forventning om deltagelse, hvilket for gæsterne også kan indebære forventninger om at skulle præstere. Og netop forventningen om deltagelse og præstation kan få gæsterne til helt at undlade at benytte sig af tilbuddet, fordi de ikke magter eller har lyst til at leve op til disse forventninger. Endelig begrundes fravalget af aktiviteter med et bestemt udviklingssigte med, at det skal være legitimt at komme i Muhabet for bare at være. Man kommer ikke i Muhabet for at yde og præstere, men for at være og leve. Muhabet bliver i den forstand en parallel til livsmåden i privatsfæren.

Når Muhabet har fravalgt at udbyde aktiviteter med et udviklingssigte, betyder det dog ikke, at man slet ikke har nogen aktiviteter i Muhabet. Blandt andet tilbyder Muhabet sine kvindelige gæster at deltage i gymnastikundervisning en dag om ugen. Og gæsternes børn tilbydes lektiehjælp to dage om ugen. Det der imidlertid er centralt ved disse aktiviteter er, at der ikke er opstillet nogen succeskriterier for udførelsen af dem. Ej heller er der nogle krav om et bestemt output. Kvinderne deltager i gymnastikken i det omfang, de har lyst til det, og forventes ikke nødvendigvis at udvikle deres motorik og smidighed undervejs. På samme vis modtager gæsternes børn lektiehjælp i det omfang, de selv har lyst eller behov for det, men det forventes ikke, at børnene kommer hver gang eller at de som følge af lektiehjælpen præsterer bedre i skolen. Snarere er det primære formål med kvindegymnastikken såvel som med lektiehjælpen samværet med de øvrige gæster, værterne og de frivillige lektiehjælpere. At gæsterne så alligevel engang imellem får styrket deres motorik, eller at børnene alligevel får lavet lidt flere af deres lektier og oplever lidt større succes i skolen, ses i den forbindelse som positive sidegevinster ved samværet i Muhabet.

¹⁹ Med ’fælles tredje’ menes situationer, hvor man er sammen om noget, hvis formål ligger uden for de involverede parter. Fokus ligger således ikke på de involverede parter, men på det, den enkelte kan bidrage til den fælles tredje aktivitet.

6.1.9. Gæst eller frivillig – en glidende overgang

Generelt oplever Muhabets værter ikke, at deres gæster føler, at de står i gæld til dem. I og med at værterne lægger op til, at det er tilladt at yde efter evne og nyde efter behov, tilbyder de gæsterne et sted, hvor de kan komme og tage imod uden at føle sig forpligtede til at give igen.

Indimellem sker det imidlertid, at gæsterne selv ønsker at yde noget for fællesskabet i Muhabet. Det kan for eksempel være en gæst, som tilbyder at lave mad eller hjælpe med opvasken eller det kan være en gæst, som ønsker at donere et par kilo ris eller en pose kaffe til cafeen. I disse tilfælde er der rum for, at gæsterne for en kort stund påtager sig rollen som frivillig i Muhabet.

Når en gæst optræder som frivillig, sker det altid på gæstens eget initiativ. Det, at Muhabet opstiller gæstebudet som ramme for samværet, giver nogle særlige muligheder for at indtræde i andre roller i værestedet. Muligheder som gæsterne selv som aktører kan gribe. Der stilles dog ikke nogen krav om kontinuerlig udvikling hos gæsterne. De må godt have det godt og være fyldt af overskud den ene dag og være helt almindelige gæster i Muhabet den næste dag.

Det ligger implicit i princippet om det kravfrie miljø i Muhabet, at medarbejderne aldrig kan vide, hvornår gæsterne for en stund vil påtage sig rollen som frivillig. Det afhænger nemlig fuldstændig af gæsternes velbefindende og lyst til at yde en ekstra indsats.

Hverdageksempel

Fredag efter juleferien havde en af gæsterne overskud til at melde sig til at lave mad derhjemme og tage maden med over til Muhabet. Dette faldt i særligt god jord netop denne dag, fordi Muhabets køkken var ude af drift på grund af reovering. Gæsten lavede derfor en stor gryde marokkansk suppe derhjemme og tog den med over til Muhabet. Hun serverede suppen for alle Muhabets gæster, frivillige og medarbejdere – og høstede stor ros for den. Mandagen efter var gæsten igen på besøg i Muhabet, men havde i mellemtiden fået det dårligt. Denne dag blev derfor brugt på at slappe af på sofaen og på at snakke med medarbejderne og de andre gæster om de ting, som plagede hende.

At der eksisterer en glidende overgang imellem rollen som gæst og rollen som frivillig i Muhabet er et konkret eksempel på, hvorledes Muhabet leverer en ramme, hvori modstempling er en konstant mulighed.

Når gæsterne for en stund påtager sig rollen som frivillige, påtager de sig også en identitet som én, der gør noget for andre, og som udover at bidrage til det fælles samvær også yder noget helt konkret såsom at tilberede et måltid til Muhabets gæster eller at donere en pose kaffe og et par kilo ris. Hermed sker der et positionsskift, idet gæsterne ikke blot træder ud af rollen, som mennesker, der har behov for hjælp, men også for en kort stund træder ud af rollen, som gæster, der lader sig opvarte. I stedet træder de ind i rollen som frivillige, der på forskellig vis hjælper med at varte cafeens gæster op.

Den glidende overgang imellem gæsterollen og rollen som frivillig muliggør således, at Muhabets gæster i kortere eller længere perioder kan gennemføre et positionsskifte.²⁰ Dette positionsskifte ses som et vigtigt element i gæsternes proces med at komme sig.

Positionsskiftet imellem gæsterollen og rollen som frivillig er dog også forbundet med visse etiske udfordringer for værterne i Muhabet. De frivillige netværkspersoner har nemlig en række privilegier i Muhabet, som gæsterne ikke har. Dels har flere af dem et garderobeskab i kælderen eller på kontoret, dels har de frivillige lov til at benytte toilettet på første sal. Det er imidlertid ikke privilegier, som følger med positionsskiftet. Selvom man som gæst træder ind i rollen som frivillig, betyder det

²⁰ Malmberg og Nielsen, p. 92.

ikke, at de frivillige netværkspersoners privilegier følger med. Og det har vist sig svært for enkelte gæster at acceptere. Det drejer sig dog primært om de gæster, som på trods af deres psykiske lidelser slet ikke identificerer sig som gæster, men ser sig selv som frivillige.

6.1.10. Gæstebud og anonymitet

Et grundlæggende princip i Muhabet er, at man skal kunne komme i værestedet og være anonym. Det betyder blandt andet, at medarbejderne i princippet ikke har adgang til gæsternes cpr-numre eller journaler. I sjældne tilfælde får man dog oplysninger om gæsterne af de henvisende behandlingsmyndigheder, hvis de vurderer, at det er vigtigt for gæstens trivsel i Muhabet. Men i langt de fleste tilfælde er det gæsterne selv, der bestemmer, hvad værterne og de frivillige skal vide om dem. Det betyder blandt andet, at værterne og de frivillige ikke spørger ind til gæsternes sygdom eller personlige forhold, medmindre gæsterne selv indleder en samtale om disse emner. Hvis gæsterne selv ønsker at fortælle om sig selv, ser man det til gengæld som en central del af værternes og de frivilliges opgave at lytte og rumme disse fortællinger.

Princippet om retten til anonymitet betyder, at der kommer gæster i Muhabet, om hvem man ikke ved særligt meget. Ofte kender man ikke gæsternes sygdomshistorie og familieforhold, og i nogle tilfælde kender man end ikke gæstens fornavn.

”Hvis du hele tiden spørger mig, hvem jeg er og hvad det er, jeg fejler, så er det ikke anonymitet. Hvis manden ikke præsenterer sig selv, så vil jeg ikke vide, hvad han hedder. Der er en mand, der er kommet her et år, og jeg ved ikke, hvad han hedder. Hvis man siger, at folk skal have lov til at være anonyme, så skal man også efterleve det”. (Najib)

For gæsterne betyder retten til anonymitet, at de kan komme i Muhabet og så at sige starte på en frisk. I og med at Muhabets medarbejdere ikke på forhånd kender deres baggrund og aktuelle situation, får de mulighed for at tegne et andet billede af sig selv, end det billede som figurerer af gæsterne i de sociale og psykiatriske systemer såvel som i moskeen og i familienetværket.

Når Muhabet giver mulighed for, at gæsterne kan være anonyme skal det imidlertid ikke forstås således, at relationen mellem gæster og værter bærer præg af anonymitet. Selvom værterne i nogle tilfælde end ikke kender deres gæsters navne, så viser de dem nemlig med et smil eller et håndtryk, at de genkender dem, når de træder ind ad døren i Muhabet. Idet gæster og værter hilser på hinanden ophører anonymiteten.

Anonymitetsprincippet i Muhabet skal således snarere ses i en myndighedskontekst. Gæsterne er anonyme i den forstand, at deres besøg i Muhabet ikke indberettes til myndighederne. Der udføres ingen registrering af gæsternes adfærd og udvikling, og der arbejdes ikke ud fra behandlingsplaner eller handleplaner. Og der videregives heller ikke informationer om gæsternes liv og levned til sagsbehandlere og kontaktpersoner. Princippet om anonymitet i forhold til myndighederne ses som en måde at beskytte Muhabets gæster på. Det at gæsterne ikke overvåges og at deres situation og udvikling ikke indberettes til myndighederne ses som en central forudsætning for, at gæsterne overhovedet vil komme i Muhabet.

Selvom man har et princip om anonymitet i Muhabet, er værterne naturligvis opmærksomme på, at de som borgere i Danmark har en indberetningspligt. Hvis værterne eksempelvis ser tegn på, at gæsternes børn udsættes for omsorgssvigt, vold eller misbrug, så har de pligt til at indberette det til myndighederne. I hele Muhabets levetid har værterne dog ikke været ude for situationer, hvor de følte pligt til at indberette deres gæster til de sociale myndigheder. Men de er generelt opmærksomme på problemstillingen.

6.2. Anerkendelse

I Muhabet arbejder man ud fra en anerkendende tilgang. Det betyder, at man anerkender gæsterne som de personer, de er. Denne tilgang kommer først og fremmest til udtryk i Muhabets princip om gæst/vært-forholdet. I Muhabet kommer man som den, man er, ikke som en person, som der skal laves om på. At Muhabet tilbyder sig som et sted, hvor der ikke udøves behandling, men hvor man bare kan være som den, man er, er således i sig selv en anerkendelse af den enkelte gæst.

”Hvis en mand kommer ind ad døren, og man med det samme åbner hans journal, så har man i hvert fald sagt helt klart, at der er noget, som skal laves om. Her anerkender vi den person, som kommer ind ad døren, som den han er. Idet vi ikke udøver nogen behandling, så har vi anerkendt, at han er den han er, og vi har ikke tænkt os at forsøge at lave om på ham”. (Najib)

At man ikke arbejder hen imod en forandring af gæsternes situation, fordrer naturligvis, at man er i stand til at rumme den trøstesløshed, som ofte omgiver Muhabets gæster. I og med at man afstår fra at forsøge at ændre på gæsternes situation, må man som medarbejder og frivillig i Muhabet kunne rumme megen menneskelig elendighed, sorg og håbløshed.

Muhabets anerkendende tilgang står som en overordnet værdi bag værestedets praksis og gennemsyrrer dermed i høj grad medarbejdernes og de frivilliges samvær med gæsterne. Konkret kommer det blandt andet til udtryk ved, at gæsternes individuelle kulturelle baggrund forsøges inddraget i cafeens dagligdag. Dels er maden i Muhabet mellemøstligt inspireret, og smager derfor for mange af gæsterne som den mad, de fik i hjemlandet. Dels spilles der altid musik fra de enkelte gæsters hjemlande. Er der mennesker med tyrkisk, pakistansk, somalisk og sudanesisk baggrund til stede i Muhabet, så spilles der i løbet af dagen musik fra alle disse lande. Herved viser Muhabets medarbejdere, at de har set deres gæster, og at de anerkender og respekterer deres individuelle kulturelle baggrund.

Udover at være et middel til at signalere anerkendelse og respekt for gæsternes kulturelle baggrund, kan musikken også være et middel til kommunikation med de gæster, som man ikke kan kommunikere med verbalt. Nogle gæster kan nemlig være vanskelige at kommunikere med på grund af sproglige barrierer, mens andre på grund af deres sygdom holder sig helt for sig selv og ikke snakker med nogen. I disse tilfælde kan medarbejderne spille musik fra deres hjemlande, og hermed kommunikere til gæsterne, at de har set dem og byder dem velkommen i Muhabet.

Hverdageksempel

Muhabet får jævnligt besøg af en psykisk lidende mand med pakistansk baggrund. Værterne i Muhabet ved ikke, hvad manden hedder, for han har ikke ønsket at tale med nogen af dem. Han sidder helst for sig selv på sin faste plads ved et af cafébordene og snakker hverken med værterne, de frivillige eller de øvrige gæster.

På trods af, at Muhabets værter ikke kan kommunikere verbalt med den pakistanske mand, kan de kommunikere med ham via musikken. Hver gang manden kommer ind i cafeen smiler værterne venligt til ham og går derefter hen og sætter en cd med pakistansk musik i anlægget. Herved viser de den pakistanske mand, at de har set ham, og at de byder ham velkommen. De viser ham også, at de anerkender hans historie og kulturelle baggrund – såvel som hans ret til anonymitet.

I gæst/vært forholdet ligger der et grundlæggende forventningsprincip om gensidighed. Målet i Muhabet er som nævnt, at de psykisk lidende indgår i personlige relationer til medarbejderne, de frivillige og de øvrige gæster. Herigennem får de næring til deres egen personlige proces med at komme sig. Ved at blive set og anerkendt af værterne og de frivillige skabes der en indre refleksion af gensidighed, som der kan svares tilbage på. I starten måske blot med et nik, et blik, et smil fra nogle –

fra andre med knus og kram og dialog. Men gensvaret har over tid rig mulighed for at udvides og nuanceres. I den forstand kan en asymmetrisk relation mellem gæst og vært via værtens anerkendende tilgang med tiden ændre sig i retning af større symmetri.

Muhabets anerkendende tilgang afspejler sig også i den måde, hvorpå medarbejderne og de frivillige engagerer sig i samværet og samtalerne med gæsterne. Medarbejderne og de frivillige opsøger gæsternes selskab og viser dem i tale og handling, at de sætter pris på samværet med de enkelte gæster, og at de interesserer sig for deres situation, med alt hvad den indebærer af trøstesløshed, ensomhed, belastning, små succeser og positive oplevelser.

Værterne og de frivillige har naturligvis forskellige måder at vise deres anerkendelse på. Mens nogle er meget direkte og åbne over for gæsterne, er andre mere stilfærdige i deres tilgang til gæsterne. Men i langt de fleste tilfælde lykkes de med at signalere over for gæsterne, at de anerkender og sætter pris på dem, som de personer, de er.

Anerkendelsen af gæsterne viser sig også i medarbejdernes og de frivilliges åbenhed omkring deres eget liv. Ved at fortælle åbent om deres personlige situation, baggrund og familieforhold signalerer medarbejderne og de frivillige, at de anerkender gæsterne som ligeværdige samtalepartnere.

6.2.1. Behovet for anerkendelse

Muhabets værter er bevidste om, at en vigtig motivation for gæsternes besøg i Muhabet er det almenmenneskelige behov for anerkendelse. Gæsterne har lige som alle andre mennesker behov for at blive set og anerkendt af andre som de personer, de er.

Set i filosofen Axel Honneths optik kan det hævdes, at Muhabets gæster kommer i Muhabet for at få gensidig anerkendelse. Honneth har udviklet en teori om anerkendelse, hvori han skelner mellem tre forskellige former for social anerkendelse, herunder: 1) *'den følelsesmæssige kontakt i intime sociale relationer såsom kærlighed og venskab'*, 2) *'den retlige anerkendelse som et moralsk tilregneligt medlem af et samfund'* og 3) *'den sociale værdsættelse af individuelle præstationer og evner'*.²¹ Disse anerkendelsesformer ser Honneth som forudsætninger for en vellykket identitetsdannelse i det enkelte individ – og dermed som forudsætninger for opnåelsen af *'det gode liv'*. De tre anerkendelsesformer baserer sig alle på et princip om gensidig anerkendelse. Det vil sige, at anerkendelsen kun får betydning, hvis den kommer fra et menneske, som man selv anerkender som ligeværdig.

Set i Honneths optik har Muhabets gæster lige som alle andre mennesker behov for alle tre typer af anerkendelse. Imidlertid betyder deres psykiske lidelser ofte, at de ikke møder disse former for anerkendelser i deres omgivelser. Formelt set har de måske nok de samme rettigheder som alle andre, men som følge af deres psykiske lidelser anerkendes de ofte ikke som moralsk tilregnelige i mellem menneskelige sammenhænge. Og idet deres psykiske lidelse ofte betyder, at de ikke magter at bidrage til sociale fællesskaber på traditionel vis, savner de også ofte social anerkendelse. Endelig lever mange af gæsterne alene og har tillige et meget begrænset (eller ikke eksisterende) socialt netværk, hvilket bevirker, at mange savner en følelsesmæssig anerkendelse.

Muhabets indsats kan i dette perspektiv ses som et forsøg på at kompensere for den manglende anerkendelse af gæsterne. Muhabet tilbyder gæsterne venskabelige relationer og værdsætter gæsternes bidrag til det sociale fællesskab og giver dermed gæsterne en følelsesmæssig og social anerkendelse. Samtidig ligger der en stor anerkendelse af gæsterne i, at Muhabets værter gør noget særligt for dem hver især. Ved eksempelvis at spille musik fra de enkelte gæsters hjemlande, eller ved at følge op på samtaler med de enkelte gæster, viser medarbejderne, at de tænker på dem og ser dem som

²¹ Honneth, 2005, p. 43.

unikke individer. Det at blive set og anerkendt som noget særligt er et vigtigt element i gæsternes proces med at komme sig.

Hverdagseksempel

Muhabets medarbejdere fortæller om en gæst, som kommer i Muhabet næsten hver dag. En dag møder gæsten op i Muhabet i fint nyvasket tøj og med en ny frisure. Medarbejderne og flere af de frivillige kommenterer gæstens udseende og roser hendes nye frisure. Men gæsten har brug for flere komplimenter, og opfordrer selv medarbejderne til at rose hende lidt mere for hendes fine udseende. ”*Det er faktisk anerkendelse, hun kommer for at få. Og hvis ikke vi giver hende det, så kræver hun det*”. (Emine)

6.2.2. Medfølelse, ikke medlidenhed

Et centralt element i den måde, hvorpå Muhabet anerkender sine gæster som ligeværdige, er ved ikke at signalere, at de føler medlidenhed med dem. For Muhabets medarbejdere er det vigtigt at markere over for gæsterne såvel som over for sig selv og de frivillige, at man som medarbejder og frivillig i Muhabet ikke kan tage sygdommen og problemerne fra gæsterne. Man kan ikke fjerne lidelsen, og man hjælper heller ikke gæsterne ved at lide med dem. Det man derimod kan gøre som medarbejder og frivillig, er at støtte gæsterne ved at udvise medfølelse og forståelse.

”*Nogle gange siger vi, 'det er skæbnen'. Der er ikke noget at gøre, men jeg håber, du kan komme over det. For vi kan ikke tage det fra dem. Og alt kan heller ikke løses med medicin. Men noget kan bedres ved at være medfølelse*”. (Najib)

Når medarbejdernes tilgang til gæsternes situation hviler på medfølelse frem for medlidenhed drejer det sig også om en bevidsthed om, at man som medarbejder i Muhabet er nødt til at passe på sig selv. Hvis man tager alle gæsternes lidelser på sig, så vil man hurtigt brænde ud og ikke være i stand til at yde noget for gæsterne. Derfor er medarbejderne opmærksomme på, at de skal føle med gæsterne i de fem timer om dagen, hvor de er sammen med dem, men at de også skal have deres eget liv ved siden af Muhabet.

”*Vi skal elske dem i de fem timer, de er her. Og når de går ud af døren, har vi også vores eget liv. Og vi gør dem ikke tjent ved medlidenhed. Det, de har brug for, er at medarbejderne har overskud*”. (Lise)

6.2.3. Anerkendelse gennem forskelsbehandling

Anerkendelsen af Muhabets gæster, drejer sig også om anerkendelse af de enkelte gæsters forskellighed.

”*Vi er skabt forskellige. Vi har forskellige behov og verdenssyn. Derfor behandles folk ulige. Men der ligger en retfærdighed i det*”. (Najib)

I den forskelsbehandling, som Muhabet praktiserer, ligger en idé om, at man anerkender gæsterne som ligeværdige ved at behandle dem forskelligt. Når nogle gæster eksempelvis bydes velkommen med et kram og et kys på kinden, mens andre bydes velkommen med et håndtryk eller et høfligt nik, så drejer det sig ikke om, at nogle er mere velkomne i Muhabet end andre. Det drejer sig derimod om en anerkendelse af, at gæsterne har forskellige behov og personlige grænser for socialt samvær og nærhed.

”Vi tager udgangspunkt i situationerne og i den enkelte. Alle skal behandles forskelligt. Det er vores udgangspunkt”. (Lise)

Ligesom der er stor forskel på, hvordan de enkelte gæster bydes velkommen i Muhabet, er der også forskel på, hvornår der sættes grænser for gæsternes adfærd. Mens nogle gæster eksempelvis forventes at efterleve Muhabets princip om, at man ikke diskuterer politik og religion i cafeen, accepteres det, at andre gæster ikke efterlever princippet.

Hverdagseksempel

Muhabet har en kvindelig gæst, som kommer på besøg næsten hver dag. Gæsten er meget snakke og fortæller om sine oplevelser, holdninger og erfaringer til alle, som er villige til at lægge øre til. Muhabets medarbejdere betragter gæstens tilbøjelighed til at snakke uden stop som en del af hendes psykiske lidelse. Indimellem sker det, at gæsten snakker om indenrigspolitik og fortæller om sine egne politiske holdninger til forskellige emner. Og i disse tilfælde accepterer Muhabets værter, at hun giver sine holdninger til kende.

”Hun må godt snakke politik. Men hvis det var en anden, så ville jeg sige, nu stopper vi. Men vi ved, at hun ikke mener noget missionerende med det. Det er en del af hendes sygdom, at snakke i et væk”. (Najib)

Der er således forskel på, i hvor høj grad Muhabet er villig til at gå på kompromis med sine principper alt efter den enkelte gæsts situation. Opstår der eksempelvis akutte situationer i gæsternes liv, som kan afhjælpes ved, at Muhabet udvider sin åbningstid for en enkelt gæst eller afviger fra sin regel om ikke at give gæsterne mad med hjem, så handler man ofte herefter. Men det betyder ikke, at alle gæster så kan få lov at blive efter klokken fem den dag, eller at alle kan få en lille portion mad med hjem. Reglen er, at regler er til for at brydes. Men hvornår og i hvilke situationer, det er hensigtsmæssigt at bryde dem, er op til medarbejdernes vurdering – en vurdering, der bygger på medarbejdernes kendskab til de enkelte gæsters aktuelle situation.

Indimellem kan der opstå utilfredshed med medarbejdernes forskelsbehandling blandt gæsterne. Når det sker, er det sjældent, at Muhabets medarbejdere går ind i en diskussion med gæsterne om, hvorfor de har gjort, som de har gjort. Frem for at argumentere for deres handlinger og vurderinger træder det asymmetriske magtforhold i værtskabet ind: Det markeres over for gæsterne, at her er det værterne, der sætter rammerne for samværet, og at disse rammer ikke står til diskussion.

”Nogle gange er vi også far og mor, som sætter nogle rammer og grænser for, hvordan man må opføre sig”. (Najib)

6.3. Rummelighed

Rummelighed er endnu en central værdi i Muhabet. Værestedets princip er, at alle, som ønsker at være i Muhabet, skal kunne være der uanset alder, køn, etnicitet, social status og diagnose. Man vil kunne rumme alle. Dette princip har dels sin rod i et ønske om ikke at afvise mennesker, som har brug for et sted som Muhabet, dels i en reaktion imod den manglende rummelighed og åbenhed, som man i Muhabet oplever, at det danske samfund udviser over værestedets gæster.

Det er ikke kun Muhabets medarbejdere og frivillige, som skal kunne udvise en stor rummelighed over for Muhabets gæster. Også gæsterne selv må indimellem udvise en stor rummelighed over for hinanden. Eksempelvis kommer der nogle mandlige gæster i cafeen, som har en meget dårlig hygiejne. Ofte lugter de og er meget usøignede og snavsede. Men på trods af dette byder medarbejderne og de frivillige gæsterne velkomne med håndtryk og kram. De andre gæster viser dem som regel

også respekt ved at acceptere at sidde ved siden af dem under fællesmåltidet, på trods af, at de lugter meget dårligt. Nogle gæster rynker på næsen ad dem, men de fleste sidder sammen med dem og holder lugten ud.

Medarbejdernes og de frivilliges rummelighed over for usoignerede gæster kan ses som en tolerancudbyggende adfærd. Ved at agere som rollemodeller i samværssituationer med usoignerede gæster, signalerer de til gæsterne, at rummeligheden i Muhabet omfatter alle gæster.

Rummeligheden over for gæsterne i Muhabet drejer sig også om, at Muhabets medarbejdere og frivillige skal kunne håndtere gæsternes behov for at snakke om deres psykiske lidelser og problemer. Nogle gæster har et meget stort behov for at fortælle om deres situation, og overfor dem må medarbejderne og de frivillige udvise stor tålmodighed og rummelighed. Men samtidig erkender man dog, at det er vigtigt, at medarbejderne og de frivillige er sig bevidste om deres egne grænser, og at de er i stand til at sige fra over for gæsternes talestrøm, når grænserne er nået.

Nogle gange oplever medarbejderne, at gæsterne bevæger sig lige på grænsen for deres rummelighed. Det kan eksempelvis dreje sig om gæster, som kun kommer i Muhabet for at spise, og som derfor giver indtryk af at nasse på Muhabets mad. En sådan adfærd kan være svær at rumme, og derfor er det et tema, som medarbejderne arbejder med i deres supervision. De oplever, at jo større indsigt og forståelse er for den enkelte gæsts situation og funktionsniveau, jo lettere bliver det at rumme deres adfærd.

”Hvis folk kommer, så er det fordi, de har brug for stedet. Så forståelse for deres situation, gør det nemmere for os at rumme dem” (Lise)

Der er naturligvis forskel på, hvor meget de enkelte gæster fylder i Muhabet. Mens nogle gæster eksempelvis er relativt reserverede og stilfærdige, så er andre meget snakkende og gør krav på megen af medarbejderens og de frivilliges opmærksomhed. I bestræbelserne på at rumme de gæster, som fylder meget, ligger der imidlertid en indbygget risiko for, at det sker på bekostning af de mere stilfærdige og reserverede gæster. Fordi Muhabet oplever en stor tilstrømning af gæster i det daglige, kan det nemlig være svært for medarbejderne og de frivillige at nå rundt til alle gæster.

”Nogle gange når jeg ikke at snakke med alle dem, som jeg gerne ville, selvom jeg godt ved, at de kunne have behov for det. Der er nogen, der maser sig mere på end andre. Derfor er det tit, at jeg ikke når at snakke med dem, som er mere tilbageholdende”. (Frivillig)

Muhabets medarbejdere er dog meget opmærksomme på, at de stille gæster også bliver set – og at dem som ønsker kontakt med medarbejderne, får denne kontakt i løbet af dagen.

6.3.1. Er der grænser for rummeligheden?

På trods af at Muhabet forsøger at praktisere en udstrakt grad af rummelighed, så sker det ind imellem, at man bliver nødt til at bede enkelte gæster om at forlade Muhabet. Hvis gæsterne er tydeligt påvirkede af stoffer, eller hvis de lugter af alkohol, så bliver de bedt om at gå hjem og komme tilbage en anden dag. Det samme gælder gæster, som opfører sig meget uroligt og larmende i cafeen og som forstyrrer roen for de andre gæster. Først bliver gæsterne bedt om at dæmpe sig, men hvis ikke de gør det, bliver de bedt om at gå hjem og komme tilbage en anden dag.

Der er altså grænser for den konkrete situationsbestemte rummelighed i Muhabet. Men disse grænser drejer sig primært om hensynet til gæsterne selv eller til de øvrige besøgende og kun i mindre omfang om medarbejdernes og de frivilliges rummelighed over for gæsternes adfærd. Det drejer sig om at skåne de påvirkede gæster fra at gøre eller sige ting, som de vil fortryde, når rusen forsvinder.

Og det drejer sig om at bevare den rolige og afslappede stemning i Muhabet, som de fleste gæster trives bedst med.

Rummeligheden i Muhabet har også sine grænser hvad angår gæster, som falder for langt uden for Muhabets målgruppe. Om end der kommer nogle gæster i Muhabet, som hverken har psykiske lidelser eller flygtninge- eller indvandrerbaggrund, så gælder det for alle gæsterne, at de er i en situation, hvor de på grund af eksempelvis ensomhed og social og kulturel stigmatisering, er nødt til at opsøge samvær og forståelse i Muhabet. Men nogle gange kommer der gæster på besøg i Muhabet, som ikke umiddelbart har et reelt behov for at komme i Muhabet. Det kan for eksempel være 'helt almindelige mennesker', som forveksler Muhabet med en almindelig café. Eller det kan være mennesker, som ikke er syge, og som har et godt socialt netværk, men som kommer i Muhabet for at få et gratis måltid mad. I disse tilfælde fortæller medarbejderne gæsterne om, hvad Muhabet er for et sted, og hvad der karakteriserer målgruppen – og beder så gæsterne overveje, om de selv synes, at de passer ind i Muhabet. Men de beder dem aldrig direkte om at gå.

6.4. En fremmed kommer på besøg

Muhabets gæster repræsenterer til sammen 37 nationaliteter. Det er et tal, som man er stolte af i Muhabet, idet det kan ses som et signal om, at den rummelige og anerkendende tilgang, som man forsøger at praktisere, har en betydning. Det er ikke kun mennesker med tyrkisk eller marokkansk baggrund som oplever, at de hører til i Muhabet. Det er også mennesker, der er født og opvokset i så i så forskellige lande som eksempelvis Thailand, Afghanistan, Rwanda og Italien.

At der kommer gæster med tilknytning til 37 forskellige lande er imidlertid ikke noget, som man i Muhabet ønsker at tillægge en særlig stor betydning. Det er ikke den enkelte gæsts nationalitet, der er afgørende for, hvorledes gæsten kan tage del i samværet i Muhabet, men derimod deres individuelle personlighed, aktuelle situation og baggrund. Medarbejderne mener da heller ikke, at spørgsmålet om nationalitet fylder særligt meget i gæsternes bevidsthed, når de er i Muhabet. *'Dem, der kommer i Muhabet, spekulerer ikke over, at her er der så og så mange forskellige nationaliteter. De kommer, fordi de føler, de hører til. Der bliver ikke gjort et stort nummer ud af tilhørsforholdene. Folk taler de sprog, som de kan, sammen med dem, de kan snakke med'*. (Najib)

Om end nationale tilhørsfold tildeles en relativt lille betydning i Muhabet, så spiller gæsternes personlige baggrund for mange en betydningsfuld rolle i samværet i Muhabet. Mange af gæsterne har tydeligvis et stort behov for at tale om deres fortid, herunder deres opvækst og erfaringer fra hjemlandet. I 1:1-samtaler mellem gæster og værter såvel som i de livlige samtaler hen over morgenbordet bliver der derfor ofte snakket om oplevelser fra barndommen og ungdommen i gæsternes hjemland.

Minderne fra gæsternes barndom og ungdom i hjemlandet er da også noget, som bruges aktivt i Muhabet. Mad og musik, der minder gæsterne om deres barndom og ungdom i hjemlandet, anvendes her som en slags katalysator i det sociale samvær, idet minder vækkes til live i gæsterne. Når det sker, opstår der også ofte et behov for at dele disse minder med de andre gæster og med de frivillige og de faste medarbejdere. Noget som i sig selv kan bidrage til gæsternes proces med at komme sig.

6.4.1. Kultur og etnicitet

Ifølge den danske socionom og cand.scient.soc. Marianne Skytte bestemmes den betydning, som en borgers kulturelle markører får i mødet med socialarbejderen, af de deltagendes opfattelse af kultur og etnicitet.²² I beskrivelsen af Muhabet bliver det derfor relevant at overveje, hvad det er for en kultur- og etnicitetsopfattelse, som Muhabet møder sine gæster med.

²² Skytte, 2007, p. 19.

Kort fortalt er der tre forskellige typer af kulturopfattelse, som præger debatter om kultur i dag. Det drejer sig om en evolutionistisk²³, en relativistisk²⁴ og en kontekstuel kulturopfattelse²⁵. Muhabet tager umiddelbart afstand fra en evolutionistisk og relativistisk kulturopfattelse. Først og fremmest betragter man ikke sine gæster, som mennesker, der på grund af deres kulturelle og etniske tilhørsforhold befinder sig på et lavere udviklingsmæssigt stade end etniske danskere. Endvidere forklarer man ikke gæsternes situation (eksempelvis deres ringe sociale kompetencer, ensomhed og mangelfulde omsorgskompetencer i relationen til deres børn) som resultat af religiøse og kulturelle kerneværdier.

Muhabets syn på gæsternes situation er i den forstand langt mere nuanceret. Dels ses gæsternes situation naturligvis i lyset af deres psykiske lidelser. Dels ses den i relation til det lokalsamfund, som gæsterne lever i. Gæsternes situation ses med andre ord ikke som noget, der kan forklares med deres kulturelle tilhørsforhold, men som noget, der i høj grad skabes i samspillet med det samfund, der omgiver gæsterne.

Hermed læner Muhabet sig i op ad en mere kontekstuel orienteret kulturforståelse. En kontekstuel kulturforståelse indebærer først og fremmest en forståelse af, at de kulturelle træk, som får betydning for en gruppes eller et individs etnicitet, er de træk, som adskiller forskellige etniske grupper fra hinanden. Det er således de mennesker, som er involveret i de givne etniske relationer, som definerer, hvilke kulturelle træk, der er betydningsfulde for den etniske gruppe. Hermed ses grænser imellem kulturelt definerede grupper som sociale konstruktioner.²⁶

Religion er et kulturelt træk, som ofte fremhæves som en betydningsfuld etnisk identitetsmarkør. Det samme kan politik hævdes at være. I Muhabet ønsker man af princip ikke, at religion og politik diskuteres i cafeen. Dette begrundes med, at Muhabet skal være et politisk og religiøst neutralt sted, hvor alle uanset religiøs og politisk ståsted føler sig velkomne.

I og med at Muhabets gæster repræsenterer et stort antal nationaliteter, kommer der desuden gæster i Muhabet, hvis situation er præget af nationale og etniske konflikter. Hvis gæster med eksempelvis afghansk og russisk eller tyrkisk og kurdisk baggrund skal kunne komme i Muhabet sammen og føle sig godt tilpas, mener man i Muhabet, at det er nødvendigt at tilbyde dem et sted, der er politisk neutralt, og hvor der ikke diskuteres udenrigspolitik. På samme vis forsøger man at undgå, at der opstår religiøst begrundede konflikter imellem gæsterne ved at undlade at fokusere på gæsternes religiøse tilhørsforhold. Herved bliver Muhabet et sted, hvor religion og politik kun i mindre omfang fungerer som etniske markører.

Hermed dog ikke sagt, at religion og politik ikke spiller en rolle i Muhabets hverdag. Eksempelvis er flere af Muhabets gæster politiske flygtninge, og deres situation er derfor direkte forårsaget af politiske konflikter. For dem er deres politiske standpunkter så vigtig en del af deres identitet, at det ikke er noget, man som troværdig samtalepartner kan undgå at berøre.

²³ 'Inden for den evolutionistiske kulturforståelse ses den kulturelle og samfundsmæssige udvikling som entydigt fremadskridende. [...] Mennesker øverst i udviklingshierarkiet har ifølge den evolutionistiske kulturopfattelse nået et højere udviklingsstade end mennesker lavere nede af udviklingsstigen' (Skytte, 2007, p. 20).

²⁴ 'Kulturrelativismen fokuserer på at forstå forskellige kulturer på deres egne præmisser, og på at der findes mange ligeværdige løsninger på livets grundlæggende problemer. [...] Inden for kulturrelativismen opereres med en essentialistisk kulturopfattelse: en opfattelse af kulturer som afgrænsede, lukkede universer med sæt af værdier og traditioner, som mere eller mindre statisk videreføres fra generation til generation' (Skytte, 2007, p. 21).

²⁵ Se nedenstående.

²⁶ Skytte, 2007, p. 23.

Hverdagseksempel

Muhabet har jævnligt besøg af en gæst, som har mistet begge sine arme. Gæsten mistede sine arme i forbindelse med krigshandlinger i Libanon. Muhabets værter gør i den gæsts tilfælde en undtagelse fra princippet om ikke at tale om politik i Muhabet, idet de vurderer, at gæstens politiske baggrund er så central for ham, at man ikke kan indgå i en ligeværdig relation til ham uden at berøre emnet. *”Hvis ikke vi kan snakke politik, hvad skal vi så snakke med ham om. Vi snakker om det, men vi tager ikke parti”*. (Najib)

På samme vis spiller religion unægtelig også en vis rolle i Muhabet. Mange af gæsterne er praktiserende muslimer. For nogle betyder det, at de beder i løbet af dagen. De må ikke bede inde i cafeen, men de har lov til at benytte kælderen til det. De har dog ikke lov til at opfordre andre til at gå med dem ned for at bede. Gæsternes religiøse tilhørsforhold respekteres således, men det accepteres ikke, at de missionerer over for hinanden.

6.4.2. Sprog

I Muhabet hersker der stor sproglig mangfoldighed. På en helt almindelig dag i Muhabet bliver der som minimum ført samtaler på tyrkisk, arabisk, urdu, kurdisk, farsi, engelsk, fransk og dansk. Og dertil kommer så alle de mange dialekter, som gæsterne og flere af Muhabets medarbejdere og frivillige også mestrer, samt ikke mindst den flittige brug af kropssprog, tegnsprog og gestikulationer. Muhabets stiftere, Najib og Emine, har henholdsvis marokkansk og tyrkisk baggrund. Det betyder, at der fra Muhabets start har været en stor kontaktflade til to store sproggrupper i Danmark, nemlig arabisk og tyrkisk. Efterhånden er der imidlertid også kommet andre sproggrupper til, såsom urdu, farsi, kurdisk og somali. Muhabets frivillige og øvrige medarbejdere behersker tilsammen de fleste af disse sprog.

Den sproglige mangfoldighed er helt centralt element i værestedets praksis. Fællessproget i Muhabet er dansk, men det er langt fra alle Muhabets gæster, som behersker sproget særlig godt. Som gæst skal man imidlertid kunne komme i Muhabet og føle sig hørt og forstået. Det betyder, at man så vidt muligt skal have mulighed for at snakke med andre mennesker på sit modersmål.

”Gæsterne taler ofte mere frit, når de taler deres eget sprog. De får ofte bremset deres tanker, hvis de skal tale på dansk, fordi de har svært ved at udtrykke sig præcist.” (Frivillig)

I Muhabet ønsker man at signalere, at man anerkender gæsternes behov for at tale det sprog, som de behersker allerbedst. Dette ønske bunder dels i en forståelse for, hvor svært det kan være, som indvandrer eller flygtning i Danmark, at skulle agere og orientere sig i en kontekst, hvor man ikke forstår alt, hvad der bliver sagt, og hvor man selv har svært ved at gøre sig forståeligt. Dels bunder ønsket i en forestilling om, at det at kunne tale sit modersmål med andre mennesker kan have en opmuntrende og oplivende virkning på gæsterne og dermed bidrage positivt til deres proces med at komme sig. Muhabet ønsker med andre ord at tilbyde sine gæster en ramme, hvori de for en stund kan opleve at blive forstået og selv gøre sig forståelig.

Da Muhabets gæster repræsenterer 37 forskellige nationaliteter sker det naturligvis indimellem, at der ikke er nogen medarbejdere eller frivillige tilstede, som taler en gæsternes sprog. På trods af at de frivillige og de faste medarbejdere tilsammen behersker en stor andel af gæsternes modersmål, så er de ikke i stand til at kommunikere med alle gæsterne på deres modersmål.

”Man lærer, hvad det vil sige at være i en sammenhæng, hvor man ikke forstår, hvad det er, der foregår.” (Frivillig)

Hverdagseksempel

Muhabets medarbejdere beretter om en gæst, som kommer i Muhabet, og som ofte har sin støttekontaktperson med. Når gæsten og kontaktpersonen er i Muhabet sammen, er det gæsten som serverer kontaktpersonen og bringer ham the og kaffe. Medarbejderne har flere gange overhørt gæsten sige til sin kontaktperson: *'Her er det mig, der er din kontaktperson'*.

I situationer, hvor medarbejderne og de frivillige ikke kan kommunikere med gæsterne, sker det dog indimellem, at der er andre gæster til stede som behersker sproget, og som er villige til at træde til som tolke. I andre tilfælde kan gæsterne måske gøre sig forståeligt på engelsk eller dansk.

I sjældne tilfælde er de sproglige barrierer dog så store, at man må ty til kropssprog og gestikulationer for at kommunikere med gæsterne. I disse tilfælde kan musik imidlertid også være et middel til kommunikation. Ved at spille musik fra gæstens hjemland kan man formidle til gæsten, at om end man ikke kan tale sammen, så har man set vedkommende og byder ham eller hende velkommen i Muhabet. På samme måde kan man kommunikere med gæsterne ved at tale til deres andre sanser. For eksempel kan man servere mad der minder om mors kødgryder eller byde på the, der smager af den the, man drikker i gæstens hjemland.

6.4.3. Integration

Integration forekommer på forskellige måder inden for Muhabet-konteksten, selvom det ikke er et erklæret formål for værestedet.

"Gæsterne har ikke brug for sygeplejersker eller sygehjælpere, de har brug for nogen, der vil lytte til dem, og som kan lide at være sammen med dem. Det er det, de frivillige bidrager med. Det er integration på et helt menneskeligt niveau. Hun er dansker, og hun gider at være sammen med – ikke kun en indvandrer – men en psykisk syg indvandrer. Og accepten går begge veje". (Najib)

Når borgere i Danmark møder mennesker med flygtninge eller indvandrerbaggrund, sker det ifølge Marianne Skytte med udgangspunkt i forskellige strategier. Der findes med andre ord flere forskellige måder, hvorpå danske majoritetsborgere forholder sig til etniske minoritetsborgere. Herunder kan opregnes tre positioner, henholdsvis en segregationsstrategi, en assimilationsstrategi og en inklusionsstrategi. Borgere med en segregationsstrategi betragter typisk mennesker med indvandrer- eller flygtningebaggrund ud fra et evolutionistisk perspektiv, der drejer sig om, at disse mennesker ikke er udviklede til at kunne begå sig i det danske samfund anno 2008. Derfor ses det som nødvendigt at hjælpe dem i deres udvikling igennem særlig lovgivning og særbehandling såsom starthjælp og begrænsninger i retten til familiesammenføring.

Borgere med en assimilationsstrategi stiller krav om, at mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund tilpasser sig den majoritetsdanske kultur og levevis, således at de kan blive så danske som muligt så hurtigt som muligt. En konsekvens af denne strategi kan være en intolerance over for borgere, som ikke hurtigt nok bliver så danske som muligt, eller som slet ikke ønsker at blive så danske som muligt.

I midten af kontinuummet af integrationsstrategier placerer inklusionsstrategien sig. Borgere med denne strategi anerkender pluralismen i befolkningen. Det anerkendes at borgere i Danmark identificerer sig forskelligt rent sprogligt, kulturelt og religiøst, og at lovgivningen og de offentlige institutioner må indrettes på denne samfundsmæssige realitet. Borgere med denne strategi fokuserer på ligestilling i samfundet igennem et ligebehandlings og anerkendelsesperspektiv.²⁷

²⁷ Skytte, 2005, p. 189-192.

Muhabets praksis kan i dette perspektiv betragtes som en inklusionsstrategi. I Muhabet har man netop valgt at tage konsekvensen af den befolkningsmæssige pluralitet i det danske samfund og etableret et værested for en gruppe af mennesker, som ofte bliver mødt med en segregations- og assimilationsstrategier fra det danske samfund, herunder også det psykiatriske behandlersystem. I Muhabet mødes de enkelte gæster med anerkendelse og med accept og respekt for de indbyrdes forskelligheder i gæsteskaren.

6.5. Metodeelementer i Muhabet-modellen

I det ovenstående er den tilgang og de grundlæggende værdier, som ligger til grund for Muhabet-modellen, beskrevet. I det følgende beskrives de øvrige metodeelementer²⁸, som sammen med tilgangen og de grundlæggende værdier udgør Muhabet-modellen. Elementer som på forskellig vis understøtter skabelsen af et uforpligtende, kærligt og omsorgsfuldt samvær i Muhabet.

6.5.1. Sansestimulering

En af de metoder, som står centralt i Muhabets praksis, er sansestimulering. Ved hjælp af mad, musik, indretning, kram og berøring stimuleres gæsternes lugte-, smags-, lytte-, syns- og følesans, og ved hjælp af vittigheder og sjove historier stimuleres gæsternes humoristiske sans.

Når Muhabet bruger sansestimulering som metode, skyldes det blandt andet, at sanserne ligesom kendskabet til gæsterollen er noget, som de fleste gæster på trods af deres psykiske lidelser og sociale afsondrethed, stadig er i besiddelse af. Ved at stimulere gæsternes sanser appellerer man med andre ord til allerede eksisterende ressourcer i Muhabets gæster. Formålet hermed er dels at give gæsterne behagelige sanseindtryk, dels at appellere til minder fra gæsternes fortid såsom mors madkøkken og festlige begivenheder.

De fælles måltider

Muhabets praksis centrerer sig omkring de fælles måltider i cafeen. Dels serveres der morgenmad for gæsterne fra cafeen åbner og et par timer frem, dels serveres der hver dag omkring kl. 14 et varmt måltid mad. Det er gratis for gæsterne at komme og spise med i Muhabet.

Maden i Muhabet laves af de råvarer, som frivilligt doneres af forretningsdrivende i lokalområdet. I og med at der er tale om frivillige donationer, kan medarbejder aldrig vide, præcis hvilke råvarer der er til rådighed hvornår. Det betyder at medarbejderne har lært sig at improvisere ud fra de råvarer, der er til rådighed. Som regel består morgenmaden af brød, ost og hjemmelavet marmelade. Middagsmåltidet består som regel af en kombination af grøntsager, kød og brød. Maden er ofte stærkt krydret, og bærer som regel præg af mellemøstlige madlavningstraditioner. Al maden er halal, så gæster med muslimsk baggrund behøver ikke at bekymre sig om, om de spiser rigtigt ifølge islams forskrifter.

Morgenmaden er anrettet på et bord i cafeen når de første gæster ankommer, og står fremme i de første to timer af cafeens åbningstid. Grunden til at Muhabet serverer morgenmad fra kl. 12 til kl. 14 er, at cafeens gæster ofte ikke har fået noget mad inden de ankommer til Muhabet. På grund af deres psykiske lidelse sover mange af gæsterne desuden meget dårligt, og vågner derfor sent. De skal derfor have mulighed for at starte dagen med et nærende morgenmåltid i Muhabet.

²⁸ Metode ses i den forbindelse som det, der forbinder de midler der er til rådighed med målet for virksomheden. Metode sammenkæder med andre ord værdier, tilgang, holdninger og handlinger.

Middagsmaden laves i cafeens køkken. Det betyder, at der dufter af mad i hele cafeen når måltidet tilberedes. Selvom måltidet først serveres klokken 14, så stimuleres gæsternes lugtesans lige fra gryderne sættes over blusset og til der er vasket op efter måltidet.

Udover at stimulere gæsternes smags- og lugtesans, så er formålet med at tilbyde Muhabets gæster et gratis måltid mad først og fremmest at sikre, at gæsterne får dækket et helt basalt behov for sund og nærende kost. For mange af Muhabets gæster er måltidet i Muhabet nemlig den eneste mad, de får i løbet af en dag – enten fordi de har rod i økonomien og ikke har flere penge tilbage sidst på måneden, eller fordi de simpelthen ikke magter at handle ind og lave mad til sig selv. Herved bidrager de gratis måltider i Muhabet til et mere værdigt hverdagsliv for gæsterne. En medarbejder citerer i den forbindelse en gæst for at sige:

”Når maven er fuld, synger hovedet”. (Lise)

En fuld mave giver ikke blot et sundere legeme, den giver også mere mod på livet. Samtidig fortæller medarbejderne, at det gratis måltid mad medvirker til at nedbringe hyppigheden af hospitalsindlæggelser for mange af gæsterne. Den sunde mad, som serveres i Muhabet, har i den forstand en forebyggende effekt, idet den forebygger indlæggelser og anden sygdom. Som en medarbejder siger:

”Her giver vi ikke medicindepoter, vi giver maddepoter”. (Lise)

Udover at sikre gæsterne et sundt og nærende måltid mad om dagen er formålet med de gratis fællesmåltider i Muhabet tillige at udgøre en velkendt ramme om det fælles samvær. For nogle af Muhabets gæster kan det være svært at indgå i sociale sammenhænge og for eksempel deltage i hyggesnakke rundt om sofabordet. Men de er stort set alle sammen i stand til at sidde ved et veldækket cafébord og indtage deres mad i selskab med andre. Herved danner de fælles måltider rammen om det uforpligtende samvær i Muhabet. Samtidig leverer de fælles måltider også stof til samtalerne imellem gæster, frivillige og værter. Maden kommenteres af gæsterne, og ofte giver den også anledning til at samtaler om madkulturen i gæsternes hjemland eller om madoplevelser i Danmark. Endelig tjener de fælles måltider i Muhabet også til at markere gæst/vært-forholdet imellem Muhabets besøgende og medarbejdere. De besøgende er gæster i Muhabet, og det er medarbejdernes opgave at være gode værter for deres gæster og sørge for, at gæsternes behov dækkes, mens de er i Muhabet.

Løbende servicering

I Muhabet serviceres gæsterne løbende med kaffe, te og snacks. Den løbende servicering starter når dagens første gæst træder ind ad døren, og slutter først når den sidste gæst forlader Muhabet ud på eftermiddagen.

På et bord midt i Muhabets cafélokale står der altid frisk kaffe og te, mælk og sukker fremme. Der står også en bakke med glas og kopper. Gæsterne kan selv tage kaffe og te, men ofte er det Muhabets medarbejdere og frivillige, som serverer for gæsterne. Det sker også, at gæsterne serverer for hinanden. På bordene rundt omkring i cafeen står der små skåle med kerner, nødder og små sukkerkugler, som man kan sidde og nippe til, mens man sludrer med de andre gæster eller slapper af for sig selv. Om eftermiddagen stilles et fad med kager eller frugt også ofte frem på et af cafébordene. Ligesom de fælles måltider har også den løbende servicering til formål at stimulere gæsternes smags- og lugtesans. Samtidig markerer serviceringen, at gæst/vært forholdet opretholdes, og at de besøgende således fortsat betragtes som gæster i Muhabet.

Musikken

Når man træder ind i Muhabet, bliver man som regel mødt med tonerne fra mellemøstlig, asiatisk eller afrikansk musik. I cafeen spilles den musik, som Muhabets gæster kender fra deres hjemlande. Er der gæster med pakistansk baggrund til stede i cafeen, sætter medarbejderne en cd med pakistansk musik i anlægget. Og kommer der gæster med somalisk eller tyrkisk baggrund på besøg, så spilles der også somalisk og tyrkisk musik i løbet af dagen.

Det er Muhabets medarbejdere, der bestyrer musikanlægget, og som sørger for, at gæsterne hver især bliver tilgodeset, hvad angår musikvalget. Gæsterne kan dog også selv komme med ønsker til musikvalget.

Sammen med de smags- og duftindtryk, som gæsterne oplever via fællesmåltiderne og den løbende servicering er også musikken med til at stimulere gæsternes sanser. Derudover har musikken i Muhabet til formål at signalere over for gæsterne, at de er blevet set, og at man byder dem velkomne i cafeen. Man ved fra andre sammenhænge, at musik bruges i behandling. Set i dette perspektiv kan musikken i Muhabet i sig selv ses som et element i gæsternes proces med at komme sig, idet gæsterne ved at lytte til musikken får vækket minder til live.

Indretningen

Muhabets indretning er i sig selv et metodeelement i arbejdet med at skabe et kærligt samvær i Muhabet. Som nævnt i kapitel fem er indretningen i cafeen inspireret af mellemøstlige indretningstraditioner. Det betyder, at væggene er malet i gyldne farver, og at rummet er udsmykket med tekander, krukker, figurer og diverse tørrede frugter. Udover at stimulere gæsternes synssans er formålet med denne indretning at tilbyde gæsterne et værested, som emmer af tryghed, hjemlighed og genkendelighed. Herved bliver indretningen endnu en af de måder, hvorpå Muhabet byder sine gæster velkomne og anerkender deres personlige og kulturelle baggrund.

Der er ingen billeder på væggene i cafeen. Det skyldes, at man ikke ønsker, at der skal være noget, der distraherer øjet fra at fokusere på Muhabets gæster. Som en frivillig udtrykker det, er ”*gæsterne billeder i sig selv*”. (Frivillig)

I Muhabet er der ikke nogen små borde. Både sofabordene og cafébordene kan rumme minimum fem personer, og indbyder herved til, at man sidder mange sammen ved bordet. Indretningen inviterer herved til socialt samvær. Og på sin vis gør den det også vanskeligt for gæsterne at undgå dette samvær. Det er overordentligt vanskeligt at opholde sig i Muhabet uden at blive konfronteret med andre menneskers tilstedeværelse.

Humor

Humor spiller en vigtig rolle i Muhabets dagligdag. Der er som regel en munter stemning i cafeen, og ofte høres der høj latter rundt omkring ved bordene. Latteren kommer ikke kun fra Muhabets medarbejdere og frivillige. Det sker også ofte, at Muhabets gæster griner højt og længe sammen, når de sidder og fortæller historier fra hverdagen. Det er især kvindernes latter man hører i Muhabet. Ofte er mændene lidt mere afdæmpede.

Den muntre stemning i Muhabet kommer naturligvis ikke af sig selv. Mange af gæsternes hverdagsliv er præget af marginalisering, isolation, ensomhed og trøstesløshed, og flere lider tillige af egentlige depressioner. Dette medfører naturligt nok, at gæsterne til tider bærer på en stor tristhed og opgivenhed. Men ofte lykkes det for Muhabets medarbejdere for en stund at give gæsterne en pause fra tristheden ved at stimulere deres humoristiske sans. Det gør de blandt andet ved at fortælle vittigheder og sjove historier og ved på en kærlig måde at gøre grin med sig selv, med hinanden og med gæsterne.

Hverdagseksempel

Muhabet har jævnligt besøg af en gæst, som i perioder lider af paranoia. En dag sidder han i sofaen i Muhabet og læser i en avis. Najib går forbi og siger hej til ham. Han peger derefter op på højtaleren, der sidder over sofaen og siger, ”nu skal du jo passe på med, hvad du siger, for der sidder et lille kamera i højtaleren og overvåger dig. Det ligner en højtaler, men det er et kamera”. Gæsten smiler lidt og spiller med på Najibs drillerier. Han peger op imod højtaleren, og siger til en frivillig. ”Ja, de overvåger os”. Najib, gæsten og den frivillige griner alle tre.

Om situationen fortæller Najib, at han siger de ting, han gør, i sjov, men at det samtidig er helt bevidst fra hans side. ”Jeg ved, at han er paranoid. Det har han fortalt mig mange gange. Men vi giver ikke medicin eller behandlingssamtaler. Den mulighed, vi har, er sort humor. At kunne grine af os selv og hinanden og sygdommen. Det er den sorte humor, som gør, at vi kan leve med det. Og han ved, at jeg joker med ham. Vi griner af det sammen. Men han ved også, at det kunne have været ham selv, der havde stillet spørgsmålet: ’er der overvågningskamera i højtaleren?’”. (Najib)

I Muhabet bruger man humoren som en måde at afdramatisere gæsternes psykiske lidelser. Ved at lave sjov med gæsterne – og ved endda at lave sjov med gæsternes psykiske lidelser – medvirker Muhabets medarbejdere til at afdramatisere og nedtone alvoren i disse lidelser. Herved signalerer medarbejderne tillige, at de også ser positive aspekter ved gæsternes situation: At de nok har psykiske lidelser, men de er også mennesker med mange ressourcer.

Udover at virke afdramatiserende har humoren også en kommunikativ funktion. Uanset hvilke nationale, sproglige og kulturelle tilhørsforhold man har, og uanset hvordan ens livssituation ser ud i øvrigt, så har de fleste mennesker som regel en humoristisk sans. Om end humor naturligvis til en vis grad er kulturelt og sprogligt betinget, så har humor også en tendens til at overskride kulturelle og sproglige barrierer. Og når man griner sammen, så giver det en oplevelse af, at man deler en fælles forståelse. Det giver en følelse af, at man er sammen om noget. Hermed bliver humor et middel til kommunikation på tværs af nationale, kulturelle og sproglige tilhørsforhold.

Medarbejdernes brug af humor tjener også det formål, at det signalerer ligeværdighed. Mennesker, som man føler medlidenhed med, laver man ikke sjov med. Men mennesker, som man har en jævnbyrdig relation til, og som man anerkender som ligeværdige, kan man godt gøre kærligt grin med.

”Jeg er ikke kold og professionel, jeg er din vært. Hvis det var min syge tante, der kom, ville jeg selvfølgelig også joke med hende. Det er en del af vores samværsform”. (Najib)

Endelig tjener humoren og latteren i Muhabet det formål, at det slet og ret gør gæsterne (såvel som de frivillige og de faste medarbejdere) i bedre humør. Når man har oplevet at grine sammen med andre mennesker i løbet af sin dag, så giver det ofte et større mod på livet og dermed en større lyst til at tage hul på endnu en dag. Herved bliver humor et vigtigt element i gæsternes proces med at komme sig.

For at vedblive med at kunne rumme den store trøstesløshed og elendighed, som Muhabets gæster ofte lever i, og for at kunne rumme deres til tider aparte adfærd, har Muhabets medarbejdere også brug for humoren i deres hverdag. For medarbejderne er humoren et middel til at bevare deres engagement og glæde ved at arbejde i Muhabet.

”Jeg bruger meget bevidst det med at drille og lave sjov. For ellers kan man ikke holde det ud”. (Emine)

6.5.2. Brug af frivillige netværkspersoner

Alle mennesker har brug for sociale relationer. De fleste af Muhabets gæster har et meget begrænset socialt netværk og lever som følge heraf meget isoleret. Ofte er familien det eneste netværk gæsterne har. Og flere har slet ikke kontakt til andre mennesker. Derfor er Muhabet for mange det eneste sted, hvor de oplever at indgå i et ligeværdigt socialt fællesskab. Netværksskabelse er således en hjørnesten i Muhabets virksomhed.

Undersøgelser²⁹ viser, at netværket har stor betydning for det enkelte menneskes sundhed og mulighed for at opnå støtte i forbindelse med kriser. Der ses i den forbindelse en tæt sammenhæng mellem netværk og sygdomsrisiko. I den sammenhæng opereres der blandt andet med to forskellige modeller.³⁰ Dels opereres der med en 'buffer-effekt-model', hvortil der knytter sig en forståelse af, at social støtte har en gavnlige virkning ved at reducere belastninger og stresstilstande, der kan føre til sygdom. Dels opereres der med en 'direkte-effekt-model', hvortil der knytter sig en forståelse af, at social støtte fører til bedre sundhedsvaner, øget selvværd og nedsat sårbarhed, hvilket igen fører til godt helbred og trivsel.

Et lille eller intet netværk kan i denne optik bidrage til at sætte en ond spiral i gang, der kan føre til afvigelse og marginalisering.³¹

Netværk og netværksarbejde har fået en stadig større placering i det sociale arbejde, og der er sat øget fokus på betydningen af at have netværk. Dette er både begrundet i et hensyn til det enkelte menneske, men også i høj grad i de samfundsmæssige gevinster, der ubetinget kan høstes gennem aktivering af eksisterende private netværk eller skabelse af nye netværk. I Muhabet tilbydes gæsterne via medarbejderne et professionelt men uformelt netværk. Samtidig møder gæsterne andre lige-stillede gæster og frivillige, som måske er en 'blandingsform', hvor der er tale om henholdsvis en professionel eller en privat netværksperson.

Tilknytningen af frivillige netværkspersoner til Muhabet er således et vigtigt metodeelement i Muhabet-modellen, idet de frivillige blandt andet medvirker til at udvide gæsternes netværk. Samtidig øger gæsternes relationer til de frivillige netværkspersoner gæsternes kontakt til det 'normale' samfund. Når Najib omtaler Muhabet som et sted, hvor man kan komme og se andre og selv blive set, så handler det med andre ord blandt andet om vigtigheden af, at blive set og anerkendt af repræsentanter for dette 'normale' samfund.

"Vi skal ikke sidde og vogte på, hvornår gæsterne har lyst til at tale. Vi må også komme med et bud. Og det viser sig, at jo flere gange man har de små snakke, jo mere snakker man fra gang til gang".
(Frivillig)

Relationerne imellem gæsterne og de frivillige spiller således en central rolle i Muhabets praksis. Disse relationer kan som antydnet ovenfor hævdes at have en lidt anden karakter end relationerne imellem gæsterne og de faste medarbejdere. I og med at de faste medarbejdere er ansat til at være i Muhabet, er de også ansat til at skabe relationer til Muhabets gæster. Om end de frivillige i høj grad giver udtryk for, at de føler sig forpligtede til at besøge Muhabet i det omfang, som de har aftalt med de faste medarbejdere, så er de frivilliges fremmøde i Muhabet i sagens natur af en mere frivillig og uforpligtende karakter end de faste medarbejders. Dette må formodes at have betydning for de relationer, som eksisterer imellem gæsterne og de frivillige. Først og fremmest er der ikke noget økonomisk incitament for de frivillige til at indgå i relationer til Muhabets gæster. Dette forhold

²⁹ Ejrnæs, 1997.

³⁰ Fyrand, Live (red.), 1992.

³¹ Ejrnæs, 1997.

sender et signal til Muhabets gæster om, at de frivillige er sammen med dem, fordi de sætter pris på deres samvær – og at de måske også selv profiterer af dette samvær.

Det, at de frivilliges engagement i Muhabets fællesskab baserer sig på frivillighed, betyder imidlertid også, at de frivillige løbende må tage stilling til, om - og i hvilket omfang - de har lysten og overskuddet til at vedblive med at bidrage med deres tilstedeværelse i Muhabet.

”Man skal overveje, hvor meget man vil involvere sig. For hvis man først har involveret sig, så kan man ikke gå på halvvejen”. (Frivillig)

Når engagementet fra de frivillige er så stort, som det er – i gennemsnit har Muhabet besøg af tre til fire frivillige om dagen – så skyldes det formentlig, at de frivillige selv oplever, at deres liv beriges af kontakten til Muhabet og af relationerne til Muhabets gæster, medarbejdere og øvrige frivillige. Mange af de frivillige er pensionerede, og flere giver udtryk for, at Muhabet i dag giver dem det indhold hverdagen og den følelse af fællesskab og samhørighed, som deres arbejde og kolleger førhen bidrog med. For de frivillige kan engagementet i Muhabet måske endda i sig selv være en del af en recovery-proces. Som en medarbejder citerer en frivillig, efter at hun har sagt tak for hendes frivillige indsats i Muhabet:

”Du skal ikke sige tak til mig. Det her er hjælp til selvhjælp.” (Frivillig)

På samme vis kan det for de frivillige donatorer være en del af en lindringsproces at kunne give naturalier til Muhabets gæster. Ofte er Muhabets donatorer nemlig mennesker, som selv har oplevet tragiske hændelser i deres liv.

At indgå i personlige relationer til andre mennesker indebærer, at man er villig til at investere en del af sig selv i relationen. Det indebærer med andre ord, at man er villig til at åbne sig og indvie den anden part i, hvem man er. Når de frivillige etablerer personlige relationer til Muhabets gæster, så indebærer det derfor ikke alene, at gæsterne langsomt åbner sig og fortæller om sig selv, om deres livssituation og om deres psykiske lidelser. Det indebærer også, at de frivillige langsomt indvier gæsterne i deres eget liv. De frivillige fortæller da også gerne om deres hverdagsliv og familie, og i nogle tilfælde tager de endda familiemedlemmer med på besøg i Muhabet. Set i dette perspektiv, kan det hævdes, at de frivilliges engagement også i en vis forstand handler om *’at se andre og selv blive set’*.

I Muhabet har man ingen faste retningslinier for, hvordan de frivillige introduceres til værestedets praksis. De fleste af de frivillige har dog fået en mundtlig introduktion til værestedet af en af Muhabets medarbejdere. Derudover sørger Muhabets medarbejdere løbende for at fortælle om stedet og svare på spørgsmål fra de frivillige. De frivilliges spørgsmål drejer sig ofte om specifikke episoder i Muhabet, hvor en gæst har reageret på en for de frivillige uventet, uforståelig eller ubehagelig måde. Når sådanne episoder forekommer opsøges de faste medarbejdere med spørgsmål og sammen evaluerer man episoden.

”Jeg kunne godt have tænkt mig at vide mere om brugernes baggrund. Men på den anden side, hvis de ikke selv fortæller det, så kommer det vel egentlig heller ikke mig ved”. (Frivillig)

Grundlæggende oplever de frivillige, at det giver en større forståelse for gæsternes reaktioner, hvis de ved lidt om deres baggrund og psykiske lidelser. Imidlertid er de også bevidste om, at det er et

centralt aspekt ved Muhabets gæstebud, at gæsterne har lov til at være anonyme, og at de selv bestemmer, hvilke informationer Muhabets frivillige og medarbejdere skal have om dem. Imidlertid giver de frivillige udtryk for, at de til tider savner en generel viden om gæsternes psykiske lidelser. Samtidig savner flere et forum, hvor der er mulighed for vidensdeling og sparring omkring Muhabets praksis og omkring rollen som frivillig. Flere frivillige giver tillige udtryk for, at de oplever en vis uklarhed om, hvad rollen som frivillig indebærer, og hvilke forventninger der knytter sig hertil.

6.5.3. Kvindedagen

Hver torsdag er der kvindedag i Muhabet. På kvindedagen er der kun kvinder til stede i værestedet. Hverken mandlige gæster, frivillige eller medarbejdere må komme i Muhabet på denne dag. Dog bliver der gjort enkelte undtagelser fra denne regel. En af de mandlige gæster har ikke forstået, at torsdag er kvindedag, og møder derfor indimellem op på kvindedagene. Og en anden mandlig gæst er transvestit og trives godt i det kvindelige selskab. De kvindelige gæster accepterer i disse tilfælde det mandlige selskab.

”På kvindedagene er vi tættere på hinanden end på de almindelige dage”. (Emine)

Ligesom de andre dage i Muhabet starter kvindedagene med et veldækket morgenbord. Men modsat de almindelige dage i Muhabet sidder man væsentligt flere sammen rundt om morgenbordet på kvindedagen. Ved et bord beregnet til seks personer sidder der snildt 10-12 kvinder sammen og spiser og snakker sammen.

Et vigtigt element på kvindedagene er fællesgymnastikken. Efter at kvinderne har spist morgenmad går de, der har lyst til at deltage, ned i kælderens og laver gymnastik eller danser mavedans. En gymnastikinstruktør instruerer de deltagende i, hvordan de skal lave øvelserne eller dansetrinene. Både gæster, frivillige og medarbejdere deltager i gymnastikken.

Når der laves gymnastik i kælderen tages der hensyn til de kvindelige gæsters fysiske tilstand og behov. Det kan blandt andet betyde, at gæster med ondt i ryggen eller med dårlige ben instrueres i, hvilke øvelser, der er gode for dem, og hvilke de ikke har godt af at lave. Men det kan også betyde, at der instrueres i bækkenbundsøvelser for at styrke kvindernes bækkenbund. Ved en enkelt lejlighed har gymnastikinstruktøren tillige undervist de kvindelige gæster i, hvordan kvinders underliv ser ud og fungerer rent fysiologisk.

På kvindedagene er der en særligt munter stemning i Muhabet. I kælderen pjattes og grines der, når gymnastikøvelserne driller, og rundt om bordene oppe i cafeen snakkes der livligt om alt fra madopskrifter og shopping til glæder og sorger over ægtemænd og andre mandlige bekendtskaber. Der hersker ofte en lidt mere løssluppen stemning på kvindedagen, end det er tilfældet på de almindelige dage.

”Når der ikke er mænd tilstede, så giver vi hinanden lidt længere knus. Og vi griner mere”. (Emine)

Tungebåndet sidder også ofte lidt løsere på mange af kvinderne, og åbenheden omkring sorger og glæder i tilværelsen bliver lidt større. På en kvindedag blev temaet selvmord eksempelvis taget op ved morgenbordet, og undervejs i snakken rundt om bordet kom det frem, at flere af kvinderne har forsøgt at begå selvmord, og at en af kvinderne hører stemmer, som befaler hende at begå selvmord. Det er samtaler som denne, som man ønsker at give plads til i Muhabet.

”Det er tilladt, og det er nemmere at knibe en tåre. Hvis der var mænd tilstede, ville man måske slet ikke sige det”. (Aminah)

Formålet med kvindedagene er først og fremmest at give kvinderne et slags frirum, hvor de kan snakke sammen, uden at der er mænd til stede. Nogle kvinder kommer kun på kvindedagene, og det er især for at imødekomme disse kvinder – som måske ellers ikke ville komme i Muhabet – at Muhabet har valgt have en dag om ugen kun for kvinder. Desuden medvirker kvindedagene til styrke det særlige fællesskab, som mange af de kvindelige gæster har med hinanden.

”Det er vel almindeligt, når kvinder mødes med hinanden, så snakker man meget mere åbent. Lige meget om man er psykisk syg eller rask. Det er noget alment menneskeligt”. (Aminah)

6.5.4. Lektiehjælp

I Muhabet tilbyder man lektiehjælp til gæsternes børn hver torsdag eftermiddag. Førhen gjaldt tilbuddet også lørdag eftermiddag, men på grund af manglende medarbejderressourcer fungerer ordningen nu kun om torsdagen. Det er de frivillige, som tager sig af lektiehjælpen. Ofte er det pensionerede eller fungerende skolelærere, som hjælper børnene med lektierne.

Årsagen til at man tilbyder lektiehjælp i Muhabet er, at børnenes forældre på grund af deres sygdom og på grund af sproglige barrierer ofte ikke er i stand til selv at hjælpe deres børn med lektierne. Imidlertid lægges der vægt på, at det afgørende aspekt ved lektiehjælpen er samværet mellem barnet og den frivillige lektiehjælper. At barnet igennem samværet får lavet sine lektier og forbedrer sine matematiske og sproglige færdigheder er i den forbindelse en positiv sidegevinst ved relationen mellem barnet og den frivillige. Lektiehjælpen har desuden til formål at tilbyde gæsternes børn rollemodeller. Som repræsentanter for det ’normale samfund’, kan de frivillige lektiehjælpere i ord og handling vise børnene, at der er mange veje at gå for dem i fremtiden, end den vej, deres forældre er gået (eller er blevet tvunget af omstændighederne til at gå ad).

6.5.5. Rådgivning / vejledning

I Muhabet yder man lettere rådgivning og vejledning til de gæster, som efterspørger det. Fordi gæsterne ofte ikke har andre i deres netværk, (eller fordi de intet netværk har overhovedet), stiller medarbejdere og frivillige sig til rådighed med gode råd og hjælp til eksempelvis at læse og forstå breve fra stat og kommune og til selv at formulere breve, klager og ansøgninger om diverse tilskud, foranstaltninger og hjælpemidler. Men det er råd og vejledning på et niveau, som kunne kaldes ’vennetjenester’, ikke på et professionelt niveau.

Både de frivillige og de faste medarbejdere yder vejledning til Muhabets gæster. Men det er gæsterne selv, der skal bede om hjælpen. Og det er en hjælp, som så at sige underordner sig det at være gæst i Muhabet. Man kommer med andre ord ikke først og fremmest i Muhabet for at få råd og vejledning, men for at være gæst.

Hvor grænsen går i forhold til rådgivning og vejledning er noget, der løbende diskuteres i Muhabet. Generelt er holdningen dog, at det er Muhabets opgave at støtte gæsterne i det daglige, og derudover henvises der til de relevante myndigheder. Der bliver altså ikke givet myndighedsrådgivning i forvaltningsretlig forstand.

6.5.6. Caféeaftenerne

I Muhabet afholder man én gang om måneden en caféeaften. Caféeaftenerne finder som hovedregel sted den sidste fredag i hver måned. På caféeaftenerne inviteres gæsterne sammen med deres pårørende. Ofte er gæsternes børn og ægtefæller med, men det kan også være brødre og søstre eller nære venner, som deltager. De frivillige og faste medarbejdere har også nogle gange deres pårørende med til caféeaftenerne.

Caféaftenerne starter som regel kl. 18 og slutter kl. 22. Først på aftenen serveres der et lækkert måltid mad for gæsterne. Maden laves af medarbejderne i Muhabet og transporteres til festlokalet. Efter måltidet er der som regel et underholdningsindslag. Det kan være en lille teatertrup, der kommer og optræder, eller det kan være musikanter, der kommer og spiller. En gang imellem er der også en af Muhabets gæster, som spiller et musiknummer. Når måltidet og indslagene er overstået, sættes der musik på anlægget, og ofte danser både gæster, pårørende, medarbejdere og frivillige sammen. På caféaftenerne bliver der ofte gjort lidt ekstra ud af påklædningen. Gæsterne har som regel klædt sig fint på, og kvinderne har sminket sig.

Formålet med at afholde caféaftener i Muhabet er først og fremmest at give gæsterne en god oplevelse af at være til 'fest' og få hygget og danset og spist god mad. Desuden er formålet at give gæsternes børn positive oplevelser sammen med deres forældre. På caféaftenerne kan børnene slappe af, fordi de ved, at deres forældre har det rart, og at der er nogen, der tager sig godt af dem. Samtidig oplever børnene, at deres forældre accepteres, som de er, på trods af deres psykiske sygdom. Og de oplever, at de ikke er de eneste, som har en forælder, der er psykisk syg.

"Alle her ved, at hendes far er syg, men de hilser ordentligt på ham. Og hendes far hygger sig og griner i dag. Og hun ved, at den anden piges mor også er syg. Det er vigtigt, at der er nogen, der ved det". (Najib)

Caféaftenerne har endvidere den betydning for gæsternes børn, at de bidrager med et narrativ om positive oplevelser sammen med forældrene.

6.5.7. Ture ud af cafeen

Indimellem sker det, at Muhabet tager på ture ud af cafeen. Eksempelvis har medarbejdere, frivillige og gæster taget ture til Frederiksberg Have eller i Søndermarken for at lave gymnastik eller gå tur. Der har også været arrangeret æbleplukningsture samt en tur til Bazaren i Odense.

Mange af Muhabets gæster har brug for en høj grad af forudsigelighed og tryghed i hverdagen. Derfor er man generelt varsom med at tage for ofte ud af cafeen. Men en sjælden gang imellem kan en tur i skoven eller en bustur til Odense være en opløftende og mindeværdig oplevelse for gæsterne.

6.5.8. Besøgskorps

Muhabet har et besøgskorps, der består af frivillige og de faste medarbejdere. Ved henvendelse fra de psykiatriske hospitaler eller fra Muhabets egne gæster tager besøgskorpset ud og besøger psykisk syge patienter med flygtninge- eller indvandrerbaggrund, som er indlagt på hospitalerne. Muhabet kalder også besøgskorpset for 'den røde tråd'.

"Hele Muhabet er jo nærmest en rød tråd i gæsternes liv. De kan være fuldstændig historieløse og bare dumpet ned i DK. Så det handler om at skabe fælles oplevelser og historier i den tid, de er her". (Lise)

Formålet med besøgskorpset er at tilbyde patienterne en samtalepartner, som taler deres modersmål. På grund af sproglige barrierer oplever patienterne nemlig ofte at være meget isolerede under deres indlæggelse på de psykiatriske afdelinger.

Desværre får Muhabet kun meget få henvendelser fra de psykiatriske hospitaler.

6.5.9. Ramadanpakker

Under Ramadanen tager Muhabets medarbejdere ud og afleverer ramadanpakker til de psykiatriske hospitaler. Ramadanpakkerne består af dadler, kerner og andre lækkerier, der traditionelt set hører

ramadanmåneden til. Lækkerierne doneres af lokale forretningsdrivende og pakkes af de frivillige. Formålet med at aflevere ramadanpakker på hospitalerne er at give patienter med muslimsk baggrund en oplevelse af, at der er nogen, som har set og anerkendt deres kulturelle og religiøse baggrund. Samtidig forsøger Muhabet ved at aflevere ramadanpakker til hospitalerne at sætte fokus på og informere om en stadigt voksende gruppe af patienter, der har en anderledes baggrund, andre traditioner og som følge heraf også nogle andre behov end de etnisk danske patienter. I forbindelse med afleveringen af ramadanpakker er Muhabet desværre blevet afvist af enkelte af de psykiatriske afdelinger – formentlig fordi initiativet tolkes som del af en religiøs forkyndelse frem for som en anerkendelse af patienternes kulturelle baggrund.

Historien om D

D er oprindeligt fra Irak og er formentlig omkring 50 år gammel. Han er flygtning og blev hentet til Danmark fra Rafailejren i Saudi Arabien efter den første Kuwaitkrig. D var psykisk lidende allerede, da han var i lejren i Saudi Arabien. Han er i dag meget paranoid, og det er derfor vanskeligt at have en samtale med ham ved hjælp af en tolk. Han mistænker tolke og andre irakere for at være stikkere. Kort tid efter ankomsten til Danmark fik D tilkendt førtidspension. Han har aldrig påbegyndt danskundervisning på grund af sin psykiske lidelse.

Najib har lært D at kende ved at tolke for ham ved et københavnsk socialcenter. I modsætning til de andre tolke, som D har haft, har han tillid til Najib. To år senere møder Najib D på en lukket afdeling på et psykiatrisk hospital, hvor han er indlagt i 6 måneder. Najib skal tolke for D. Men D's tilstand er så dårlig, at samtalerne meget ofte kun handler om medicin og meget sporadisk om hans lejlighed og om en drøm om at rejse til Jordan.

Under indlæggelsen bliver D's tilstand forværret. Han er meget usoigneret og hans tøj er snavset. Han kæderyger og spiser kun lidt. D deltager ikke ved morgenmaden på hospitalet, og han deltager ikke i nogen former for aktivitet.

D taler ikke med nogen på hospitalet – dels fordi han angst og paranoid, dels fordi han ikke kan tale dansk. De eneste øjeblikke, hvor D taler med nogen er når Najib er der som tolk og taler arabisk med ham.

Efter indlæggelsen bliver D udskrevet til egen lejlighed. Efter ca. et halvt år indlægges han igen på hospitalet. Denne gang for en længere periode end før. I forbindelse med udskrivningen fra hospitalet søger distriktspsykiatrien på D's vegne om en støttekontaktperson og hjælp i hjemmet, fordi man vurderer, at D ikke kan klare sig selv. D får afslag fra Københavns Kommune på begge ønsker.

D kan ikke lave mad, han kan ikke gøre rent, købe ind, vaske tøj og han kan heller ikke vaske sig selv. Ved et af Najibs hjemmebesøg ryger D meget og bruger et glas med vand i som askebæger. Senere drikker han af selv samme glas!

D er helt alene i Danmark. Fordi han er, som han er, er D udstødt i enhver sammenhæng. På grund af sin psykiske lidelse oplever han, at han er udstødt blandt arabisktalende og blandt muslimer og på grund af sproglige og kulturelle barrierer er han også udstødt blandt danskere.

Najib henvender sig til Distriktspsykiatrien for at få henvist D til Muhabet. Nogle gange henter Najib D i hjemmet, andre gange følger D's kontaktperson fra distriktspsykiatrien ham til Muhabet. D lærer også at tage bussen til og fra Muhabet.

I D's første tid i Muhabet vil han ikke deltage i fællesmåltidet. Med tiden erfarer man, at D's modvilje imod at deltage i måltiderne skyldes, at han ikke vil spise Muhabets med uden at betale. Der bliver derfor lavet en aftale med ham om, at han kan lægge penge i en kaffedåse.

D kommer jævnligt i Muhabet. Han taler dog aldrig med nogen, men sidder og følger med i hvad der sker i cafeen og drikker sin te i tavshed. En dag, da Najib er i gang med at lave te, rejser D sig fra stolen og siger 'kardemomme'. Irakisk te laves af sort te og kardemomme, og fra den dag af blev det Muhabets te!

I Muhabet accepteres D som det menneske, han er. D har haft svært ved at finde ud af, hvilke dage der er kvindedage. Derfor er han mødt op på kvindedagen adskillige gange. Kvinderne accepterer dog dette. De har aldrig omtalt D's tilstedeværelse.

Der er lange perioder, hvor D bliver væk fra Muhabet. Men pludselig dukker han op igen. Der er

ingen der ved, hvor han er i de mellemliggende perioder.

Når D kommer i Muhabet ser han børn, som smiler, mødre, der ammer og mennesker, som er sammen med hinanden. Han ser livet omkring sig og bliver selv en del af dette liv. D bliver et menneske, som er en del af et fællesskab og ikke kun et menneske, som har det dårligt.

Kapitel 7 – Besøgsstatistik

I forbindelse med denne erfaringsopsamling er der i en periode på fem uger ført statistik over de besøgende i Muhabet. Statistikken viser, at Muhabet i gennemsnit har besøg af 24 gæster på de almindelige dage (det vil sige mandag, tirsdag, onsdag og fredag). På kvindedagene (det vil sige torsdag) har Muhabet i gennemsnit besøg af 15 gæster.

Hver uge har Muhabet i gennemsnit haft besøg af to nye gæster. Desuden har der været besøg af gæsternes børn tre til fem dage om ugen. De fleste dage har et til to børn været på besøg, mens der enkelte dage har været tre til fire børn på besøg. En til to dage om ugen har der ikke været nogen børn på besøg.

	Uge 1		Uge 2		Uge 3		Uge 4		Uge 5	
	Gæster	Børn	Gæster	Børn	Gæster	Børn	Gæster	Børn	Gæster	Børn
Mandag	24	1	19		22	1	24	2	28	1
Tirsdag	22	1	17		28	1	16		22	2
Onsdag	22	2	25	2	25	1	26	4	27	2
Torsdag	16	2	15	2	14		12	4	18	2
Fredag	24		21	1	29		25	3	33	2
Nye gæster	2		4		2		2		0	

Ser man mere detaljeret på besøgsstatistikken tegner der sig et mønster i gæsterne besøgsfrekvens. På en uge er der i gennemsnit 12 gæster, som besøger Muhabet næsten alle ugens dage. Gennemsnitligt 14 gæster besøger Muhabet to-tre dage om ugen, mens gennemsnitligt 23 gæster besøger Muhabet en dag om ugen. Samlet set betyder, at i alt 49 gæster forskellige gæster kommer i Muhabet hver uge med forskellig frekvens.

	Uge 1	Uge 2	Uge 3	Uge 4	Uge 5
Et ugentligt besøg	22	27	22	21	25
To-tre ugentlige besøg	13	13	12	17	15
Fire-fem ugentlige besøg	12	8	16	10	14
Antal ugentligt besøgende gæster i alt	47	48	50	48	54

Endelig har Muhabet også jævnligt besøg af frivillige netværkspersoner, praktikanter og øvrige besøgende. De øvrige besøgende kan eksempelvis være journalister, støttekontaktpersoner eller pårørende.

Nedenstående viser besøgsfrekvensen for frivillige (F), praktikanter (P) samt øvrige besøgende (B).

	Uge 1			Uge 2			Uge 3			Uge 4			Uge 5		
	F	P	B	F	P	B	F	P	B	F	P	B	F	P	B
Mandag	2		4	3		2	4		2	6			2	1	5
Tirsdag	1	1	2	2		2	2	1	1	1			4		2
Onsdag		1		3			3	1	3	2		2	2	1	2
Torsdag	4	1	4	4	1	3	7	1		2		3	5		1
Fredag	2		3	1			2	1	12	2		6	2	1	1

Ovenstående statistik viser, at der gennemsnitligt er to frivillige netværkspersoner tilstede i Muhabet hver dag. Derudover er Muhabets fire faste medarbejdere som regel alle til stede i cafeen. Det betyder, at der som oftest er ca. seks personer, der i rollen som vært eller frivillig drager omsorg for Muhabets gæster mange gæster. Gennemsnitligt er der ca. fire gæster per medarbejder eller frivillig i Muhabet. På kvindedagene er fordelingen dog lidt anderledes, idet der er færre gæster på besøg disse dage, mens der i reglen er lidt flere frivillige til stede om torsdagen. Gennemsnit er fire frivillige netværkspersoner til stede på kvindedagene. Til gengæld er der kun tre medarbejdere tilstede, i og med at Muhabets mandlige medarbejder ikke er tilstede. Det betyder, at der samlet set er to gæster per medarbejder eller frivillig på kvindedagene.

7.1. Konklusioner på baggrund af besøgsstatistikken

Erfaringsopsamlingens besøgsstatistik viser med al ønskelig tydelighed, at Muhabet-modellen tilbyder en ramme, som er attraktiv for psykisk lidende mennesker med flygtninge- eller indvandrerbaggrund at benytte sig af. I og med at Muhabet i gennemsnit har besøg af 24 gæster på hver af ugens almindelige dage, samt 15 gæster på kvindedagene – og i og med at der hver uge er besøg af to til fire nye gæster – er der noget der tyder på, at Muhabet formår at tilbyde et værested, som dels er attraktivt for psykisk lidende med flygtninge- eller indvandrerbaggrund, dels formår at rumme de enkelte gæster i deres individuelle processer hen imod et mere værdigt hverdagsliv.

At Muhabet har så stor og trofast en gruppe af besøgende, kan ses som udtryk for, at Muhabet-modellen har en betydning for disse menneskers liv og at den også i større eller mindre omfang har en betydning i forhold til deres muligheder for at komme sig. En vigtig forudsætning for at komme sig over alvorlige psykiske lidelser er som nævnt interaktion og relationer til andre mennesker. Og første skridt på vejen til at etablere sådanne relationer kan meget vel være at møde op til fællesspisning og kærligt samvær i Muhabet.

Historien om E

E er oprindeligt fra Tyrkiet. I 1970'erne kommer hun til Danmark som 19-årig for at bo sammen med sin mand, som var kommet til Danmark nogen tid før. E har igennem årene haft mange forskellige jobs, og har blandt andet arbejdet som fabriksarbejder og som rengøringskone.

E får en datter med sin første mand. Men manden er voldelig, så E flytter på krisecenter og bliver senere skilt. E rejser til Tyrkiet med sin datter og efterlader hende hos sine forældre. Hun kommer ikke med tilbage til Danmark.

E bliver gift igen – men bliver skilt efter nogen tid. Herefter begynder E at gå meget i byen. Hun begynder også at drikke for meget og møder mange mænd. E bliver gift endnu et par gange, for at nogle mænd kan få opholdstilladelse. Hun bliver dog hurtigt skilt igen.

Da E's bror dør, slår det hende helt ud, og hun bliver indlagt på et psykiatrisk hospital for første gang. Senere – da hendes kæreste, en gift mand, som hun er meget glad for, dør – får hun det igen meget dårligt og bliver indlagt. Over flere år er hun indlagt i lange perioder og får undervejs tilkendt førtidspension på grund af psykisk sygdom.

Emine lærer E at kende i forbindelse med tolkeopgaver på en af de psykiatriske afdelinger, hvor E er indlagt. Det er en lukket psykiatrisk afdeling. E er ensom, og efter sin udskrivning inviterer hun Emine hjem på besøg. Hun inviterer også andre af Muhabets medarbejdere. E er meget glad for at få besøg og snakker om alle de mennesker, hun har kendt i løbet af sit liv. Ind imellem bliver hun ked af det og græder. I et interview til en tyrkisk/dansk avis i 2003 beskriver E sit liv, som et liv alene blandt fem millioner mennesker.

E bliver inviteret til at besøge Muhabet, og et par dage efter kommer hun på sit første besøg. På det tidspunkt har Muhabet kun åbent to dage om ugen.

E har sukkersyge, ryger meget og spiser meget usundt. Hun spiser 2 cheeseburgere om dagen. Da Muhabets medarbejdere møder hende første gang, har hun grimme sår under foden og får også sår på skinnebenene, som ikke vil heles. E bliver sendt ind og ud af de psykiatriske afdelinger og er indlagt ca. en gang om måneden. Hun har fået forbud imod at ringe til vagtcentralen, fordi hun især i weekender ringer til dem af ren og skær ensomhed og angst for at være alene.

E har en bror og en svigerinde i Danmark, men de vil ikke kendes ved hende og besøger hende derfor aldrig.

E begynder at komme regelmæssigt i Muhabet, hvor der nu er åbent hver dag. Hun fortæller åbent om, at hun er psykisk syg og underholder gerne med alle de folk hun kender rundt omkring på de psykiatriske hospitaler. E er vellidt af alle i Muhabet. Hun har humor og kan godt lide at drille medarbejderne og de frivillige i Muhabet. Hun laver også tit sjov med de andre gæster. E er som regel i godt humør, men pludselig kan hun komme at tænke på noget, som gør hende ked af det, og så kan hun begynde at græde.

E har en fotografisk hukommelse (nærmest autistisk), og kan huske de mindste detaljer fra år tilbage. For eksempel kan hun huske, at det var en torsdag eftermiddag, da hun kom til Danmark, og at det var overskyet.

En dag kommer E og fortæller, at hendes sår på skinnebenene er væk! ”Det er fordi jeg får god mad i Muhabet og går til bussen”, siger hun.

E hjælper aldrig til med noget i Muhabet og hun elsker at blive vartet op. Hun mener, at hun har arbejdet nok i sit liv. E får serveret te med sødetabletter og bliver kaldt for 'Muhabets dronning'. En dag skal der snittes friske oliven, som skal lægges i saltlage. Pludselig står E ved bordet og vil hjælpe til. Det minder hende om hendes barndom, hvor hun hjalp sin mor med at snitte oliven. Hun fortæller en masse om sin opvækst i Tyrkiet.

E har dårlig økonomi. Hun har lånt penge i Money Bank, Finans og andre steder, men kan ikke betale dem tilbage. Hun bliver hele tiden fristet og kan ikke overskue konsekvenserne. E kommer i Riebers og betaler i dag så mange afdrag, at hun ikke har mange penge til sig selv. Hun er sat under administration, og kommunen udbetaler hendes pension i ugentlige rater.

E's indlæggelser bliver med tiden færre og færre, og i dag bliver hun stort set ikke indlagt længere. Hun kommer i Muhabet hver dag. Nogle gange slår hun døren op og træder ind i cafeen iført sin imiterede leopardpels og synger en tyrkisk sang eller reciterer et digt. Hun får sin te, snakker, griner, græder og underholder gerne hele Muhabet på én gang.

Ved et fællesmåltid begynder E en dag at fortælle historier fra de forskellige psykiatriske afdelinger, hvor hun har været indlagt. Mange af de andre gæster holder vejret, men bagefter griner de, fordi de alle sammen kan nikke genkendende til det, som E fortæller.

I Ramadanmåneden er E med personalet i Muhabet på besøg på de lukkede afdelinger på Sct. Hans. Hospital for at dele Ramadanpakker ud til de indlagte med muslimsk baggrund. E fortæller at det er noget af det bedste, hun har oplevet længe. Ud over at hun kendte vejen dertil, kendte hun også alle afdelingerne og mødte sågar nogen, hun havde været indlagt sammen med.

E vil gerne til Tyrkiet for at besøge sin mor, datter og barnebarn. Muhabets medarbejdere hjælper hende med at få bestilt en flybillet. E regner med at være af sted i tre måneder, men kommer hjem efter kun en måned. Hun savnede Danmark og Muhabet, siger hun, men Muhabets medarbejdere fornemmer også at det var svært at være der, fordi familien ikke kan forstå hende og hendes psykiske sygdom. " Hun skal bare tage sig sammen...", siger de. Senere taler Emine med hendes mor og datter i telefonen og fortæller om E's sygdom. Næste gang E er tilbage fra Tyrkiet, siger hun til Emine, "Tak, fordi du fortalte min familie om min sygdom".

Da E's mor dør, er hun er i Tyrkiet i 4 måneder. Da hun kommer tilbage, er det første, hun gør, at besøge Muhabet. Gæster, medarbejdere og frivillige kondolerer, og E får grædt ud. Der holdes Sadakat for hende en fredag, hvor alle i Muhabet sender tanker til hende og hendes familie. Muhabet er blevet E's familie.

E bliver indlagt på en åben psykiatrisk afdeling omkring jul. Først vil hun gerne være indlagt julen over, for det er en svær tid, når alt er lukket og der ikke er nogen at snakke med. Hun lader sig dog selv udskrive fire dage efter. På Muhabets første åbningsdag i det nye år besøger E Muhabet igen, og siger stolt, " jeg har været alene i 10 dage uden at snakke med nogen". Det var faktisk en sejr for hende!

E lever i dag sit liv med en dagligdag i faste rammer. Hun kommer i Muhabet hver dag. Derhjemme kommer hjemmesygeplejersker og hjemmehjælper forbi og snakker med E. E sørger selv for at tage sine piller til tiden. Hun laver også selv varm mad i weekenden og vasker selv sit tøj. Og hun er holdt op med at låne penge. E er begyndt at kunne mestre sit liv og sin hverdag.

Kapitel 8 – De henvisende behandlingsmyndigheder

”Det er byens bedste sted. Det siger jeg gerne højt. Jeg har det sådan, at hvis jeg nogensinde skulle blive syg eller kendte nogen som blev det, så ville det være rigtig ærgerligt, hvis man bare var helt almindelig dansk. Men så kunne man måske få lov at komme alligevel. For de kan noget helt særligt, som andre kunne lære noget af. Det er en helt anden imødekommenhed, som i psykiatrien normalt siger, nej, det kan de ikke klare. Men de bliver bare sluset ind i det. Og det er fedt at møde”.
(Ledende ergoterapeut, distriktspsykiatrisk center)

Dette afsnit omhandler de henvisende behandlingsmyndigheders brug af Muhabet og deres vurdering af værestedet. I forbindelse med udarbejdelsen af afsnittet er to sygeplejersker og en ledende ergoterapeut fra tre distriktspsykiatriske centre, en social- og sundhedsassistent fra et psykiatrisk hospital samt en leder af et socialpsykiatrisk værested interviewet.

8.1. De henvisende behandlingsmyndigheders egen målgruppe

De interviewede ’henvisere’ arbejder alle med en målgruppe, som i mange henseender ligner Muhabets målgruppe. Hvad angår målgruppens psykiatriske lidelser oplever man på det psykiatriske hospital såvel som i de distriktspsykiatriske centre og i det socialpsykiatriske værested, at langt størstedelen af patienterne/klienterne/brugere lider af skizofreni. Mange lider dog også af depression, maniodepressivitet, posttraumatisk stresssyndrom, psykoser og tvangstanker. Dertil kommer, at en stor del af de patienter/klienter/brugere, som ’henviserne’ har kontakt til, har overordentligt vanskeligt ved at indgå i sociale relationer, og at de som følge heraf lever meget isoleret og lider under stor ensomhed. Afhængighed af stoffer og alkohol er også en problematik, som man ofte møder – særligt på de distriktspsykiatriske centre.

Der foreligger ikke noget præcist overblik over, hvor stor andelen af patienter/klienter/brugere med flygtninge- og indvandrerbaggrund er på de enkelte distriktspsykiatriske centre. Ej heller har man et helt klart billede af denne statistik på det psykiatriske hospital og i det socialpsykiatriske værested. Generelt tegner ’henviserne’ dog et billede af, at ca. 25 – 40 % af patienterne/klienterne/brugere har flygtninge- eller indvandrerbaggrund.

8.2. Kontakten til Muhabet

Adspurgt om, hvorledes de fem ’henvisere’ har fået kendskab til Muhabet, svarede de fleste, at de fik kendskab til værestedet ved at læse om det. Nogle læste den brochure, som blev sendt rundt på de distriktspsykiatriske centre i forbindelse med Muhabets åbning, mens én stødte på Muhabets annonce i en avis. Endelig fik én af medarbejderne kendskab til Muhabet på en temadag, som Videnscenter for Transkulturel Psykiatri afholdt i 2004.

Fire ud af de fem ’henvisere’ har efterfølgende besøgt Muhabet en eller flere gange sammen med nogle af de patienter/klienter, som de har henvist dertil. Nogle har tillige deltaget i Muhabets konference i 2006.

Alle fem ’henvisere’ fortæller, at de gør en stor indsats for at oplyse såvel deres kolleger som deres patienter/klienter/brugere om Muhabet.

8.3. Henvisningen

De fem ’henvisere’ omtaler alle Muhabet i meget positive vendinger og beskriver det som et relevant tilbud for mange af deres patienter/klienter/brugere. I den forbindelse lægges der generelt sær-

lig vægt på den rummelighed, imødekommenhed og ligefremhed, som de oplever, at Muhabet møder sine gæster med.

”Hvor vi i psykiatrien ofte er bange for at overskride folks grænser, så kan de bare et eller andet, som gør, at de for eksempel får dem med på mavedans. Ved bare at gøre det. Og det er vel også lidt ufarligt for dem, i og med at vi andre har nogle andre roller. Men de kan noget, som andre væresteder ikke kan. Der er en helt anden imødekommenhed. Og man går glad derfra”. (Ledende ergoterapeut, distriktpsychiatrisk center).

Som regel er det den enkelte medarbejder på de distriktpsychiatriske centre og på det psykiatriske hospital, som vurderer, hvornår der skal henvises til Muhabet. Så længe henvisningen ikke strider imod en eventuel behandlingsplan behøver ’henviserne’ med andre ord ikke at få henvisningen godkendt af en overlæge. Ofte benytter de sig dog af muligheden for at diskutere henvisningen med deres kolleger.

Der er relativt stor forskel på, hvor mange gæster de fem ’henvisere’ har henvist til Muhabet. Social- og sundhedsassistenten fra det psykiatriske hospital fortæller, at hun ikke har noget konkret tal på, hvor mange hun har henvist, men at det er temmelig mange, det drejer sig om. Det er dog kun sket én gang, at hun selv er taget sammen med en patient på besøg i Muhabet. Det er imidlertid noget, hun gerne vil gøre igen, da hun oplever det som positivt både for patienten og for relationen imellem hende selv og patienten, at hun har været med ham på besøg.

”Der er en stor forskel på om du giver patienten en folder i hånden, eller om du tager med ham derind og sidder og drikker en kop kaffe og får set sig om og bliver tryk ved det. Og så har man også ligesom noget sammen”. (social- og sundhedsassistent, psykiatrisk hospital)

De to sygeplejersker og den ledende ergoterapeut fra de distriktpsychiatriske centre har også henvist mange klienter til Muhabet. Én af dem fortæller, at hun personligt har henvist seks klienter, men at hendes kolleger på centret derudover også har henvist mange. Hun ved dog ikke, hvor mange af de henviste, som rent faktisk benytter sig af Muhabet. En anden fortæller, at han har henvist fem klienter, som han ved kommer i Muhabet. Derudover har han henvist flere som har valgt ikke at benytte sig af tilbuddet.

Lederen af det socialpsykiatriske værested fortæller, at man fra værestedets side i gennemsnit har henvist otte brugere om året. Hun ved dog ikke, hvor mange af disse brugere, som har benyttet sig af tilbuddet om at komme i Muhabet.

Generelt fremhæver de fem ’henvisere’ det vanskelige ved at motivere deres patienter/klienter/brugere til at benytte sig af de tilbud, som de henviser dem til, herunder Muhabet. ’Henviserne’ oplever ofte, at på trods af at de som henvisere gør et stort arbejde for at motivere og støtte patienterne/klienterne/brugere i at benytte Muhabet, så er det ofte, at de ikke kommer af sted.

”Muhabet er et værdifuldt sted, som jeg synes, at vi skulle have nogle flere af. Der bor mange her, som kunne bruge stedet. Men det gør de ikke”. (Leder, socialpsykiatrisk værested).

’Henviserne’ forklarer først og fremmest det begrænsede fremmøde i Muhabet med patienternes/klienternes/brugernes psykiske lidelser, som ofte medfører store vanskeligheder ved at etablere og indgå i sociale sammenhænge. Samtidig kan det at erkende, at man har brug for social kontakt med andre, være en stor overvindelse.

”Det første skridt, selvom det ligger lige ovre på den anden side af gaden, det er at erkende, at jeg har behovet. At jeg er så ensom, så jeg er nødt til at gå et sted hen, hvor... ja, jeg vil ikke sige at de får løn for det, men tæt på – for at være sammen med mig. Venner, det er nogen man har eller får, fordi de kan lide at være sammen med én. Man går ikke ind et sted med et skilt om halsen, hvor der står, jeg søger venskab og nærvær. Og det er en vanvittig hurdle at komme over i sig selv. Så jeg tror, at de fleste de lader være, indtil de simpelthen ikke kan holde det ud mere”. (Ledende ergoterapeut, distriktspsykiatrisk center).

Ifølge flere af ’henviserne’ kan misbrug af stoffer og alkohol også spille en rolle i forhold til, hvorvidt patienter/klienter/brugere er i stand til at komme ud af døren og af sted til Muhabet samt til hvorvidt de er i stand til at tage del i det sociale samvær i Muhabet. Kulturelle og nationale tilhørsforhold kan også i enkelte tilfælde have betydning for patienternes/klienternes/brugernes lyst til at komme i Muhabet. Endelig fremhæver ’henviserne’ også Muhabets fysiske placering som en hindring for fremmødet. For nogle er det at komme rundt i byen på egen hånd og eksempelvis benytte sig af offentlige transportmidler en næsten umulig opgave. Så medmindre de nærmest bor dør om dør med Muhabet, kan transporten til værestedet være en betydelig barriere for deres fremmøde.

Flere af ’henviserne’ fortæller, at de forsøger at hjælpe patienterne med at komme af sted til Muhabet ved at tilbyde at tage med dem de første gange. For nogle er dette tilstrækkeligt til, at de har mod på at besøge Muhabet, men for andre forbliver de psykiske og sociale barrierer uoverstigelige.

8.4. Værdifulde elementer i Muhabet-modellen

Når de fem ’henvisere’ på trods af dette vælger at forsøge at henvise mange af deres patienter/klienter/brugere til Muhabet, så skyldes det, at de betragter Muhabet som et velegnet tilbud for mange af disse patienter/klienter/brugere.

Når ’henviserne’ skal beskrive Muhabet som værested, så fremhæver de generelt følgende faktorer:

- **Det multikulturelle.** Først og fremmest ser ’henviserne’ det som positivt, at Muhabet specifikt henvender sig til gruppen af psykisk syge med flygtninge- og indvandrerbaggrund. De oplever, at der eksisterer et behov for væresteder for denne gruppe, som sætter fokus på – og giver plads til – gæsternes forskelligartede kulturelle, sproglige og nationale tilhørsforhold. Men de oplever også, at der ikke eksisterer særligt mange andre steder end Muhabet, som er i stand til at imødekomme dette behov. *’De etnisk danske patienter har det samme isolations- og ensomhedsproblem. Men de har nok bare flere steder at gå hen’.* (Sygeplejerske, distriktspsykiatrisk center).
- **Velkomsten.** ’Henviserne’ beskriver den måde hvorpå Muhabets medarbejdere byder sine gæster velkomne som særligt åben og imødekommende. *Den måde der bliver taget imod gæsterne på, den er fantastisk. Fordi der går du ind og rammer nogle af deres traditioner. Det bliver meget hjemmevant for dem’.* (Social- og sundhedsassistent, distriktspsykiatrisk center). Ifølge ’henviserne’ formår Muhabet at signalere til sine gæster, at de ønsker og sætter pris på samværet med dem. *’Der er en helt anden ’vi vil dig så gerne’-holdning. Uden den der blufærdighed, som mange danskere har med, at man ikke vil være til besvær. De vælter bare ind over folk’.* (Ledende ergoterapeut, distriktspsykiatrisk center).
- **Rummeligheden.** ’Henviserne’ oplever Muhabet som et usædvanligt rummeligt værested. Rummeligheden giver sig blandt andet udslag i, at der kommer gæster med utallige nationale tilhørsforhold, herunder også dansk. Men det giver sig også udslag i, at alle gæster accepteres uanset diagnoser, social status, køn, alder og nationale og kulturelle tilhørsforhold. Desuden fremhæver ’henviserne’ Muhabets rummelighed, hvad angår gæsternes måde at

være i Muhabet på. *'Jeg synes, der var en enormt stor rummelighed. Der var plads til ham den indelukkede, som bare ville have sin kaffe og sidde for sig selv. Og der var plads til alle de her damer, som gerne ville sidde og snakke sammen. Og den rummelighed synes jeg bare, var så dejlig. Og atmosfæren var meget afslappet'*. (Social- og sundhedsassistent, psykiatrisk hospital). Samtidig understreges det af flere, at Muhabet forekommer at være særligt god til at rumme og imødekomme de gæster, som har særligt svært ved social kontakt.

- **Friheden for krav.** Princippet om, at Muhabets gæster ikke skal mødes med krav om fremmøde på bestemte dage og deltagelse i forskellige aktiviteter eller med forventninger om personlig udvikling, beskrives som betydningsfuldt af de interviewede 'henvisere'. Det at man kan få lov at være i Muhabet uden at skulle præstere – at man bare kan *være* – ses som noget meget positivt. *'Der er mange af vores patienter, der godt kunne bruge et sted, hvor man kan få lov til bare at være. For det er mange gange det, det handler om'*. (Social- og sundhedsassistent, distrikpsykiatrisk center).
- **At det er gratis.** 'Henviserne' fremhæver også det gratis princip i Muhabet som betydningsfuldt for deres patienter/klienter/brugere. Ofte har de nemlig meget få penge til rådighed hver måned, enten fordi de har svært ved at administrere deres egen økonomi, eller fordi de bruger deres penge på stoffer og alkohol. Derfor har det stor betydning for mange, at de kan komme i Muhabet og få et gratis måltid mad. Samtidig medvirker det gratis princip til at give gæsterne en følelse af at være velkomne i Muhabet. *'Man har en fornemmelse af, at det er et levende sted. Det er ikke et stift og rammefyldt sted, hvor man betaler så og så meget for at komme'*. (Ledende ergoterapeut, distrikpsykiatrisk center).
- **At der tales til sanserne.** Det, at man i Muhabet forsøger at tale til gæsternes sanser, beskriver 'henviserne' som betydningsfuldt for patienternes/klienternes/brugernes trivsel i Muhabet. De oplever, at Muhabet ved at stimulere gæsternes sanser med genkendelige dufte, lyde og smagsindtryk giver sine gæster en følelse af at høre til.
- **Anonymiteten.** 'Henviserne' fremhæver muligheden for, at man kan være anonym som en vigtig faktor for de patienter/klienter/brugere, som de henviser til Muhabet. Det giver en tryghed for de henviste at vide, at der ikke sker nogen form for overvågning eller indberetning i Muhabet.

Når de fem 'henvisere' på baggrund af deres kendskab til og syn på Muhabet vælger at henvise en patient/klient/bruger til Muhabet, så sker det som regel på baggrund af en vurdering af vedkommendes behov for social kontakt. De patienter/klienter/brugere med flygtninge og indvandrerbaggrund, som henvises til Muhabet, er ofte dem, som lever aller mest isoleret. Enkelte af 'henviserne' henviser dog stort set alle deres klienter med flygtninge- og indvandrerbaggrund til Muhabet. Endvidere fortæller lederen af det socialpsykiatriske værested, at hun som regel informerer alle sine gæster med flygtninge- og indvandrerbaggrund om Muhabets eksistens, og at hun opfodrer de gæster, som lader til at have svært ved at integrere sig i hendes værested, til at besøge Muhabet.

8.5. De henvistes udsagn om Muhabet

Om end nogle patienter/klienter/brugere har sværere ved at sætte ord på deres oplevelser i Muhabet end andre, så fortæller de fem 'henvisere', at dem som de har henvist og som kommer i Muhabet, generelt er glade for at komme i værestedet. Blandt andet giver de besøgende udtryk for, at de føler sig velkomne i Muhabet og at de oplever, at der bliver sat pris på samværet med dem. De giver også udtryk for, at de oplever det som positivt, at der ikke stilles krav til dem i Muhabet. En af henviserne citerer en patient:

"Man kan jo bare få lov til at være der". (Social- og sundhedsassistent, distrikpsykiatrien).

Selvom de henviste patienter/klienter/brugere er glade for at komme i Muhabet, så giver enkelte også udtryk for, at de nogle gange har svært ved at komme af sted. Dels fordi de føler sig usikre og skrøbelige, dels fordi afstanden til Muhabet er for stor, og transporten derhen er for uoverskuelig. Som en af 'henviserne' klienter udtrykker det:

"Når jeg har behovet for at tage et sted hen, så har jeg ikke energien. Og når jeg har energien, så har jeg ikke behovet". (Ledende ergoterapeut, distriktspsykiatrisk center).

Flere af 'henviserne' patienter/klienter/brugere udtrykker i den forbindelse et behov, at deres kontaktpersoner fra distriktspsykiatrien tager med dem på besøg i Muhabet.

8.6. Alternative henvisningsmuligheder

Generelt giver 'henviserne' udtryk for, at der ikke eksisterer tilstrækkelige alternativer til Muhabet. 'Henviserne' fortæller, at de synes, at der er for få tilbud, der retter sig specifikt imod gruppen af psykisk syge med flygtninge- eller indvandrerbaggrund, og efterlyser flere tilbud til denne gruppe i København.

Af mulige eksisterende alternativer til Muhabet nævner 'henviserne' blandt andet Fountainhouse, Café 24, Mamma Mia, Askovgården, Sidelinien. Ingen af disse steder henvender sig dog specifikt til psykisk syge med flygtninge- og indvandrerbaggrund.

8.7. anbefalinger fra de henvisende behandlingsmyndigheder

Om end de fem interviewede 'henviserne' i tidens løb har henvist et stort antal patienter/klienter/brugere til Muhabet, så er det ikke alle relevante henvisningsmyndigheder, som benytter sig af muligheden for at henvise til Muhabet. Flere af de interviewede 'henviserne' anbefaler i den forbindelse, at Muhabet forsøger at synliggøre sig selv lidt mere – særligt i forhold til de psykiatriske hospitaler. Endvidere efterspørger enkelte af 'henviserne' længere åbningstider i Muhabet.

8.8. Muhabet-modellen som inspiration i det offentlige system

Adspurgt om, hvorvidt der er elementer i Muhabet-modellen, som det er muligt at lade sig inspirere af i det offentlige psykiatriske og socialpsykiatriske system, nævner en 'henviser' velkomsten i Muhabet. Den måde, hvorpå Muhabet byder sine gæster velkommen i Muhabet, ses som noget, man blandt andet kan lade sig inspirere af på de psykiatriske hospitaler. En anden 'henviser' nævner endvidere fraværet af fokus på sygdom i Muhabet, som en inspirerende tilgang, der kan bidrage til, at behandlere i højere grad ser deres patienter/klienter som hele mennesker, og ikke kun som psykisk syge mennesker.

Kapitel 9 – Efterskrift

Jeg er så heldig, at jeg siden Muhabet åbnede dørene første gang, har været gæst flere gange. Ja, jeg kendte endda til det allerede kort efter, at tankerne om stedet begyndte at udvikle sig til noget mere håndgribeligt.

Det er et privilegium, at få lov til at følge et projekt, mens det udvikler sig. Ikke mindst har jeg været glad for at se, at den form for arbejde, som jeg gennem mange år har været optaget af, virkelig har kunnet udvikle sig og finde sin form.

I 2004 skrev jeg i min bog om socialpsykiatri, at socialt arbejde med mennesker med sindslidelser skulle passe på ikke at føre traditionerne fra psykiatrien videre ved fortsat alene at fokusere på det enkelte individ og hans eller hendes symptomer. I stedet burde man interessere sig for og forholde sig til det felt, hvor det sociale og mellemmenneskelige liv udfolder sig. Det, jeg dengang skrev om, var altså, at man, når man skal dække nogle behov hos sindslidende, ikke blot bør lade sin opmærksomhed være rettet mod individet selv, men også må forholde sig til deres liv, deres vaner, deres glæder og sorger, til deres ægtefælle, børn, forældre og søskende. Det gennemfører man her i Muhabet så grundlæggende ægte, har mit indtryk været, og det kan jeg så nu også læse ud af erfaringsopsamlingen.

Jeg havde også dengang i 2004 et ønske, som jeg beskrev i bogen, om, at socialt arbejde med sindslidende ikke skulle stræbe efter resultater og have særlige mål, men derimod sammen med den sindslidende skulle åbne veje til et godt liv både overordnet og lige nu og her, når lejlighed giver sig. Hvis det så gav nogle mere vedvarende forandringer, som kunne kaldes resultater, var det også i orden at tage det med og glæde sig over, at når man – hvad enten man er sindslidende eller ej – føler anerkendelse, føler sig vellidt og bliver respekteret som den, man er, så får man det faktisk bedre og får overskud til at ændre.

Og jeg tænkte dengang, at mon dog ikke den rent menneskelige forholden sig til andre var lige så nødvendig som den professionelle objektivisme. At det at vove – for det er noget, man vover – at forholde sig som et menneske, selv sårbar og åben, til andres svære liv, havde sin helt egen betydning for begge parter. Og at det at være menneske sammen med dem, man også var hjælper over for, måtte være en del af det, som kunne kræves af den professionelle.

Når jeg nu ser tilbage på det, jeg forestillede mig og ønskede mig af en god socialpsykiatrisk aktivitet dengang, jeg skrev min bog, og tænker på, hvad jeg har set i Muhabet over de sidste 4- 5 år, kan jeg se, at det kan lade sig gøre. Det er muligt at behandle mennesker med sindslidelse godt uden at tage dem i behandling. Det kan så være, at den form for behandling, som man som regel forbinder med psykiatrien, bliver givet et andet sted. Det er godt nok – men ikke tilstrækkeligt.

Når det så er sagt, synes jeg også, det er værd at gøre sig tanker om, at Muhabet tilbyder noget, som jeg har fornemmelse af, er ganske svært for mange andre, nemlig at give et tilbud til mennesker af udenlandsk herkomst, som er sindslidende. Det er under ingen omstændigheder let at skulle bosætte sig i et fremmed land med en anden kultur og et sprog, som man kan have svært ved at lære at forstå ordentligt. Hvis man så også har en sindslidelse, bliver det ikke lettere. Det vidner vel den store andel af personer med udenlandsk herkomst, som dømmes til psykiatrisk behandling, om. Der er ingen belæg for at mene, at indvandrere skulle være mere kriminelle i forbindelse med sindslidelse end andre. Så det må være et andet sted, man skal finde årsagen. Det kunne være, at den skal findes i, at der mangler sociale tilbud til sindslidende indvandrere. Måske er det sådan, måske ikke. Men

under alle omstændigheder er Mødet et nødvendigt tilbud, som måske rækker langt længere ud, end det på nogen måde er muligt at registrere og at måle. Det kan ingen vide, men jeg tror det.

Preben Brandt,

Dr.med., speciallæge i psykiatri

Formand for Rådet for Socialt Udsatte og projekt UDENFOR

Kapitel 10 – Litteraturliste

- Andersen, Linda Lundgaard, Stine Neerup & Pernille Gauchi: *Paragraf 18 – en casebaseret analyse af samarbejdet mellem kommunerne og de frivillige sociale foreninger*, Velfærdsministeriet, 2007.
- Ejrnæs, Morten, *Socialt miljøarbejde i lokalsamfundet*, Hans Reitzels Forlag, 1997.
- Fyrand, Live, *Sociale netværk*, Universitetsforlaget Oslo, 1992.
- Honneth, Axel: *Behovet for anerkendelse*, Hans Reitzels Forlag, 2005
- Jensen, Peter & Esther Malmborg, *Udskrevet til samfundet*, UFC-Børn og Unge, 2005.
- Lashley, Conrad & Alison Morrison, *In search of hospitality: Theoretical perspectives and debates*, Elsevier Ltd., 2004.
- Malmborg, Esther og Jimmi Gade Nielsen, *Projekt De Vilde Unge – en evalueringsrapport*, Københavns Kommune & Udviklings- og Formidlingscenter for Socialt Arbejde med Unge.
- Mathiesen, Thomas, *Det ufærdige*, Hans Reitzels Forlag, 1973.
- Nissen, Morten og Lone Clausen, *Rammer der rykker – Erfaringer og analyser fra et social-kulturelt udviklingsprojekt*, Dafolo Forlag, 1997.
- Pedersen, Knud Erik: *Drop afmagten – skab kontakten til usædvanlige unge*, Socialministeriet, 1999.
- Skytte, Marianne (og Nina Hannemann & Susanne Phil Hansen): *Fra udfordring til udvikling*, KA-BU projektet, 2005.
- Skytte, Marianne, *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde*, Hans Reitzels Forlag, 2007.
- Thomsen, Jette Møller: *Gæstebud*, Aalborg Universitet, 2006.
- Topor, Alain, *Recovery – At komme sig efter alvorlige psykiske lidelser*, Hans Reitzels Forlag, 2003.

Bilag 1 – *Både vanvittig og fornuftig*

Baggrundsnotat³²

At komme sig - (hvordan) kan mennesker med psykisk lidelse komme sig?

At indsamle og formidle erfaringer fra Muhabets virksomhed handler også om at få stedets praksis placeret ind i den kontekst, som den udspiller sig indenfor. Muhabet er et værested for psykisk lidende mennesker med indvandrer- eller flygtningebaggrund. Dens virksomhed udspiller sig i tilslutning til den psykiatriske verden og skal derfor forstås i sammenhæng hermed.

Tilgang og tænkning bag Muhabets virksomhed ligger (på overbevisende måde) i tråd med den tænkning, der rummes i et udvidet recovery-begreb om, hvordan mennesker med alvorlig (kronisk?) psykisk lidelse kan finde "vejen opad" og finde mening og sammenhæng i deres tilværelse.

Recovery-begrebet er anvendt i løbet af de sidste ti år og omtales som et paradigmeskift væk fra kronicitetsparadigmet. Recovery er forbundet med menneskets *egen aktive* indsats. Ydre faktorer og mennesker i de nærmeste omgivelser som familie og professionelle kan enten hæmme eller fremme denne proces. Dette står i modsætning til rehabilitering, hvor professionelle *gør* noget *for* brugeren.

Her i dette afsnit fremdrages i korte træk nogle udvalgte aspekter ved recovery (fra Topor, 2003) som baggrund for en beskrivelse af Muhabets virksomhed og erfaringer. Muhabets praksis kan spejles i eller sammenholdes med væsentlige aspekter i tænkningen bag recoverybegrebet.

Lighedstegn mellem psykisk lidelse og kronicitet

At være psykisk forstyrret medfører lidelse. Diagnostisering af psykisk lidelse har historisk set været under konstant forandring, og der findes ikke entydig viden om sygdommenes baggrunde og sammenhæng. Der findes således ingen konsensus indenfor den psykiatriske verden om hverken årsager eller relevant behandling.

Alvorlige psykiske sygdomme som skizofreni, manio-depressivitet m.fl. anses i almindelighed indenfor psykiatrien for kroniske sygdomme, som man ikke kan blive helbredt for. En person, som får denne diagnose, kan måske nok have det godt i lange perioder – også perioder på mange år – hvor han/hun er symptomfri. Det ses imidlertid ikke som udtryk for helbredelse, men som et udtryk for, at sygdommen er i "dvale" og dermed har en indbygget risiko for at udvise symptomer på ny, personen kan få tilbagefald. Hvis en person viser sig at være rask og symptomfri resten af livet, vil man indenfor psykiatrien være tilbøjelig til at vurdere, at der har været tale om en forkert diagnose. Alvorlig psykisk lidelse forbindes med andre ord med kronicitet, og kronicitet og helbredelse udelukker i den forståelse hinanden.

Behandling af kronisk syge sigter ikke mod helbredelse, men mod at behandle og reducere symptomerne for at skabe lindring og bedre livskvaliteten.

Kronicitet som identitet

Der er store konsekvenser både socialt og psykologisk af kronicitet. Den kroniske lidelse får en central rolle i forhold til hverdagslivet og den syge persons identitet. Personen er nødt til at tilpasse sit

³² Bygger på Alain Topor, 2003.

liv og sine aktiviteter til lidelsen. Ofte er der tale om langvarige sygemeldinger med indlæggelse på hospital. Man ved at ophold i totalinstitutioner³³ kan give (alle) mennesker psykiske forstyrrelser. Langvarig hospitalisering handicapper mennesker, så den viden, man opnår her, er måske i højere grad viden om institutionaliserede menneskers problemer/identitet snarere end viden om problemer /identitet ved psykisk lidelse.

Mange glider helt ud af arbejdsmarkedet med store økonomiske konsekvenser til følge. Personens ændrede identitet ses af omgivelserne først og fremmest som symptom på sygdom og ikke som et udtryk for den sociale situation, den syge er havnet i. Personen ændrer sig, udvikler et "handicap" med hensyn til at kommunikere, bevæge sig omkring, arbejde og deltage i det sociale liv. Der er ofte tale om overfølsomhed, tilbagetrukkethed, dårlig hygiejne m.m. Denne funktionshæmning ses almindeligvis som lige så kronisk som selve lidelsen.

Alle årsager projiceres over på det syge menneske. Men den kroniske udvikling er forbundet med disse menneskers sociale liv. De skader, som hospitalisering eller institutionalisering medfører, forøges i en stigmatiseringsproces, som gør det umuligt at vende tilbage til det tidligere liv. Selvbilledet og andres billede af personen er ændret og præget af de kulturelt dominerende forestillinger om sindssyge og kronicitet. Pointen er, at kronicitet skabes i samspil mellem sygdom og den syges miljø. Diagnose og prognose bør således behandles som forskellige aspekter ved psykosen.

Recoverybegrebet – 'at komme sig'

Forskellige forskningsresultater viser, at mange af de psykisk lidende mennesker får det bedre. Der foreligger ikke viden, som dokumenterer en relation mellem behandling og bedring, og heller ikke mere specifikt om, hvad der i behandlingen har ført til bedring. Dog er der fra anden forskning viden om, at det virksomme snarere er kvaliteter ved relationen mellem behandler og patient end det er selve behandlingsmetoden³⁴.

Skizofreni kan for det enkelte menneske være en måde at håndtere sit liv på og kan set på den måde være en livsform snarere end en sygdomstilstand. Psykotiske symptomer kan forekomme hos alle mennesker – man kan finde symptomer på skizofreni hos normale. Modsvarende finder man også normalitet hos mennesker med alvorlige psykiske forstyrrelser.

Hvis der mangler (viden om) effektiv behandling, hvad gør så, at mange alligevel kommer sig? Det spørgsmål stiller psykologen Alain Topor sig og prøver selv at besvare det ved dels at samle viden om forskning om at komme sig, dels ved selv at lave en kvalitativ, empirisk undersøgelse af 16 personer, der efter en række opstillede kriterier "er kommet sig" efter psykisk lidelse.³⁵

Recovery betyder 'at komme sig'. At gennemleve en psykose er en "omvæltende erfaring". At komme sig handler ikke om at blive som før, da ingen mennesker, der har gennemlevet en psykose, bliver som før. Recovery handler snarere om, at personens oplevelse af magt over sit eget liv er i fokus. At komme sig må ses som en proces med små skridt, og vurdering heraf er og forbliver en subjektiv bedømmelse, da det enkelte menneske er bedst egnet til at bedømme i hvor høj grad, det er kommet sig.

Begrebet åbner for, at den syge person selv spiller en rolle i processen med at komme sig. At komme sig indebærer at lære at leve med, mindske eller måske blive fri for symptomer, at genvinde sine funktioner og langsomt reducere sine sociale handicaps (kommunikere, bevæge sig omkring, evt.

³³ Goffmann (1985) "Anstalt og menneske" og Bettelheim (1986) "Surviving the Holocaust" i Alain Topor, 2003, p. 40-41.

³⁴ Frank og Gunderson (1987) i Alain Topor, 2003, p. 120.

³⁵ Topor, 2003.

arbejde, deltage i det sociale liv). At komme sig socialt kan (sagtens) kombineres med behandling (medicin, psykoterapi).

Omdrejningspunkter i processen med at komme sig

I opsamlingen fra analysen af Topors empiriske undersøgelse fastslår han, at mange – alle – kan komme sig, og at de er aktører i eget liv.

Anden forskning om bedringsprocessen betoner bl.a. afhængighed af støtte fra personer i den syges nærhed: Støtte, tillid, håb og accept som fremmede faktorer. Vejen tilbage – opad – går via helt hverdagslige situationer. En hverdagsagtig indsats – udført af ”ikke-læger” er hjælpsom. Den langvarigt syges vigtigste netværk vil ofte være reduceret til professionelle behandlere, evt. pårørende og andre psykisk forstyrrede.

Som fremmede faktorer i processen med at komme sig fremhæves bl.a. personens egen aktive rolle, betydningen af andre personer, hverdagssituationernes symbolske værdi, følelsen af håb, oplevelsen af empati – at blive set, hørt og respekteret. Som andre bidragende faktorer nævnes:

- Accept af sin sygdom
- Professionelles og pårørendes rolle
- Behov for aktivitet
- Behov for medicin

Topor ønsker imidlertid at forstå hvordan disse fremmede faktorer *giver sig udtryk i praksis*. Gennem de interviewedes praksisfortællinger kan vi lære om situationer og elementer, som gør det abstrakte konkret. Hvordan virker disse fremmede faktorer? Hvorfor kommer nogle sig, andre ikke? Og hvorfor kommer nogle sig mere end andre? (sygdommens kompleksitet er en barriere).

Topor vil undersøge

- Hvad er vigtige faktorer i processen
- Hvordan er disse vigtige faktorerers beskaffenhed?
- Hvordan samvirker de forskellige faktorer med hinanden?

Undersøgelsen peger på, at det at komme sig er en individuel proces, og at den syge betræder stier, som ikke er kendte på forhånd. Der er ingen kendt model for ”roleexit”³⁶, som han kan forvente at måtte følge. Analysen af interviews understreger også den enkeltes behov for en sammenhængende fortælling om sig selv og sit liv, før, under og efter psykosen. Alle er hele tiden meningsøgende, der er tale om en konstant meningsskabende proces. Bedring er forbundet med, at personen knytter an til kulturelt accepterede meningskonstruktioner.

Topor finder fire gennemgående forklaringsmodeller på bedring (fire meningsbærende kategorier) hos de interviewede:

1. Psykoterapeutisk mening (at møde den gode behandler)
2. Medicinsk mening (endelig at få den rigtige medicin)
3. Spirituel mening (at finde en åndelig forklaring)
4. Interaktionens mening (at blive bekræftet gennem mødet med andre mennesker)

I denne sammenhæng (= Muehabet) sættes fokus på interaktionens mening – det at komme sig gennem samspil med andre med- og modaktører. Hvilke gennemgående elementer fra helt konkret

³⁶ Topor, 2003.

samspil med andre er det, interviewpersonerne beretter om som hjælpsomme og betydningsfulde i processen med at komme sig?

Betydningsfulde elementer i samspil med andre med- og modaktører

En række undersøgelser påpeger, at mennesker med psykosediagnose har et mindre og anderledes netværk end befolkningen i øvrigt – også sammenholdt med neurosepatienter (færre personer uden for familie og professionelle behandlere). I forbindelse med skizofrenidiagnose tales ligefrem om, at starten herpå er en netværksskrise, hvor der sættes spørgsmålstejn såvel ved den syges egen identitet som hans families

Ensomhed og isolation er markant – især i sygdomsperioder, men også derefter. ***De interviewede, der er kommet sig, sætter uden undtagelse forholdet til andre mennesker i centrum for deres bedringsproces.*** (også dyr kan dog være hjælpsomme).

Andre mennesker kan være vigtige som stedfortrædende bærere af håbet om et andet liv end den kronisk syges. Andre kan give materiel støtte, og de kan modtage omsorg fra den syge. De kan stå for forskellige former for kontinuitet og helhed i den syges liv. Endelig er det i relationen til andre, at den syge afprøver sig selv og sin bedring. Pårørende, dyr, professionelle og almindelige mennesker er disse andre, som kan spille forskellige roller i denne proces.

Relationerne til **de pårørende** er til tider nedbrydende og konfliktfyldte, men de pårørende repræsenterer og udtrykker ofte gennem selve deres ihærdighed og vedholdenhed et håb om bedre tider og en kontinuitet i den syges liv, som skiftende professionelle næppe kan.

Dyr tillægges betydning i bedringsprocessen – især hunde. Den funktion, de har i fortællingerne, er at bryde den syges isolation, og at være genstand for personens omsorg. Det at eje en hund stiller også krav om en vis struktur i hverdagen.

Den professionelle relation og værdien af regelbrud

Den professionelle behandler (normalt læger, terapeuter, men det gælder også et bredere omsorgs- og støtte personale) forventes traditionelt at kunne hæve sig over de gængse sociale omgangsformer, fordi han er og forbliver bevidst om sig selv og sit uegennyttige mål under hele relationen og kan skelne sine egne behov fra patientens. Den professionelle skal målbevidst og ud fra sin specifikke viden guide patienten og ikke reagere som lægfolk ville have gjort. Traditionelt har det betydet ikke at måtte tale om sig selv og sine private forhold og ikke at indlade sig på en gensidig relation. Og professionalismen understreges ofte af ydre tegn eller reguleringer, som kan markere og tydeliggøre den. Brud på regler og kodex har været set på som ren uprofessionalisme. Indbygget heri har ligget den forestilling, at alle de syge ville profitere af den samme behandling. Da den alvorligt psykisk forstyrrede siges at være forstyrret i sin evne til at etablere relationer til andre, er der kun to accepterede veje til at nå den syge: Medicinen og de stærkt ritualiserede møder, hvor styrende regler tjener til at opnå kontakt med det menneske, som måske stadig findes.

Overfor denne form for professionalismisme står, at ud fra de interviewedes udsagn virker det som om, at de professionelle, som betyder noget i bedringsprocessen, til en vis grad gør som eller viser egenskaber, som det almindelige menneske/amatøren normalt viser. Den centrale egenskab i samtlige skildringer af, hvad de professionelle har gjort for at bidrage til bedringsprocessen, handler på forskellig måde om, at de har sat den traditionelle, formelle professionalismisme på spil. De løber en risiko – der opstår en alliance, et bånd, hvor de er afhængige af hinanden, den syge er ”medskyldig”. Det er sket mest gennem handlinger, som har brudt gældende regler og har flyttet grænser. Det er

ikke nødvendigvis grænseflytningen, der har betydning, men selve regelbruddet. De brud, der virkelig betyder noget, er højst individrelaterede, og dermed ikke-distancerende. De er konkrete og situationsbundne – gælder ikke alle, og bliver således ikke til en ny regel.

Det, interviewpersonerne bl.a. fremhæver, er oplevelser af, at den professionelle *tager sig tid* (ud over den afmålte tid – ud over arbejdstid m.m.). Et andet aspekt ved tiden er, at i selve forsikringen overfor den syge om *at have tiden for sig*, findes der for visse personer en basis for at påbegynde arbejdet med at komme sig.

Når man tager sig tid, oplever den syge *at blive valgt* ved at blive sat over de gængse regler og rutiner. Heri ligger også *at føle sig set* som individ, *at føle sig værdsat*.

Når den professionelle vælger *at mødes med eller se den syge udenfor de givne ramme* har det på samme måde betydning for at føle sig værdifuld. Det kan f.eks. være at få hjemmebesøg, mødes på cafe, eller at kontakten holdes, selv om den professionelle er ophørt og flyttet til et andet regi. Samlet tyder det på, at det at give af sin egen tid synes at indebære en praktisk dekonstruktion af behandlerrollen og også af patientrollen. I den type relationer som skildres i de fleste fortællinger kan der argumenteres for, at den syge ophører med udelukkende at være patient ligesom behandleren ophører med udelukkende at være behandler. I stedet udvikles der en relation, der er præget af gensidighed. Den syge har en indre refleksion over, hvad mon er drivkraften hos behandleren – er det behandlerens egne behov, eller er det forestillingen om den syges behov. Det bliver til den praktiserede forestilling om, at den syge også har noget at give.

Gensidighed

Det, at der kommer en praktiseret *gensidighed* (ikke blot formuleret) ind i forholdet, går igen i mange af interviewedes fortællinger. Gensidigheden handler altså for den syge om at have noget at give, noget der kan være ønskværdigt for andre. Og dermed om ikke kun at befinde sig i den modtagende position. Nogen beretter om at blive inviteret hjem til behandleren – betegnelsen *”ligesom en ven”* bliver anvendt. Undladelse af journalskrivning har betydning. Når hjælpen får karakter af disse brud på reglerne på forskellig måde, så *”føles det som om, det ikke rigtigt har noget med psykiatrien at gøre.”* Venskab fremstilles som det professionelle modsætning – og udtrykket *”ligesom venskab”* kan måske forstås som en første definition på en ny professionalisme.

Den professionalismeforestilling, som dominerer inden for psykiatrien, indebærer, at det er den syge, der tager imod (behandling, omsorg, medicin m.m.) Der er tale om en klart asymmetrisk relation. I et længere perspektiv kan det udgøre en trussel mod personens stilling i det sociale liv og mod hans identitet.

Personens reduktion til kun at være modtager er et brud på den gensidighed, der præger de fleste relationer. Det at give og modtage gaver spiller en central rolle i det sociale liv og for individets identitet. Det handler ikke kun om forpligtelsen til at gengælde de gaver, man får, men lige så meget om selve forpligtelsen til på den ene side at give gaver og på den anden side at tage imod gaver.

”At afslå at give, at undlade at invitere, såvel som at afslå at tage imod svarer til at erklære krig; Det er at afslå alliance og fællesskab. Den gave, der ikke er gengældt, gør stadig den, der har modtaget den, underlegen, især når den er modtaget uden lyst til at gengælde”³⁷.

Når man er alvorligt psykisk syg, bliver man imidlertid fritaget for den normale forpligtelse til gensidighed på betingelse af, at man underkaster sig behandling.

³⁷ Mauss, M.(2000): ”Gaven” i Topor, 2003, p. 274-275.

Alle de forskellige brud har en tendens til at skabe gensidighed i relationen. Gensidigheden ses som noget usædvanligt, der registreres særskilt og tydeligt af den syge. Og ses som betydningsfuldt i processen med at komme sig.

Det fremkalder følelsen af gensidighed, når den syge oplever at blive lyttet *reelt* interesseret til, og der stilles uddybende, udforskende spørgsmål – det giver oplevelsen af, at den anden får noget ud af det. Gensidighed kan også opstå, hvis den professionelle *bliver personlig og fortæller noget fra sit eget private liv*, og der således kommer mere symmetri ind i relationen. Behandleren viser sin egen sammensathed, og derved kan den syge bedre acceptere sin egen sammensathed som både syg og rask.

Der berettes også om et andet aspekt, udveksling af ”varer” mellem behandler og den syge, der giver oplevelsen af gensidighed og ligestilling: Behandling og omsorg for musik, malerier og digte. Det kan være en relation uden betaling mellem parterne, men det kan også være med betaling fra den professionelle.

Endelig er der også beskrivelser af, hvordan mødet med andre, almindelige mennesker i normale situationer kan have en yderst bekræftende virkning: At blive kaldt til samtale og få jobbet, at blive set (”du ser bedre ud, du har tabt dig”) at blive rummet (”jeg kunne fortælle om, hvordan jeg havde det, uden at han løb skrige bort”), at blive mødt med tiltro til at kunne klare at håndtere sin situation.

Når de professionelle bryder med regler, og når man møder bekræftelse i almindelige hverdagsituationer, giver det en emotionel opladning: Det giver følelsen af at være udvalgt, ikke at være som de andre, at være i besiddelse af noget, som andre værdsætter, og som de har fået øje på.

”Vist var jeg én i mængden, der var mange børn (på børnehjemmet), men jeg følte mig alligevel som noget særligt. Jeg kunne mærke, at jeg var vellidt, fordi jeg var ... til trods for at jeg var, som jeg var. Til trods for at jeg var, som jeg var, så duede jeg. Jeg kunne tilmed få et knus af andre mennesker. Kropskontakt, som tidligere altid havde stået for mig som mishandling...” (s. 279)

At komme sig er en proces, som er præget af sammensathed med mange modsigelser indbygget. Praksis handler ikke om at løse modsætninger, men om at støtte og finde metoder til at leve med dem men med mindre lidelse. Dvs. at kunne forvalte modsætningerne (at være både rask og syg m.m.) – at finde tilbage til sig selv og håndtere dem.

At nå til at forvalte sine modsætninger følger ikke en metode eller et program. Det er forbundet med en række heldige sammentræf, parathed til at tage imod tilbud og muligheder for at bryde med sin entydige identitet som psykisk syg.

Vi kan øge sandsynligheden for sammentræf, ikke planlægge dem. Sandsynligheden vil være større, hvis vi afskaffer udskillende indslag i synsmåder, institutioner og den måde de syge mødes på i samfundet. Sandsynligheden øges, hvis vi skaber mangfoldighed, ”en buffet af tilbud”. Det skal modsvare de varierede behov, som er.

Der er en række nødvendige, men ikke i sig selv tilstrækkelige, fremmede faktorer. Det er muligt at skabe forudsætninger for de fremmede faktorer, men ikke muligt direkte at skabe de fremmede faktorer (for eksempel en god og hjælpende relation).

Bilag 2 – Erfaringsopsamlingens metode

Dette bilag redegør for erfaringsopsamlingens metodiske dimension. Inspireret af Margareta Järvinen og Nanna Mik Meyers bog *'kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv'*, er der anlagt et interaktionistisk perspektiv på de anvendte metoder i erfaringsopsamlingen, herunder interview, observation og dokumenter.

Et interaktionistisk perspektiv

At anlægge et interaktionistisk perspektiv på en erfaringsopsamling har konsekvenser for indsamlingen af det empiriske materiale såvel som for den efterfølgende bearbejdning af dette materiale. En interaktionistisk optik medfører antagelsen om, at betydningen af et fænomen eller en handling skabes i interaktionen mellem mennesker eller i interaktionen mellem mennesker og objekter.³⁸

I forbindelse med anvendelsen af interview som metode betyder det, at interviewerens betragtes som aktiv medskabere af interviewpersonernes fortælling, idet interviewerens og den kontekst, som interviewet finder sted i, udøver en aktiv påvirkning på interviewpersonens udsagn. Der sker således en fælles meningsproduktion. På tilsvarende vis bidrager observationer med informationer om flertydigheden og meningsproduktionen i det observerede, herunder også observatørens eget bidrag til denne meningsproduktion. Og endelig ses det eksisterende skriftlige materiale, der sammen med interview- og observationsmaterialet samt det statistiske materiale udgør erfaringsopsamlingens empiriske grundlag, som dokumenter, der henter deres betydning i den sociale kontekst, som de produceres og konsumeres i.³⁹

Metoder i erfaringsopsamlingen

Erfaringsopsamlingen baserer sig på såkaldt 'metodetriangulering', idet en række forskellige metoder bringes i spil i empiriproduktionen. Ved at lade forskellige metoder supplere hinanden sikrer metodetrianguleringen, at Muhabets praksis belyses fra flere sider, og at der herved opnås et nuanceret billede af denne praksis. I det følgende præsenteres de anvendte metoder:

Eksisterende materiale

Erfaringsopsamlingens kapitel et, fem og seks baserer sig blandt andet på læsning og bearbejdning af eksisterende materiale om Muhabet. Herunder indgår Muhabets vedtægter og hjemmeside, statusrapporter til Socialministeriet, artikler om Muhabet i Sind Bladet, Kristeligt Dagblad og Weekendavisen, en praktikrapport skrevet af én af Muhabets praktikanter, uddrag af SFI's rapport *Etniske Minoriteter, frivilligt socialt arbejde og integration*, samt uddrag af Velfærdsministeriets analyse af samarbejdet mellem kommunerne og de frivillige sociale foreninger, *Paragraf 18*.

Observation

Erfaringsopsamlingens kapitel et, fire, fem og seks baserer sig blandt andet på observationer af Muhabets praksis. Observationerne er blevet foretaget på i alt syv dage over en periode på fire uger. Observationerne har fundet sted inden for Muhabets åbningstid kl. 12-17 og har været fordelt således, at alle ugens hverdage er repræsenteret. Observationerne har indimellem været afbrudt af interviewseancer.

³⁸ Järvinen & Mik-Meyer, 2005, p. 10.

³⁹ Järvinen & Mik-Meyer, 2005, p. 15.

I forbindelse med observationerne har fokus især ligget på den sociale interaktion i Muhabet, som den har udspillet sig internt i de tre grupper af aktører i Muhabet (gæster, frivillige og faste medarbejdere) samt på tværs af disse grupper. Endvidere er der blevet fokuseret på de daglige rutiner og etablerede traditioner i Muhabet.

I cafeens åbningstid har observator optrådt i rollen som praktikant. Den primære begrundelse for, at observator fik tildelt rollen som 'praktikant', er hensynet til Muhabets gæster, som man ikke ønskede at udsætte for oplevelsen af at blive observeret. En oplevelse, som man frygtede kunne forværre de paranoide tendenser, som flere af gæsterne i perioder er præget af. Endvidere muliggjorde rollen som praktikant, at observator på en relativt selvfølgelig og ligeværdig måde kunne deltage i samværet med Muhabets gæster, frivillige og medarbejdere.

Individuelle interview

Erfaringsopsamlingens kapitel et, fire, fem, seks og otte baserer sig blandt andet på individuelle interview med Muhabets medarbejdere og bestyrelsesformand samt med fem repræsentanter for de henvisende behandlingsmyndigheder. I alt er der foretaget fire interview med Muhabets fire medarbejdere, hvoraf de tre er af ca. en times varighed. Det fjerde interview er af en sådan længde, at det er blevet foretaget over fire interviewseancer, hver af ca. 1½ times varighed. Der er endvidere foretaget et interview med Muhabets bestyrelsesformand af ca. 1½ times varighed samt fem interview med fem repræsentanter for de henvisende behandlingsmyndigheder af gennemsnitligt en times varighed. Endelig er der foretaget et enkelt individuelt interview med en af Muhabets frivillige. Oprindeligt var intentionen, at vedkommende skulle deltage i et gruppeinterview, men praktiske forhindringer gjorde, at der kun var én frivillig til stede ved dette interview.

Forud for de individuelle interview blev der udarbejdet interviewguides til hvert enkelt interview. Disse interviewguides er blevet udarbejdet med udgangspunkt i det eksisterende materiale samt observationer i Muhabet. Samtlige individuelle interview er foretaget som semistrukturerede interview. Det vil sige, at der fra interviewerens side er blevet opfordret til besvarelse af interviewguidernes spørgsmål, men at der også derudover er blevet stillet uddybende eller opklarende spørgsmål undervejs ligesom yderligere relevante aspekter ved Muhabets praksis er blevet berørt.

Gruppeinterview

Erfaringsopsamlingens kapitel fem og seks baserer sig blandt andet på gruppeinterview med Muhabets frivillige og medarbejdere. I alt er der foretaget to gruppeinterview med fire frivillige samt to gruppeinterview med Muhabets medarbejdere. Alle af ca. en times varighed.

Forud for gruppeinterviewene blev der udarbejdet interviewguides til hvert enkelt interview. Disse interviewguides blev udarbejdet med udgangspunkt i det eksisterende materiale, de individuelle interview med Muhabets medarbejdere samt observationer i Muhabet. Samtlige gruppeinterview er i lighed med de individuelle interview foretaget som semistrukturerede interview. Det vil sige, at der fra interviewerens side er blevet opfordret til besvarelse af interviewguidernes spørgsmål, men at der også derudover er blevet stillet uddybende eller opklarende spørgsmål undervejs ligesom yderligere relevante aspekter ved Muhabets praksis er blevet berørt.

Statistik

Erfaringsopsamlingens kapitel fem og syv baserer sig på statistiske oplysninger om Muhabets gæster og deres besøgsfrekvens. Som led i indsamlingen af det statistiske materiale er der blevet udarbejdet to statistiskeskemaer – et 'bruger-statistiskeskema' og et 'besøgsstatistiskeskema'. Skemaerne har været anvendt af Muhabet over en periode på fem uger.

Metodernes begrænsninger

Erfaringsopsamlingen bygger som nævnt på metodetriangulering, idet forskellige metoder sættes i spil i empiriindsamlingen. Herved forsøges Muhabets praksis og erfaringer belyst så nuanceret som muligt. Det står imidlertid klart, at disse metoder har deres begrænsninger. Det drejer sig dels om en række generelle begrænsninger ved de enkelte metoder, dels om disse metoders anvendelighed i den specifikke kontekst, som Muhabet udgør.

En vigtig begrænsning ved interview og observation som metode relaterer sig til interviewer og observatørens interaktion med de interviewede og med det observerede. I og med at det antages, at interviewer og observator er medskaber af det empiriske materiale, må det nemlig antages, at vedkommendes personlige og faglige forforståelser og forudsætninger har præget dette materiale. Observators egne personlige forudsætninger såvel som hendes forforståelser om det socialpsykiatriske felt i almindelighed og Muhabet i særdeleshed må derfor formodes at have påvirket interview- og observationssituationerne.

Derudover opstillede den kontekst, som Muhabet udgør, naturligvis også en række begrænsninger for empiriindsamlingen. Først og fremmest er Muhabet en travl arbejdsplads for de faste medarbejdere, som arbejder der. Det var derfor til tider vanskeligt at finde tiden og roen til at gennemføre de mange interview. Endvidere grænser Muhabets kontor op til cafeen, og der er hyppigt medarbejdere, som går ind og ud af kontoret. Da interviewene fandt sted i kontoret, blev de til tider præget af den uro, som denne kommen og gåen medførte. Dette kan særligt have udgjort en begrænsning i forhold til udbyttet af interviewene med Muhabets frivillige, i og med at de faste medarbejders kommen og gåen måske har påvirket de frivilliges åbenhed og ærlighed hvad angår deres syn på – og eventuelle kritik af – Muhabets praksis.

Endelig medfører de tidsmæssige begrænsninger, som denne erfaringsopsamling opstiller, at det er begrænset, hvor meget observator har formået at 'komme under huden' på Muhabet. Syv dages observation giver et billede af, hvordan praksis *kan* tage sig ud i Muhabet, men indfanger naturligvis ikke alle nuancer i de mange forskellige samværssituationer, som kan udspille sig i Muhabet.

Rollen som observator har desuden udgjort en vanskelig udfordring i sig selv. At skulle udfylde rollen som praktikant, når opgaven reelt var at observere praksis i Muhabet, betød, at observator kun i begrænset omfang kunne fortælle gæsterne om sin beskæftigelse og 'praktikantrolle'. Dette udgjorde en væsentlig etisk udfordring for observator – en udfordring, som ikke blev mindre af, at Muhabets gæster udviste en stor imødekommenhed over for hende.

Fravalgte metoder

I forbindelse med erfaringsopsamlingen er der ikke foretaget interview med Muhabets gæster og deres pårørende. Dette fravalg er truffet på baggrund af Muhabets principper om anonymitet og om at tilbyde gæsterne et kravfrit miljø. Disse principper medfører, at Muhabets gæster ikke kan inddrages i erfaringsopsamlingen gennem interviews, rundbordssamtaler eller andet, der kan kompromittere principperne. Ej heller kan gæsternes pårørende involveres i erfaringsopsamlingen.

Erfaringsopsamlingen må altså både se bort fra de oplysninger, som gæsterne kunne bidrage med, og de personoplysninger, som eksterne samarbejdspartnere kunne bidrage med i forhold til den enkelte gæst.